

**TEMEL EĞİTİM PROGRAMLARI VE DERS KİTAPLARININ
DİJİTAL OKURYAZARLIK BAĞLAMINDA İNCELENMESİ**

Nilgün Altun

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

ARALIK, 2019

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren yirmi dört (24) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Nilgün

Soyadı : Altun

Bölümü : Eğitim Teknolojisi Bilim Dalı

İmza :

İmza Tarihi : 19/12/2019

TEZİN

Türkçe Adı : Temel Eğitim Programları ve Ders Kitaplarının Dijital Okuryazarlık Bağlamında İncelenmesi

İngilizce Adı : Investigation of Primary Education Curricula and Textbooks In The Context of Digital Literacy

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Nilgün Altun

İmza:

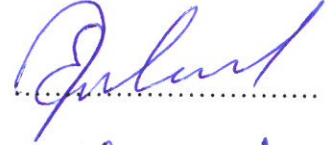
JÜRİ ONAY SAYFASI

Nilgüm ALTUN tarafından hazırlanan “Temel Eğitim Programları ve Ders Kitaplarının Dijital Okuryazarlık Bağlamında İncelenmesi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: (Doç.Dr. Gülgün BANGİR ALPAN)
(Eğitim Programları ve Öğretim, Gazi Üniversitesi)

Başkan: (Doç.Dr. Eda GÜRLER)
(Eğitim Programları ve Öğretim, Hacettepe Üniversitesi)

Üye: (Dr. Öğretim Üyesi. Yücel KAYABAŞI)
(Eğitim Programları ve Öğretim, Gazi Üniversitesi)

Tez Savunma Tarihi: 19/12/2019

Bu tezin Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Prof. Dr. Selma YEL

.....

Anneme...

*Bu çalışmayı her zaman eğitimci olmamı dileyen değerini, fikirlerinin kıymetini
kaybettikten sonra anladığım Sevgili Annem, Telliye Altun'a ithaf ediyorum.*

TEŞEKKÜR

Bu tezi yazmamda bana yol gösteren, desteğini benden esirgemeyen eğitimci kişiliğine hayran olduğum danışmanım Sayın Doç. Dr. Gülgün BANGİR ALPAN'a, çalışmamı titizlikle inceleyen en iyiye, en doğruya ulaşmam için bana yol gösteren Sayın Doç. Dr. Eda GÜRLER'e ve Sayın Dr. Öğretim Üyesi Yücel KAYABAŞI'na çok teşekkür ederim. Kıymetli hocalarım Sayın Prof. Dr. Mehmet Taşpınar'a ve Sayın Doç. Dr. Özden DEMİRKAN'a, her türlü soruma içtenlikle cevap veren Melike GÜLBAY'a sonsuz teşekkürler. Yüksek lisans eğitim boyunca bana sabırla katlanan başta sevgili eşim Halil İbrahim ALTUN'a, desteğini esirgemeyen Sevgi AYTİŞ'a, kızım İpek ve oğlum Fatih Eymen'eteşekkür ederim. Ayrıca eğitim hayatımın devam etmesini sağlayan ablam olmasından dolayı gurur duyduğum Aynur ALTUN NALBANT'a teşekkürlerimi sunarım.

**TEMEL EĞİTİM PROGRAMLARI VE DERS KİTAPLARININ
DİJİTAL OKURYAZARLIK BAĞLAMINDA İNCELENMESİ
(Yüksek Lisans Tezi)**

Nilgün Altun

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Aralık 2019

ÖZ

Bu araştırma temel eğitim seviyesindeki derslerin öğretim programlarını ve bu programlara uygun olarak yazılan ders kitaplarını dijital okuryazarlık bağlamında incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu amaç doğrultusunda; dijital okuryazarlık bağlamında incelenen temel eğitim programlarının (bağlam, kazanım, eğitim durumları, ölçme-değerlendirme boyutlarında) durumu, temel eğitim ders kitaplarının durumu ve temel eğitim programlarında yer alan dijital okuryazarlık kazanımlarının ders kitaplarına yansımaları tespit edilmeye çalışılmıştır. Nitel araştırma deseni benimsenen çalışmada veri toplama tekniği olarak doküman analizi kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu; Türkiye’de Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan temel eğitim seviyesindeki Türkçe, Matematik, Fen Bilimleri, Sosyal Bilgiler ve Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programları ile İlkokul Türkçe 1, 2, 3 ve 4 Ders Kitabı; İlkokul Matematik 1, 2, 3 ve 4 Ders Kitabı; İlkokul Fen Bilimleri 3 ve 4 Ders Kitabı; İlkokul Sosyal Bilgiler 4 Ders Kitabı; İlkokul Hayat Bilgisi 1, 2 ve 3 Ders Kitabı; Ortaokul Türkçe 5, 6, 7 ve 8 Ders Kitabı; Ortaokul Matematik 5, 6, 7 ve 8 Ders Kitabı; Ortaokul Fen Bilimleri 5, 6, 7 ve 8 Ders Kitabı; Ortaokul Sosyal Bilgiler 5, 6 ve 7 Ders Kitabı oluşturmaktadır. Toplam 5 Öğretim Programı ve 29 ders kitabı araştırmaya dâhil edilmiştir. İncelenen öğretim programları ve ders kitaplarının seçiminde ilkökul ve ortaokullarda haftada en az 3 ders saati okutulan temel dersler olmasına dikkat edilmiştir. Bu çalışmada veriler nitel araştırma ve doküman incelemede kullanılan içerik analizi ile çözümlenmiştir. Verilerin analizinde araştırmanın alt amaçlarının sırası gözetilmiştir. Araştırmanın temel kategorilerini

Türkçe, Matematik, Fen Bilimleri, Sosyal Bilgiler ve Hayat Bilgisi dersleri oluşturmuştur. Analiz birimi olarak “kelimeler ve ilgili paragraflar” belirlenmiştir. İlgili kategorilerde ders kitaplarında uzman görüşü alınarak belirlenen analiz birimi kelimeler aranmıştır; öğretim programları ise bağlam, kazanım, eğitim durumları ve ölçme-değerlendirme boyutlarına ayrılmış ve bu boyutlar dijital okuryazarlık becerisi bakımından incelenmiştir. Son olarak öğretim programlarında önceden tespit edilen kazanımların ders kitaplarına yansımaları ele alınmıştır. Bu aşamada önceden tespit edilen kazanımın ders kitabında nasıl işlendiğini incelemek için kodlar (hikâyeleştirme, paragraf, bilgi notu, görsel materyal, etkinlik) oluşturulmuş böylelikle söz konusu kazanımın ders kitabında ne şekilde, ne kadar yer aldığı ortaya çıkarılmıştır. Elde edilen veriler tablolar halinde düzenlenmiş, değerlendirmeler doğrudan alıntılarla ve ekran görüntüleriyle desteklenmiştir. Araştırma sonucuna göre Türkçe, Matematik, Fen Bilimleri, Sosyal Bilgiler ve Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarının bağlam boyutunda dijital okuryazarlığın “dijital yetkinlik” olarak yer aldığı; kazanım boyutunda ele alınan öğretim programlarının tamamında doğrudan ve/veya dolaylı olarak dijital okuryazarlık becerisiyle ilgili kazanımların bulunduğu, Türkçe ve Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda diğer öğretim programlarına göre dijital okuryazarlığa yönelik daha fazla kazanıma yer verildiği, Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı’nda her sınıf seviyesinde düzenli olarak dijital okuryazarlık becerisini içeren kazanımların bulunduğu ayrıca Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı dijital okuryazarlık bağlamında en az kazanımın yer aldığı öğretim programı olduğu tespit edilmiştir. Fen Bilimleri, Türkçe ve Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı eğitim durumları boyutunda dijital okuryazarlık becerisine yer verildiği ancak Matematik ve Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı’nda dijital okuryazarlıkla ilgili herhangi bir veriye rastlanılmadığı ortaya çıkmıştır. Ölçme-değerlendirme boyutundaise doğrudan veya dolaylı olarak dijital okuryazarlığa ilişkin herhangi bir bulguya ulaşılmamıştır. Ders kitaplarının dijital okuryazarlık bakımından incelendiği araştırma sonuçlarına göre Sosyal Bilgiler ders kitaplarının diğer ders kitaplarına göre dijital okuryazarlık becerisi bakımından iyi olduğu, dijital okuryazarlık becerisinin işlenmesi bakımından Sosyal Bilgiler ders kitaplarından sonra Türkçe ders kitaplarının geldiği; Fen Bilimleri ders kitaplarında her sınıf seviyesinde analiz birimi kelimeler ışığında dijital okuryazarlık becerisine değinildiği, Matematik ders kitaplarının ise analiz birimi kelimelerin en az ele alındığı kitaplar olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca dijital okuryazarlık becerisiyle ilgili ders kitaplarında en fazla “bilgisayar” ve “internet” kelimelerinin kullanıldığı, “internet haberi”, “tablet”, “sosyal medya” ve “e-posta” kelimelerinin de sık geçen kelimeler arasında yer aldığı belirlenmiştir. Matematik Dersi Öğretim Programı hariç Türkçe, Sosyal Bilgiler, Hayat Bilgisi ve Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı’nda dijital okuryazarlıkla ilgili yer alan kazanımların ders kitaplarına yansıtıldığı tespit edilmiştir. Genel olarak dijital okuryazarlık becerisi kazanımlarının ders kitaplarına daha çok görsel materyal kullanımı ve etkinlik olarak yansıtıldığı, bilgilendirici paragrafların da söz konusu kazanımların ders kitaplarına yansıtılmasında sıklıkla kullanıldığı, bununla beraber bilinçli-güvenli internet kullanımına çok fazla yer verilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler : Dijital Okuryazarlık, Ders Kitapları, Temel Eğitim Programları
Sayfa Adedi :xix+161
Danışman : Doç. Dr. Gülgün BANGİR ALPAN

INVESTIGATION OF PRIMARY EDUCATION CURRICULA AND TEXTBOOKS IN THE CONTEXT OF DIGITAL LITERACY

(M. Sc. Thesis)

Nilgün Altun

GAZİ UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

October 2019

ABSTRACT

This research was carried out with the aim of examining the curriculum of the courses at Primary Education level and the textbooks written in accordance with these curricula in the context of digital literacy. In accordance with this purpose, the situation of Primary Education Curriculum (context, objective, educational status, measurement-evaluation dimensions) examined in the context of digital literacy, the status of Primary Education textbooks and the reflection of digital literacy objectives in Primary Education Curriculum to textbooks were tried to be determined. In the research, qualitative research design was adopted and document analysis was used as the data collection technique. The study group of the research consists of basic education level Turkish, Mathematics, Science, Social Studies and Social Science Curricula and Primary School Turkish 1, 2, 3 and 4 Textbooks, Primary School Mathematics 1, 2, 3 and 4 Textbooks, Primary School Science 3 and 4 Textbooks, Primary School Social Studies 4 Textbooks, Primary School Social Science 1, 2 and 3 Textbooks, Secondary School Turkish 5, 6, 7 and 8 Textbooks, Secondary School Mathematics 5, 6, 7 and 8 Textbooks, Secondary School Science, 5, 6, 7 and 8 Textbooks, Secondary School Social Studies 5, 6 and 7 textbooks published by the Ministry of National Education in Turkey. A total of five Curricula and twenty-nine textbooks were included in the research. In the selection of the curricula and textbooks examined, it has been taken into consideration that there are basic courses that are taught at least 3 hours per week in primary and secondary schools. In this research, the data were analyzed by content analysis used in qualitative research and document analysis. In the analysis of the data, the order of the sub-objectives of the research was taken into consideration. The main categories of the research were Turkish, Mathematics, Science, Social Studies and Social Science. “Words and related paragraphs” were

determined as the unit of analysis. In the related categories, the unit of analysis determined by taking expert opinion in the textbooks was searched, and the curricula were divided into context, objective, educational status and measurement-evaluation dimensions and these dimensions were examined in terms of digital literacy skills. Finally, the reflection of the pre-determined objectives in the curricula to the textbooks is discussed. At this stage, codes (narrative, paragraph, information note, visual material, activity) were created in order to examine how the predetermined objective was taught in the textbook, thus revealing how and in what way the objective was included in the textbook. The obtained data were arranged in tables and the evaluations were supported by direct quotations and screenshots. According to the results of the research, it is seen that digital literacy is "digital competence" in the context dimension of Turkish, Mathematics, Science, Social Studies and Social Science Curricula; in all of the curricula in the dimension of objective, there are objectives related to digital literacy skills directly and / or indirectly, and in Turkish and Social Studies Curriculum, there are more objectives for digital literacy compared to other curriculum, in Social Science Curriculum, it is determined that there are regular objectives in digital literacy skills all class levels and, in addition, the Science Curriculum is the curriculum with the least objectives in the context of digital literacy. It has been revealed that digital literacy skills are included in the Science, Turkish and Social studies curriculum education situations, but no data related to digital literacy is found in the Mathematics and Social Science Curriculum. In the measurement-assessment dimension, no findings of digital literacy, either directly or indirectly, have been reached. According to the results of the research where textbooks were examined in terms of digital literacy it was found that Social Studies textbooks were good in terms of digital literacy skills compared to other textbooks, in terms of teaching digital literacy skills, Turkish textbooks came after Social Studies textbooks, in the science textbooks, digital literacy skills in the light of the words of the analysis unit at each grade level are mentioned, the mathematics textbooks were the books with the least analysis unit words. In addition, it was determined that "computer" and "Internet" were the mostly used words in the textbooks related to digital literacy skills, and "Internet news", "tablet", "social media" and "e-mail" words were among the frequently used words. It was determined that the objectives in digital literacy in Turkish, Social Studies, Social Science and Science Curriculum were reflected in the textbooks except for the Mathematics Curriculum. In general, it is concluded that digital literacy objectives are mostly reflected in textbooks as visual material usage and activity, informative paragraphs are frequently used in reflecting these objectives in textbooks, however conscious-secure Internet usage is not given much space.

Key Words : Digital Literacy, Textbooks, Primary Education Curriculum

Page Number : xix+161

Supervisor : Assoc. Prof. Dr. Gülgün BANGİR ALPAN

İÇİNDEKİLER

ÖZ	vi
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER.....	x
TABLolar LİSTESİ.....	xvii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xviii
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	xix
BÖLÜM I	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	5
1.3. Araştırmanın Önemi.....	5
1.4. Sınırlılıklar.....	6
1.5. Tanımlar.....	6
BÖLÜM II.....	8
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	8
2.1. Temel Eğitim Programları ve Dijital Okuryazarlık	8
2.2. 21. Yüzyıl Becerileri ve Eğitim.....	10
2.2.1. 21. Yüzyıl Becerileri Bağlamında Dijital Okuryazarlık ve Eğitim.....	11

2.3. Dijital Medya ve Dijital Okuryazarlık	11
2.3.1. Dijital Medya	11
2.3.2. Dijital Medya Kullanımının Tarihsel Süreci	15
2.3.2.1. Dijital Göçmenler Dönemi	16
2.3.2.2. Dijital Yerliler Dönemi.....	18
2.3.3. Dijital Medya Araçları Kullanımının Avantajları ve Dezavantajları.....	20
2.3.4. Dijital Okuryazarlık.....	24
2.3.4.1. Dijital Okuryazarlığa Etki Eden Etmenler.....	25
2.3.4.1.1. Dijital Kültürleşme.....	25
2.3.4.1.2. Dijital Sosyalleşme.....	26
2.3.4.1.3. Dijital İletişim	28
2.3.4.1.4. Dijital Vatandaşlık	29
2.3.4.1.5. Dijital Aile.....	32
2.3.4.1.6. Dijital Erişim.....	34
2.3.4.2. Dijital Okuryazarlık Sürecinin Desteklenmesi, Dijital Teknolojinin Güvenli ve Etkin Kullanımının Denetlenmesine Yönelik Aşamalar.....	35
2.3.4.3. Farkında Olma Aşaması	35
2.3.4.4. Kılavuzluk Yapma Aşaması.....	36
2.3.4.5. Model Olma Aşaması	37
2.3.4.6. Geri Bildirim Aşaması.....	38
BÖLÜM III	39
İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	39

3.1. Öğretim Programları ve Dijital Okuryazarlık ile İlgili Araştırmalar	39
3.2. Ders Kitapları ve Dijital Okuryazarlık ile İlgili Araştırmalar	43
3.3. Konuyla İlgili Diğer Araştırmalar	45
BÖLÜM IV	49
YÖNTEM.....	49
4.1. Araştırmanın Modeli	49
4.2. Çalışma Grubu (Veri Kaynakları)	49
4.3. Verilerin Toplanması.....	51
4.4. Verilerin Analizi.....	52
4.5. Verilerin Geçerlik ve Güvenirliği	56
BÖLÜM V	57
BULGULAR VE YORUM	57
5.1. Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular.....	57
5.1.2. Öğretim Programlarında Dijital Okuryazarlık Becerileri.....	57
5.1.2.1. Öğretim Programlarında Bağlam Boyutunda Yer Alan Dijital Okuryazarlık Becerileri.....	57
5.1.2.2. Öğretim Programlarında Kazanım Boyutunda Yer Alan Dijital Okuryazarlık Becerileri.....	59
5.1.2.3. Öğretim Programlarında Eğitim Durumları Boyutunda Yer Alan Dijital Okuryazarlık Becerileri	62
5.1.2.4. Öğretim Programlarında Ölçme-Değerlendirme Boyutunda Yer Alan Dijital Okuryazarlık Becerileri	65
5.2. Araştırmanın İkinci Alt Problemine İlişkin Bulgular	66

5.2.1. Ders Kitaplarında Dijital Okuryazarlık Becerileri.....	66
<i>5.2.1.1. Hayat Bilgisi Ders Kitaplarında Yer Alan Dijital Okuryazarlık</i> <i>Becerileri.....</i>	<i>67</i>
<i>5.2.1.2. Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Yer Alan Dijital Okuryazarlık</i> <i>Becerileri.....</i>	<i>68</i>
<i>5.2.1.3. Fen Bilimleri Ders Kitaplarında Yer Alan Dijital Okuryazarlık</i> <i>Becerileri.....</i>	<i>70</i>
<i>5.2.1.4. Matematik Ders Kitaplarında Yer Alan Dijital Okuryazarlık</i> <i>Becerileri.....</i>	<i>72</i>
<i>5.2.1.5. Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Dijital Okuryazarlık Becerileri</i>	<i>73</i>
5.3. Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular	78
5.3.1. Türkçe Dersi Öğretim Programı Dijital Okuryazarlık Becerisi Kazanımları ve Ders Kitapları.....	78
5.3.2. Matematik Dersi Öğretim Programı Dijital Okuryazarlık Becerisi Kazanımları ve Ders Kitapları.....	81
5.3.3. Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı Dijital Okuryazarlık Becerisi Kazanımları ve Ders Kitapları.....	82
5.3.4. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Dijital Okuryazarlık Becerisi Kazanımları ve Ders Kitapları.....	83
5.3.4. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı Dijital Okuryazarlık Becerisi Kazanımları ve Ders Kitapları.....	84
BÖLÜM VI	88
SONUÇ TARTIŞMA VE ÖNERİLER	88
6.1. Araştırmanın Birinci Alt Probleminin Bulgularına İlişkin Sonuçlar ve Tartışma	88

6.1.1. Öğretim Programlarında Dijital Okuryazarlık Becerileri.....	88
<i>6.1.1.1. Öğretim Programlarında Bağlam Boyutunda Yer Alan Dijital Okuryazarlık Becerileri.....</i>	<i>88</i>
<i>6.1.1.2. Öğretim Programlarında Kazanım Boyutunda Yer Alan Dijital Okuryazarlık Becerileri.....</i>	<i>89</i>
<i>6.1.1.3. Öğretim Programlarında Eğitim Durumları Boyutunda Yer Alan Dijital Okuryazarlık Becerileri</i>	<i>91</i>
<i>6.1.1.4. Öğretim Programlarında Ölçme-Değerlendirme Boyutunda Yer Alan Dijital Okuryazarlık Becerileri</i>	<i>91</i>
6.2. Araştırmanın İkinci Alt Probleminin Bulgularına İlişkin Sonuçlar	94
6.2.1. Ders Kitaplarında Dijital Okuryazarlık Becerilerine İlişkin Sonuç ve Tartışma	94
<i>6.2.1.1. Hayat Bilgisi Ders Kitaplarında Yer Alan Dijital Okuryazarlık Becerileri.....</i>	<i>94</i>
<i>6.2.1.2. Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Yer Alan Dijital Okuryazarlık Becerileri.....</i>	<i>95</i>
<i>6.2.1.3. Fen Bilimleri Ders Kitaplarında Yer Alan Dijital Okuryazarlık Becerileri.....</i>	<i>95</i>
<i>6.2.1.4. Matematik Ders Kitaplarında Yer Alan Dijital Okuryazarlık Becerileri.....</i>	<i>96</i>
<i>6.2.1.5. Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Dijital Okuryazarlık Becerileri.....</i>	<i>97</i>
6.3. Araştırmanın Üçüncü Alt Probleminin Bulgularına İlişkin Sonuçlar ve Tartışma	98
6.3.1. Öğretim Programlarındaki Dijital Okuryazarlık Kazanımlarının Ders Kitaplarına Yansıtılması	98

6.3.1.1. Türkçe Dersi Öğretim Programı Dijital Okuryazarlık Becerisi	
Kazanımları ve Ders Kitapları	98
6.3.1.2. Matematik Dersi Öğretim Programı Dijital Okuryazarlık Becerisi	
Kazanımları ve Ders Kitapları	99
6.3.1.3. Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı Dijital Okuryazarlık	
Becerisi Kazanımları ve Ders Kitapları	100
6.3.1.4. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Dijital Okuryazarlık	
Becerisi Kazanımları ve Ders Kitapları	101
6.3.1.5. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı Dijital Okuryazarlık	
Becerisi Kazanımları ve Ders Kitapları	101
6.4. Öneriler	102
6.4.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler	102
6.4.2. Araştırmaya Yönelik Öneriler	104
KAYNAKLAR.....	106
EKLER	132
EK-1. Öğretim Programlarında Ölçme ve Değerlendirme Yaklaşımı.....	133
EK-2. Öğretim Programlarında Kazanım Boyutunda Yer Alan Dijital	
Okuryazarlık Becerileri.....	134
EK-3. Türkçe 3 Ders Kitabı Etkinliği 1	142
EK-4. Türkçe 3 Ders Kitabı Etkinliği 2	143
EK-5. Türkçe 6 Ders Kitabı Etkinliği 1	144
EK-6. Türkçe 6 Ders Kitabı Etkinliği 2	145
EK-7. Türkçe 7 Ders Kitabı Etkinliği 1	146
EK-8. Türkçe 7 Ders Kitabı Etkinliği 2	147

EK-9. Türkçe 7 Ders Kitabı Etkinliği 3	148
EK-10. Türkçe 7 Ders Kitabı Etkinliği 4	149
EK-11. Fen Bilimleri 7 Ders Kitabı Etkinliği	150
EK-12. Sosyal Bilgiler 5 Ders Kitabı Etkinliği 1	151
EK-13. Sosyal Bilgiler 5 Ders Kitabı Etkinliği 2	152
EK-14. Sosyal Bilgiler 5 Ders Kitabı Etkinliği 3	153
EK-15. Sosyal Bilgiler 5 Ders Kitabı Etkinliği 4	154
EK-16. Sosyal Bilgiler 5 Ders Kitabı Etkinliği 5	155
EK-17. Sosyal Bilgiler 5 Ders Kitabı Etkinliği 6	156
EK-18. Sosyal Bilgiler 5 Ders Kitabı Etkinliği 7	157
EK-19. Sosyal Bilgiler 7 Ders Kitabı Etkinliği	158
EK-20. Hayat Bilgisi 3 Ders Kitabı Etkinliği.....	159
EK-21. Analiz Birimi Kelimeler.....	160
EK-22. Ders Kitapları.....	161

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. <i>Veri Kaynakları</i>	50
Tablo 2. <i>Öğretim Programlarında Bağlam Boyutunda Yer Alan Dijital Okuryazarlık Becerileri</i>	58
Tablo 3. <i>Öğretim Programlarında Kazanım Boyutunda Yer Alan Dijital Okuryazarlık Becerileri</i>	60
Tablo 4. <i>Öğretim Programlarında Eğitim Durumları Boyutunda Yer Alan Dijital Okuryazarlık Becerileri</i>	65
Tablo 5. <i>Hayat Bilgisi Ders Kitapları Analiz Birimi Kelimeleri</i>	67
Tablo 6. <i>Sosyal Bilgiler Ders Kitapları Analiz Birimi Kelimeleri</i>	68
Tablo 7. <i>Fen Bilimleri Ders Kitapları Analiz Birimi Kelimeleri</i>	71
Tablo 8. <i>Matematik Ders Kitapları Analiz Birimi Kelimeler</i>	72
Tablo 9. <i>Türkçe Ders Kitapları Analiz Birimi Kelimeleri</i>	73
Tablo 10. <i>Ders Kitaplarında Bulunan Analiz Birimi Kelimeler ve Kelimelerin Sıklığı</i>	76
Tablo 11. <i>Dijital Okuryazarlık Becerisi Kazanımlarının Ders Kitaplarına Yansıtılmasında Kullanılan Kodlar</i>	86

ŞEKİLLER LİSTESİ

<i>Şekil 1. Dijital vatandaşlığın dokuz boyutu “Türkiye’de Dijital Vatandaşlık Algısı ve Bu Algıyı İnternetin Bilinçli, Güvenli ve Etkin Kullanımı ile Artırma Yöntemleri”,</i>	<i>31</i>
<i>Şekil 2.Verilerin analizi kategori, tema ve kodların oluşturulmasına ait şema.....</i>	<i>55</i>

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

AYÇ	Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi
BTK	Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu
EBA	Eğitim Bilişim Ağı
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
TTKB	Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı
TYÇ	Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde problem durumuna, araştırmanın amacı ve önemine, sınırlılıklara, tanımlamalara yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Hızla büyüyen ve gelişen dijital teknolojiler, yeni bir dünya oluşturmaktadır. “Dijital dünya” olarak da adlandırılan bu sanal âlem, sunduğu çeşitli olanaklar ile insanları kendisine çekmektedir. Herhangi bir aracıya gerek duymadan bireylere gerçek zamanlı içeriği sahiplenme, geliştirme ve yayma olanağı, artırılmış gerçeklik ve sosyal medya uygulamaları, son teknoloji dijital oyunlar, başında “– e” bulunan onlarca uygulama; e – ticaret, e – okul, e – devlet, e – imza vb. bu olanaklardan yalnızca birkaçını ifade etmektedir.

Dijitalleşme ile hızla değişen dünyada, yeni meslekler ortaya çıkmaktadır. Bilginin esas olduğu ve var olan bilgiye sürekli yenisinin eklendiği bu yeni dijital dünya düzenine hizmet eden mesleklerden bazıları; sosyal medya uzmanlığı, sanal market işletmeciliği, değişim yöneticiliği, dijital diplomasi uzmanlığı, bilişim hukuku uzmanlığı, dijital pazarlama uzmanlığı, video oyun tasarımcılığı vb. olarak ifade edilebilmektedir (Turkishtime, 2012).

Yeni dijital çağ beraberinde; “bitcoin”, “bitcoin cash”, “ethereum” ve “litecoin” gibi sanal para birimlerini de getirmiş durumdadır. Dijital kriptolu paralar; bir mal ve/veya hizmet

karşılığında online ödeme yapmak için kullanıldığı için nakit paranın sanal biçimi olarak tanımlanabilmektedir (Esener, 2017).

Günlük yaşamın bir parçası haline gelen dijital bağlantıların bireylerin hayatlarını nasıl değiştirdiğini ortaya koyan “2017 Dijital Raporu”na göre; dünya nüfusunun % 50’si internet kullanıcısı, % 37’si sosyal medya kullanıcısı, % 66’sı mobil kullanıcı, % 34’ü mobil sosyal medya kullanıcısı ve % 22’si e – ticaret kullanıcısı durumundadır (We Are Social ve Hootsuite, 2017). Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2017 verilerine göre ülkemizde ise; internet kullanıcısı oranı % 66,8, her on haneden sekizinin internet erişimine sahip olduğu ve her dört kişiden birinin de internet üzerinden alışveriş yaptığı belirlenmiştir (TÜİK, 2017).

Dijital okuryazarlık, bilgisayar okuryazarlığı, elektronik okuryazarlık, internet okuryazarlığı, ağ okuryazarlığı, teknoloji okuryazarlığı, görsel okuryazarlık ve medya okuryazarlığı ile iç içe girmiş bir kavramdır. Bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan hızlı gelişmeler bu türden okuryazarlık kavramlarının çoğalmasına ve çoğu zaman birbirini tamamlayan özelde farklılıkları bulunan yeni okuryazarlık kavramlarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Sınırları birbirine dayanan farklı okuryazarlık becerilerinde kişiler, ilgili kaynaklardaki bilgiyi yalnızca okuyup yazabilen değil, bu bilgiyi özümseyerek yorumlayabilen ve kendi anlamlarını oluşturma becerisine sahip olan bireylerdir (Kurt, 2010, s. 111-118).

Hayatının merkezinde çevrimiçi ortamların ve yeni teknolojilerin yer aldığı, günlük işlerini teknoloji ile yürüten dijital yerliler için bu karmaşık dijital görevler sıradan, basit işlerdir. Çünkü dijital yerliler günümüz teknolojileri ile hayata başlamıştır. Dijital yerli kavramı teknoloji temelli bir dünyaya doğan ve çok küçük yaşlardan itibaren teknolojiyle tanışarak kendilerine teknolojik bir öğrenme dili geliştiren yeni nesil bireyleri ifade etmektedir (Oblinger ve Oblinger, 2005; Pedró, 2006; Prensky, 2001a, 2001b).

Günümüzde yetişen dijital yerli nesil “app kuşağı” olarak da adlandırılmaktadır. App kuşağı gençleri akıllı telefon ve tabletler için tasarlanan uygulamaları yaşamlarının bir

parçası olarak görmektedir. Aplikasyon kullanımını konusunda belirli bir sınırlama tabi tutulmayan ve öz kontrolü gelişmemiş gençler “aplikasyon bağımlısı” olma tehlikesiyle karşı karşıyadır(Gardner ve Davis, 2014, s. 22).

Dijital göçmenler ise dijital yerlilerin aksine yeni teknolojilerle sonradan tanışan ancak dijital dünyada kendi yolunu bulmaya çalışan bireyler (Palfrey ve Gasser, 2008, s. 4) olduklarından dijital okuryazarlığın gerektirdiği karmaşık dijital görevleri gerçekleştirmede genellikle zorlanmaktadırlar.

Gerek dijital yerli, gerekse dijital göçmen olsun tüm bireylerin günlük hayatta ve iş yaşamında başarılı olmak için gereken 21. yüzyıl becerilerine sahip olmaları istenmektedir. 21. yüzyıl becerileri etkili iletişim becerileri, öğrenmeyi öğrenme, sosyal beceriler, iş birliği, eleştirel düşünme, problem çözme, bilgiye ulaşabilme, kullanabilme ve yorumlayabilme, yaşam boyu öğrenme becerileri olarak tanımlanmaktadır (Bates, 2002, s. 7). Bireylerin 21. Yüzyıl becerileri ile donanabilmesi için elverişli eğitim koşulları gerekmektedir. Bu sebeple çağın eğitim politikalarında, eğitim programlarında, eğitim kurumlarının yapı ve işlevlerinde değişen koşullara göre yenilikler gerçekleştirmek kaçınılmazdır (Erişti, 2010, s. 1-18; Genç ve Eryaman, 2015; Özdemir, 2011; Stephens ve Keqiang, 2014;Voogt ve Roblin, 2012). Çağın sosyal ve ekonomik koşullarında etkin rol oynayabilecek bireyler yetiştirebilme hedefi eğitim politikalarının gözden geçirilmesi gereğini doğurmaktadır.

Eğitimde reform çalışmaları eğitim politikalarının uygulama dönük yüzü olan öğretim programları üzerinde yoğunlaşmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı bilim ve teknolojiye gelişmeler ile bireylerin, toplumun ve ekonominin ihtiyaçlarında değişimler doğrultusunda 2017 yılında öğretim programlarını güncelleme faaliyetlerini tamamlamış ve 45 öğretim programı güncellenmiştir. Güncellenen öğretim programlarının çoğunun girişinde şu ifade yer almaktadır:

Bilim ve teknolojiye yaşanan hızlı değişim, bireyin ve toplumun değişen ihtiyaçları, öğrenme öğretme teori ve yaklaşımlarındaki yenilik ve gelişmeler bireylerden beklenen rolleri de doğrudan etkilemiştir. Bu değişim bilgiyi üreten, hayatta işlevsel olarak kullanabilen, problem

çözebilen, eleştirel düşünen, girişimci, kararlı, iletişim becerilerine sahip, empati yapabilen, topluma ve kültüre katkı sağlayan vb. niteliklerdeki bir bireyi tanımlamaktadır. Bu nitelik dokusuna sahip bireylerin yetişmesine hizmet edecek öğretim programları salt bilgi aktaran bir yapıdan ziyade bireysel farklılıkları dikkate alan, değer ve beceri kazandırma hedefli, sade ve anlaşılır bir yapıda hazırlanmıştır (MEB Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, 2018, s. 3).

(Yukarıdaki alıntıda kaynak Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı olarak seçilmiştir. Ancak araştırmaya konu olan öğretim programlarının aynı ifade yer almaktadır.)

Öğretim programlarında, kazanımlar kapsamındaki temel beceriler Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi esas alınarak hazırlanmıştır. Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi (TYÇ);“Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi (AYÇ) ile uyumlu olacak şekilde tasarlanan; ilk, orta ve yükseköğretim dâhil meslekî, genel ve akademik eğitim ve öğretim programları ve diğer öğrenme yollarıyla kazanılan tüm yeterlilik esaslarını gösteren ulusal yeterlilikler çerçevesidir” (Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi Yönetmeliği, 2015).

Türkiye Yeterlilik Çerçevesi’nde sekiz anahtar yetkinlik bulunmaktadır. Bunlar; “ana dilde iletişim”, “yabancı dillerde iletişim”, “matematiksel yetkinlik” ve “bilim/teknolojide temel yetkinlikler”, “dijital yetkinlik”, “öğrenmeyi öğrenme”, “sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler”, “inisiyatif alma ve girişimcilik algısı”, “kültürel farkındalık ve ifade” şeklinde sıralanmıştır.

Araştırma konusu olan dijital okuryazarlık becerisi “dijital yetkinlik” kapsamındadır. Dijital yetkinlik alanı güncellenen öğretim programlarında aşağıdaki şekilde açıklanmaktadır:

İş, günlük hayat ve iletişim için bilgi iletişim teknolojilerinin güvenli ve eleştirel şekilde kullanılması kapsar. Söz konusu yetkinlik, bilgiye erişim ve bilginin değerlendirilmesi, saklanması, üretimi, sunulması ve alışverişi için bilgisayarların kullanılması ayrıca internet aracılığıyla ortak ağlara katılım sağlanması ve iletişim kurulması gibi temel beceriler yoluyla desteklenmektedir (MEB Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, 2018, s. 5).

Yukarıdaki açıklamaya bakıldığında Milli Eğitim Bakanlığı’nın öğretim programlarıyla dijital okuryazarlık becerisinin kazandırılmasını hedeflediği açıkça görülmektedir. Bu durum öğretim programlarında ve bu kapsamda geliştirilen ders kitaplarında dijital okuryazarlık becerisinin nasıl ve ne kadar yer aldığı sorusunu akla getirmektedir. Bu programların anılan hedefi gerçekleştirmedeki yol göstericiliği, eğitim programlarının

uygulayıcısı olan öğretmenler için önemlidir. Ayrıca eğitim programları ve eğitim teknolojisi alanında çalışan araştırmacıları da yakından ilgilendirmektedir. İşte bu nedenle bu çalışmada temel eğitim programlarını ve ders kitaplarını dijital okuryazarlık bağlamında inceleme gereği duyulmuştur.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın genel amacı temel eğitim programlarını ve ders kitaplarını dijital okuryazarlık bağlamında incelemektir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmaya çalışılmıştır.

1. Temel eğitim programlarında;
 - 1.1. Bağlam,
 - 1.2. Kazanım,
 - 1.3. Eğitim durumları ve
 - 1.4. Ölçme-değerlendirme boyutunda dijital okuryazarlık becerilerine ne kadar ve nasıl yer verilmektedir?
2. Temel eğitim ders kitaplarında dijital okuryazarlık becerilerine ne kadar ve nasıl yer verilmektedir?
3. Temel eğitim programlarında yer alan dijital okuryazarlık kazanımlarının ders kitaplarına yansımaları nasıldır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Araştırma ile toplanacak verilerin özellikle;

1. Temel eğitim düzeyindeki öğretim programlarında dijital okuryazarlık becerisinin nasıl ve ne kadar yer aldığına dair bulgular ortaya çıkararak öğretim programlarını hazırlayan kurumlara konuyla ilgili dönüt sağlayacağı,
2. Öğretim programlarını temel alarak kitap yazan, yazdıran kişi ve kurumlara konuyla ilgili dönütler sağlayarak daha sonra yazılacak kitaplar için yönlendirici olacağı,

3. Temel eğitim düzeyindeki öğrenci grubunun öğretim programları ve ders kitapları yoluyla nasıl bir dijital okuryazarlık eğitimi aldıklarına ilişkin bulgular ortaya çıkararak alanyazına katkı sağlayacağı
4. Öğretim programları ve ders kitapları aracılığıyla 21. Yüzyıl becerileri konusunda toplumda bir farkındalık oluşturacağı,
5. Araştırma sonucunda elde edilecek bulguların bu konuda yapılacak diğer araştırmalara da yardımcı olacağı umulmaktadır.

1.4. Sınırlılıklar

Araştırmanın sınırlılıkları şunlardır:

1. Bu araştırma 2017 yılında geliştirilen 2018’de revize edilen temel eğitim düzeyindeki ilkokul 1. 2. 3. 4. ; ortaokul 5. 6. 7. ve 8. Türkçe, Matematik, Sosyal Bilgiler, Fen Bilimleri ve Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarını kapsamaktadır.
2. Araştırma güncellenen öğretim programlarına göre hazırlanan 2018 basımı, farklı yayınevlerine ait Türkçe 8, Matematik 8, Fen Bilimleri 6, Sosyal Bilgiler 4 ve Hayat Bilgisi Dersi için 3 adet olmak üzere toplam 29 ders kitabı ile sınırlı olacaktır.

1.5. Tanımlar

Bu bölümde, araştırma ile ilgili kavramların tanımları yer almaktadır.

Dijital Okuryazarlık:Dijital ortamda doğru bilgiye ulaşma, doğru bilgiyi üretme ve paylaşma becerisidir (Çubukçu ve Bayzan, 2013, s. 156-157).

Dijital Vatandaşlık:Bireylerin dijital dünyada yaşama, öğrenme ve çalışma haklarını, sorumluluklarını ve fırsatlarını tanıması; güvenli, yasal ve ahlaki yollarla hareket etmeleridir (ISTE, 2007).

Dijital Göçmen:Teknoloji ile sonradan tanışan, teknolojik araçların kullanımı ve teknoloji tabanlı öğrenmede güçlükler veya çeşitli uyum sorunlarıyla karşılaşabilen bireyleri tanımlamaktadır (Prensky, 2001a, 2001b).

Dijital Yerli:Teknoloji temelli bir dünyaya doğan ve çok küçük yaşlardan itibaren teknolojiyle tanışarak kendilerine teknolojik bir öğrenme dili geliştiren yeni nesil bireylerdir (Oblinger ve Oblinger, 2005; Pedró, 2006; Prensky, 2001a, 2001b).

Bağlam Boyutu:MEB öğretim programlarının giriş kısmı diyebileceğimiz öğretim programın amaçlarının, perspektifinin (değerler ve yetkinlikler), özel amaçlarının, alana özgü becerilerinin açıklandığı bölümdür. Bu bölümde “Milli Eğitim Bakanlığı Öğretim Programları”, “Öğretim Programlarının Amaçları”, “Öğretim Programlarının Perspektifi”, “Bireysel Gelişim ve Öğretim Programları”, “Sonuç” , “Öğretim Programının Özel Amaçları” ve “Alana Özgü Beceriler” başlıkları yer almaktadır.

Kazanım Boyutu:Öğretim programlarında hedeflere yönelik hazırlanan kazanımların yer aldığı bölümdür.

Eğitim Durumları Boyutu:Öğretim programlarında eğitim durumlarına yönelik olan “öğrenme-öğretme yaklaşımı” ve “uygulamada dikkat edilecek hususlar” bölümlerini içeren kısımdır.

Ölçme-Değerlendirme Boyutu: Öğretim programlarında ölçme-değerlendirme yaklaşımının açıklandığı bölümdür.

Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi (TYÇ):İlk, orta ve yükseköğretim dâhil meslekî, genel ve akademik eğitim ve öğretim programları ve diğer öğrenme yollarıyla kazanılan tüm yeterlilik esaslarını gösteren ulusal yeterlilikler çerçevesidir (Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi Yönetmeliği, 2015). TYÇ’de sekiz anahtar yetkinlik yer almaktadır. Bunlar; anadilde iletişim, yabancı dillerde iletişim, matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler, dijital yetkinlik, öğrenmeyi öğrenme, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler, inisiyatif alma ve girişimcilik, Kültürel farkındalık ve ifade.

21. Yüzyıl Becerileri:Etkili iletişim becerileri, öğrenmeyi öğrenme, sosyal beceriler, iş birliği, eleştirel düşünme, problem çözme, bilgiye ulaşabilme, kullanabilme ve yorumlayabilme, yaşam boyu öğrenme becerileridir (Bates, 2002, s. 7).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde araştırmanın temel kavramsal / kuramsal çerçevesi ile ilgili belirlemelere ve değerlendirmelere yer verilmektedir.

2.1. Temel Eğitim Programları ve Dijital Okuryazarlık

Program kavramı Roma İmparatorluğu'nda M.Ö. birinci yüzyılda iki tekerlekli atlı yarış arabalarının yarıştığı oval koşu pisti anlamında kullanılmıştır. Önceleri somut bir kavramı ifade eden program zamanla eğitim alanyazınındasoyut bir anlam kazanmış ve eğitim programı izlenen yol (curriculum) anlamında kullanılmaya başlanmıştır (Oliva, 2009, s.4).Eğitim sürecinin en önemli faktörlerinden biri olarak kabul edilen eğitim programları eğitimcileri yönlendiren rehberlerdir. Bu rehberler öğrenenlere okulda ve okul dışında planlı bir şekilde sağlanan öğrenme yaşantılarını içerir (Demirel, 2000, s.5).Doğan'ın (1975, s.361) öğrencilerde hedeflenen öğrenmenin gerçekleştirilebilmesi amacıyla planlanmış faaliyetler bütünü olarak tanımladığı eğitim programı, Ertürk (1984)'e göre düzenli eğitim durumlarıdır. Taba (1962, s.11) ise programı daha dar kapsamlı ele almış ve bir öğrenme planı olarak tanımlamıştır.

Eğitim programları hedef, içerik, eğitim durumları ve sınama durumları öğelerinden oluşur. Hedeflerin belirlenmesi; öğretimi yönlendirmesi, öğretme-öğrenme faaliyetinin düzenlenmesi ve ölçmeye rehberlik etmesi bakımından gereklidir. Hedefler, öğrenenlere istendik davranışlar kazandırılmak için belirlenen özelliklerdir. Bir başka deyişle öğrenende bulunması gerekli görülen, eğitim yolu ile kazandırılabilen bilgi, beceri,

yetenek, ilgi, tutum, alışkanlıklardır (Ertürk, 1984, s.24-25). İçerik boyutunda hedeflere ulaşabilmek için belirlenen konular yer alır. Varış'a (1976, s.34) göre içerik belirlenirken bireysel ve toplumsal fayda, öğrenme ve öğretme, bilgi strüktüründe kapladığı yer gibi ölçütlere dikkat edilmelidir. İçerik ve öğrenme yaşantıları ile bir bütün olarak düşünülmelidir (Demirel, 2011, s.136-137). Eğitim programlarının süreç boyutunu eğitim durumları oluşturur. Bu boyutta öğrenenlere istenen davranışların kazandırılmasını sağlayan öğrenme-öğretme etkinlikleri yer alır. Sınama durumları boyutunda ise öğrenme-öğretme etkinliklerinin sonucunda bireylere kazandırılmak istenilen davranışların ne ölçüde kazandırıldığını tespit etmeye yönelik faaliyetler yer alır. Sınama faaliyetleriyle aynı zamanda eğitimciler kendilerini değerlendirme olanağı da bulur (İşman, 2003, s.31).

Temel eğitim programları ülkemizde ilköğretim 1. 2. 3. ve 4. Sınıf ile ortaokul 5. 6. 7. ve 8. Sınıfı kapsamaktadır. Her sınıf seviyesi için farklı derslerin öğretim programları mevcuttur. Öğretim programı “Okulda ya da okul dışında bireye kazandırılması planlanan bir dersin öğretimiyle ilgili tüm etkinlikleri kapsayan yaşantılar düzeneğidir” (Demirel, 2005: 6). Eğitim programı ile öğretim programı birbiriyle bağlantılı kavramlardır. Eğitim programı, öğrenme yaşantılarını bir plan ve program dahilinde düzenlerken öğretim programı planlanan yaşantıları hayata geçiren daha çok uygulamaya dönük faaliyetleri içermektedir (Demirel, 2011, s.7).

Programlar toplumsal kalkınmayı gerçekleştirecek insan yetiştirmede, eğitimde verimliliği ve kaliteyi arttırmada ve eğitim faaliyetlerine yön vermede önemli rol oynar (Özdemir, 2012; Büyükkaragözve Çivi,1999; Erden, 1998). Şahin (2006) planlı bir şekilde değişimi ve gelişimi gerçekleştirmede eğitim programlarının vazgeçilemez olduğunu vurgulamaktadır. Değişen dünyanın beraberinde getirdiği farklı eğitim ihtiyaçlarının giderilmesi için eğitim programlarının belirli aralıklarla güncellenmesi gerekmektedir. Hâkim eğitim otoritesi tarafından yapılacak güncellemelerde çağın özellikleri, gerekleri göz önünde bulundurulmalıdır ki çağa uygun bilgi ve becerilerle donatılmış bireyler yetiştirilebilsin. Dijital okuryazarlık becerisi 21. Yüzyıl insanının sahip olması gereken niteliklerdendir.

Dijital dünyaya uyum sağlamak zorunda olan bireylere söz konusu becerinin temel eğitim seviyesinden itibaren planlı ve aşamalı bir şekilde verilmesi gereklilik arz etmektedir. Bu kaygılarla temel eğitim-öğretim programlarında ve ilgili ders kitaplarında dijital okuryazarlık becerisine yer verilmelidir.

2.2. 21. Yüzyıl Becerileri ve Eğitim

21. yüzyıl becerilerinin neler olduğu üzerinde henüz evrensel bir görüş bulunmamakla beraber bazı kuruluşların ve bilim insanlarının söz konusu becerilerin sınıflandırılması ile ilgili bir takım çalışmaları mevcuttur (TÜSİAD, 2013).

21. yüzyıl becerileri üç ana başlık altında 13 beceri olarak sınıflandırılabilir (Partnership For 21st Century Skills, 2013):

1. Öğrenme ve Yenilikçilik Becerileri; yaratıcı düşünme, eleştirel düşünme, problem çözme, iletişim ve işbirliği
2. Bilgi, Medya ve Teknoloji Becerileri; bilgi okuryazarlığı, bilgi ve iletişim teknolojileri (BİT) okuryazarlığı ve medya okuryazarlığı
3. Yaşam ve Kariyer Becerileri; esneklik ve uyum, kendini yönetme, sosyal beceriler, üretkenlik ve hesap verebilirlik, liderlik.

İçinde bulunduğumuz 21. Yüzyılda mevcut eğitim programları öğrenenleri hayata hazırlama konusunda bazı alanlarda yetersiz kalmakta iş dünyasının talep ettiği nitelikli insan gücü yetiştirmede istenilen başarıyı sağlayamamaktadır (Baskan, 2001).

ABD Çalışma Bakanlığı'nın 1991'de yayımladığı SCANS (The Secretary's Commission on Achieving Necessary Skills) raporunda genel olarak işletmelerin ihtiyaçları ve bu işletmelerde çalışacak bireylerin sahip olması gereken nitelikler ortaya konmuştur. Söz konusu raporda işverenlere ve eğitimcilere belli bir iş kolundaki çalışanların başarılı olabilmesi için yapılması gerekenler açıklanmaktadır (SCANS, 1991). Ülkemizde bu bağlamda Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği tarafından 26 Haziran 2012 tarihinde

“21. Yüzyıl Becerileri ve Eğitimin Niteliği Toplantı Dizisi” başlatılmıştır (TÜSİAD, 2012).

21. yüzyıl bireyinin eğitim hayatında ve iş hayatında başarılı olabilmesi için yansıtıcı, yaratıcı ve eleştirel düşünebilen, ihtiyaç duyduğu bilgiye nasıl ulaşabileceğini bilen, çevresiyle etkili iletişim kurabilen, işbirliğine açık; problem çözme, üretken ve liderlik becerilerine sahip, teknolojiye hakim, yeniliklere açık, esnek ve uyumlu, sorumluluk bilinci yüksek, inisiyatif sahibi, sosyal ve kültürel becerileri gelişmiş olması gerekmektedir.

2.2.1.21.Yüzyıl Becerileri Bağlamında Dijital Okuryazarlık ve Eğitim

Dijital okuryazarlık kavramı 21. Yüzyıl becerilerinden bilgi, medya ve teknoloji becerileri (bilgi okuryazarlığı, bilgi ve iletişim teknolojileri okuryazarlığı ve medya okuryazarlığı) ile iç içe geçmiş bir kavramdır. Bilgi toplumunda aktif bir birey olabilmek için bilgiye erişmek, onu yönetmek, değerlendirmek ve yeni bilgi oluşturmak için dijital teknolojiyi kullanmak gereklidir ve dijital okuryazarlık becerisi eğitim programlarında yer almalıdır.

21. Yüzyıl becerilerinin kazandırılmasına yönelik etkinliklerin eğitim çağı içerisindeki nüfusa ulaşma ihtimali daha yüksektir. Bu sebeple eğitim-öğretim programları dijital çağda yaşayan farklı eğitim seviyesindeki öğrenenlerin ihtiyaçlarına göre düzenlenmelidir. Aynı zamanda öğrenme-öğretme sürecinde söz konusu becerinin kazandırılmasına yönelik etkinliklere yer verilmeli ve ilgili ders kitapları da bu etkinlikleri desteklemelidir.

2.3. Dijital Medya ve Dijital Okuryazarlık

2.3.1. Dijital Medya

Dijital medya kapsamında dijital araçlar ve uygulamalar, günlük yaşamın ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Bu bağlamda hem yaygınlığı hem de kullanım süreleri açısından dijital medya araçları; birtakım olumlulukları ile birlikte, genel anlamda tüm bireyler ve

özel anlamda da çocuklar ve gençler üzerinde olumsuz birtakım etkilerin ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Doğru kullanılmaları durumunda yaşamı kolaylaştırıcı etkileri olan bu araç ve uygulamaların, özellikle çocuklar ve gençler üzerindeki olumsuz etkilerinin ortadan kaldırılması fiziksel ve sosyal birtakım problemlerin bertaraf edilebilmesi açısından önem taşımaktadır.

“Medya” kavramı; “medium” ya da “araç” kavramının çoğulu olarak kullanılmaktadır ve sözlük anlamı itibariyle “bir müdahalede bulunulmasına yönelik kullanılan araçları, enstrümanları ya da vasıtaları” ifade etmeye yönelik kullanılmaktadır (Van Rompaey, Roe ve Struys, 2002). Bu bağlamda medya, kavrama konu olan araç ile iletilebilen ya da taşınabilen her tür bilgiyi içermektedir (Murali ve George, 2007). Medya araçları, bireylerin birbirleri ile yüz yüze irtibat kurmalarına gerek kalmadan, dolaylı yollardan iletişim kurulmasını sağlamakta ve dolayısıyla da bu şekilde bilgi aktarımını olanaklı kılmaktadır.

“Dijital medya” kavramı da bu temelde; bireylerin bilgilendirilmelerine yönelik kullanılan dijital araçları, enstrümanları ya da vasıtaları ifade etmeye yönelik kullanılan bir kavram olarak tanımlanabilmektedir (Pratarelli, Browne ve Johnson, 1999). Bu yönüyle de dijital medya; medyaya bağlamında değerlendirilen işlevlerin dijital ortamda sunulması kapsamında, aracılığı ile simgelerin ve imgelerin dolaylı olarak bireyler arasında dolaşımını olanaklı kılmakta ve bireylerarası iletişimi kolaylaştırmaktadır (Weston ve Gore, 2006).

Dijital medya metinleri; dijital ortam aracılığı ile farklı iletişim formları tarafından taşınabilen ve iletilebilen tüm videoları, fotoğrafları, reklamları, gazeteleri, dergileri, kitapları, kaydedilmiş müzikleri, bilgisayar oyunlarını, programları, filmleri, imgeleri, web sitelerini vb. içermektedir (Anklam, 2009). Bu metinlerin çoğu büyük oranda geniş kitlelere ulaştırılabildiğinden genel anlamda medya kavramının nitelendirilmesinde olduğu gibi dijital medyanın önemli bir kitle iletişim aracı olarak değerlendirilmesi söz konusudur.

Dijital medyanın belirtildiği üzere bu denli geniş kapsamlı bir kitle iletişim aracı olması özellikle çocukların ve gençlerin yaşamında çok fazla yer bulmasını beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda konu ile ilgili araştırmalar doğrultusunda belirtildiği üzere çocukların ve gençlerin dijital medya araçlarına ayırdıkları zaman uykuya ve okula ayırdıkları zamandan daha fazla olabilmektedir (Kenan ve Shiri, 2009).

Bu nedenle de dijital medya araçlarının kullanılması çocuk ve gençlerin boş zamanlarının tümünü kapsamaktan öte artık bir boş zaman değerlendirme etkinliği olmaktan çıkmış durumdadır. Bununla birlikte bazı araştırmalar kapsamında da dijital medya araçları kullanımının günümüz toplumlarında temel sosyalleşme araçları olarak nitelendirilen aile ve okulun yerini aldığı da belirtilmektedir (Kırık, 2013).

Dijital medyanın modern dünyada teşkil ettiği ekonomik, sosyal ve kültürel önem göz ardı edilmemelidir. Günümüzde dijital medya aracılığı ile büyük kâr ve istihdam rakamlarına ulaşılabilmekte, bireyler sahip oldukları bilgilerin birçoğunu dijital medya araçları vasıtasıyla elde edebilmekte ve bu araçlar sayesinde hemen hemen her alandaki düşüncelerin şekillendirilmesini sağlayan yeni fikirlere, imgelere ve hem gerçek hem de kurgusal simgelere ulaşılabilir (Özmen, 2012). Bu nitelikleri doğrultusunda artık dijital medya, dünya genelinde yeni bir kültürel ifade ve iletişim şekli olarak kendisini ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak iç içe geçmiş bütünleşik teknolojilerle daha karmaşık bir yapıya bürünmeye başlamış olan dijital medya araçları; hem olumlu hem de olumsuz etkileri bağlamında ve internet, sosyal medya, cep telefonu, dijital oyun vb. dijital ortamlar kapsamında üzerinde önemle durulması gereken araçlar olarak görülmek durumundadır. Dijital medya araçlarının kullanımı; belirtildiği üzere birçok olumlu gelişmeyi beraberinde getirmesine karşın, bilinçli kullanılmaması doğrultusunda aynı oranda ve belki de daha fazla olumsuzluğun da yaşanmasına neden olmakta ve bu olumsuzluklar en fazla çocukları ve gençleri etkilemektedir.

Dijital medya kavramının kapsamı, hem genel anlamda medya araçlarında hem de özel anlamda dijital medya araçlarında dönüşüm yaşanmasını sağlayan gelişmeler doğrultusunda günden güne genişlemektedir. Bu genişleme sürecinde dijital medya araçlarının içerikleri çeşitlenmekte ve “dijital medya dönüşüm çağı” olarak nitelendirilen günümüzde dijital medya araçlarının kullanılması alışkanlıkları ve tüketimi de değişim göstermektedir (Thorson ve Rodgers, 2010).

Dijital medya araçlarının dönüşümü, öncelikli olarak dijital medya araçları aracılığı ile dijital medya içeriklerine erişim sağlayan ve “dijital medya kullanıcıları” olarak nitelendirilen kullanıcıların tanımlanmasını değiştirmiştir. Bu bağlamda geleneksel medya kullanıcıları; izleyici, dinleyici, okuyucu ya da tüketici olarak tanımlanmaktayken, dijital medya kullanıcıları sadece “izleyen” değil aynı zamanda “izlettiren”, sadece dinleyen değil aynı zamanda “dinlettiren”, sadece “okuyan” değil aynı zamanda “okutturan” ve “tüketici” değil bilakis “üretici” olarak nitelendirilmektedirler (Young, 2004).

Bu belirlemeler doğrultusunda görülmektedir ki; dijital medya, kullanıcılarının sadece sunulanı alan bir yapıdan uzaklaşmalarını ve bilakis üreten bir yapıya ulaşabilmelerini sağlamaktadır. Bu durum belirtildiği üzere geleneksel medya araçlarını kullanım sürecinde pasif izleyici, dinleyici ve/veya okuyucu olan bireylerin, dijital medya araçlarını kullanım sürecinde aktif olmalarını olanaklı kılmaktadır. Artık kullanıcılar sadece kendilerine sunulan içerik ile yetinmemekte ve gereksinimleri, beklentileri ve istekleri doğrultusunda kendi içeriklerini üretebilmektedir.

Dijital medya araçlarının kullanıcılarının tüketici konumundan üretici konumuna geçirmesinin temelinde, dijital medya içeriklerine yönelik bilgi üretme hakkının ve olanağının sunulması yer almaktadır (Ocak, 2013). Bu hak ve olanak, kullanıcıların diledikleri içeriklere müdahale edebilmelerini sağlamakta ve bu da kullanıcıların üretici olarak nitelendirilmelerini mümkün kılmaktadır.

Dijital medya araçlarının kapsamın genişlemesi, dijital radyo ve televizyon yayıncılığı anlamında da farklılaşmaları gündeme getirmiştir. Bu bağlamda dijital radyo

yayıncılığında söz konusu olan “podcast uygulaması” ile dijital radyo dinleyicileri, istedikleri programları düzenli olarak ve otomatik bir şekilde kaydedebilmektedirler. Aynı şekilde dijital radyo dinleyicileri, internet bağlantısı desteği ile istedikleri programları diledikleri anda takip edebilme olanağına sahip olabilmektedirler (Tosun, 2009).

Dijital televizyon yayıncılığı kapsamında da dijital medya araçlarının kullanılması, eşzamanlı “VOD (Video on Demand – İsteğe Bağlı Program Yayını ya da Ismarlama Görüntü)” ve “NVOD (Near Video on Demand – Kanallarda Dönüşümlü Program Yayını)” uygulamalarının da kullanılmasını sağlamaktadır. VOD uygulaması; izlenilmek istenilen bir televizyon programının ya da bir televizyon kanalında daha öncesinde yayımlanmış olan bir filmin, belgeselin ya da dizinin, istenilen anda ulaşılmasına olanak sağlayan bir sistem olarak ifade edilmektedir (Vural ve Bat, 2010).

Sistem sayesinde video sunucusuna yüklenen televizyon programları, izleyicilerinin istedikleri anda takip etmeleri adına aktif hale getirilebilmektedir. NVOD uygulaması ile de, VOD uygulaması kadar izleyicinin bağımsız hareket edebilmesine olanak tanımamakla birlikte yine eşzamanlı olarak izlenilmek istenilen televizyon programlarına istenilen zamanda erişilebilmesini sağlamaktadır (Vural ve Bat, 2010).

Sonuç olarak dijital medya araçlarının eşzamanlı iletişim kurulmasını olanaklı kılması, geniş kapsamlı olmasına ilişkin bir nitelik olarak değerlendirilmektedir. Dijital medya araçlarının geleneksel medya araçlarından farklı olarak farklı içerik ve uygulamalara yer vermesi, eşzamanlı iletişim kurulmasını sağlamakta ve bu içerik ve uygulamaların kaydedilmesi özelliği ile de bireyler, içerik ve uygulamalara kendilerine uygun zamanda erişim sağlayabilmektedirler.

2.3.2. Dijital Medya Kullanımının Tarihsel Süreci

Dijital medya kullanımının tarihsel süreci, dijital medya araçları kullanımına aşına olanlarla olmayanların sınıflandırılması bağlamında “Dijital Göçmenler Dönemi” ve “Dijital Yerliler Dönemi” olarak iki dönem kapsamında değerlendirilmektedir. Dünyayı

algılama ve yaşamı yorumlama anlayışları birbirlerinden tamamen farklı iki nesli temsil eden dijital göçmenler ve dijital yerliler; bu temelde teknolojik, sosyolojik, psikolojik, iletişim, pazarlama, politika vb. görüşleri açısından birbirlerinden ayrılmaktadırlar (Çetin ve Özgiden, 2013).

Bu belirlemeler doğrultusunda dijital göçmenler ile dijital yerliler, dijital medya araçlarını kullanım düzeyleri açısından da birbirlerinden farklılık göstermektedirler. Günümüz itibariyle çalışmanın ilerleyen bölümlerinde de yer verileceği üzere dijital göçmenler için dijital bağımlılık olgusu bir sorun olarak addedilmemekteyken hâlihazırda çocukluk ve gençlik dönemlerini yaşamakta olan dijital yerliler için dijital bağımlılık önemli bir sorun olarak değerlendirilmektedir.

Çalışmanın bu aşamasında, “Dijital Göçmenler Dönemi” ve “Dijital Yerliler Dönemi” üst başlıkları doğrultusunda konu ile ilgili ayrıntılı belirlemelere ve değerlendirmelere yer verilecektir.

2.3.2.1. Dijital Göçmenler Dönemi

“Dijital göçmenler” kavramı, 1980 öncesinde doğmuş olan nesli ifade etmeye yönelik kullanılmaktadır. Bu temelde de dijital göçmenler; dijital yerliler gibi dijital ortama, dijital medya araçlarına ya da sanal gerçekliğe aşina olmayan ve sonradan tanıştıkları yeni teknolojilere uyum sağlamaya çalışan nesli içermektedir (Şahin, 2009).

Bilgiç, Duman ve Seferoğlu’na (2011) göre de dijital göçmenler; yeni teknolojilerin kullanıldığı ortamlara uyum sağlamaya çalışan ve kendilerini teknolojinin gelişimi ile yeni bir süreç içerisinde bulan, ancak buna karşın birtakım alışkanlıklarından hala vazgeçmeyen kuşaktan oluşmaktadır. Bununla birlikte dijital göçmenler; dijital yerliler kadar olmasa da dijital medya araçları ile bir şekilde adaptasyon gerçekleştirmiş olan ve teknolojisi ile ilişki kurabilen bir kuşağı ifade etmektedir.

Dijital göçmenlerin dijital medya araçlarını kullanmaları ve bu araçlardan faydalanmak istemeleri genel olarak belirli bir amaca ve belirli bir gereksinimin karşılanabilmesine

yönelik olarak söz konusu olmaktadır. Buna karşın özellikle günümüz itibariyle dijital göçmenler de dijital yerliler gibi dijital medya araçlarını eğlence ve sohbet etme gibi amaçlar için kullanabilmektedirler. Ancak yine dijital göçmenlerin dijital yerlilerden en büyük farkı; dijital medya araçlarını kullanmayı bir yaşam biçimi olarak benimsememiş olmalarıdır (Cao ve Su, 2006).

Konu ile ilgili araştırmalar doğrultusunda dijital medya araçlarının kullanımı bağlamında dijital göçmenlerin dijital yerlilerden ayrılmasını sağlayan diğer belirlemeler aşağıda verilmiştir (Eşgi, 2013);

- Dijital göçmenler günün belirli saatlerinde ve belirli dijital medya araçlarını kullanmak doğrultusunda dijital içeriklerden ve uygulamalardan faydalanmaktadırlar. Dijital yerlilerin ise 1 saat içerisinde televizyon, gazete, tablet bilgisayar, akıllı telefon vb. gibi platformlar arasında 27 kez geçiş yapabildikleri belirlenmiştir.
- Dijital göçmenler, dijital medya araçlarının kullanımını günlerinin ya da yaşamlarının belirli bir bölümüne endeksli kullanabilmektedirler. Ancak dijital yerliler, duygusal dünyalarının görece daha karmaşık olması dolayısıyla ve duygusal iniş çıkışları sıklıkla deneyimlemek açısından çok çabuk sıkılabilmektedirler. Bu nedenle de dijital yerliler, uyku zamanları hariç ve ne yazık ki okul zamanları da dâhil olmak üzere sürekli dikkatlerini farklı bir yere yönlendirmek ihtiyacı duyduklarından gün içerisinde birçok başka dijital medya aracını kullanmak adına hareket edebilmektedirler.
- Dijital göçmenler, cep telefonlarını sadece bir iletişim aracı görmek doğrultusunda bu amaca uygun olarak kullanmayı tercih etmektedirler. Ancak dijital yerliler için cep telefonları çok daha fazla anlam ifade ettiğinden evde bir odadan diğerine geçiş sürecinde dahi dijital yerlilerin cep telefonlarını ellerinden düşürmemeleri söz konusu olabilmektedir.
- Dijital göçmenlerin % 28'inin cep telefonlarından mesajlaşmaları söz konusu iken dijital yerlilerin yarısından fazlası anlamında % 54'ü hemen yanlarında bulunan arkadaşları ile dahi konuşmayıp mesajlaşmayı tercih ettikleri belirlenmiştir.

Sonuç olarak dijital göçmenler genel olarak dijital medya araçlarını kullanmayı yaşamlarının vazgeçilmez bir ögesi olarak görmemekte sadece birtakım amaçlara yönelik olarak bu araçları kullanmaktadırlar. Ancak dijital yerliler için dijital medya araçlarının kullanılması çok önemli görülmekte ve hatta bu araçları kullanmaları bir süreliğine de olsa yasaklanmış ya da engellenmiş olan bireylerde psikolojik sorunlar görülebilmektedir.

2.3.2.2. Dijital Yerliler Dönemi

“Dijital Yerliler (Digital Natives)”; 1980 ve sonrası dönemde doğmuş olan nesli ifade etmektedir ayrıca “Millennials (Bin Yılın Öğrencileri)”, “Net Generation (İnternet Nesli)”, “The Gamer Generation (Oyun Nesli)”, “Next Generation (N – Generation / Yeni Nesil)”, “Cyber Kids (Siber Çocuklar)”, “Homo Zappiens (Zıplayan İnsan)” ve “Grasshopper Mind (Çekirge Zihin)” tanımlamalarla anlamlandırılmaktadır (Ju – Yu ve diğerleri, 2008).

Dijital yerliler, teknoloji ile büyüyen yeni nesil öğrencileri kapsamaktadır. “Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (Organisation for Economic Co – operation and Development – OECD)” (2006) tarafından gerçekleştirilen eğitim amaçlı bir proje kapsamında “Yeni Bin Yılın Öğrencileri (YBÖ)” olarak tanımlanan dijital yerliler, teknoloji ile büyümek dolayısıyla dijital medya araçlarını yaşamlarının ayrılmaz bir parçası olarak kabul etmektedirler (Waycott ve diğerleri, 2010).

Dijital yerlilerin büyük bölümünün evinde internet erişimine sahip olmaları söz konusudur ve bu bireylerin yine büyük bir bölümü en az 5 ya da daha fazla yıldır bilgisayar kullanmaktadırlar. Bu nedenle de 1980 ve sonrasında doğan bu çocuklar ve gençler dijital medya araçlarını yaşamlarının ayrılmaz bir parçası olarak görmektedirler. Dijital medya araçları vasıtasıyla kendilerine özgü bir dil oluşturmuş olan dijital yerliler hemen hemen tüm günlük işlerini bu araçlar ile yürütmekte ve çevrimiçi ortamları yaşamlarının rutin ortamı olarak görmektedirler (Çelen ve Seferoğlu, 2013).

Dijital yerliler, dijital medya araçlarını doğar doğmaz hazır olarak bulduklarından sanal ortam ile uyum içerisinde yaşamlarını devam ettirmeyi doğal karşılamaktadırlar. Bu

nedenle de dijital yerliler, dijital göçmenlerden farklı olarak dijital medya araçları kullanımını dünyayı algılamanın bir şekli olarak benimsemektedirler. Bu durum dijital yerlilerin; kişisel ilgi ya da eğlence, sosyal iletişim kurma, günlük kullanım (bilgi depolama ya da bilgiye erişim vb. gibi), profesyonel ve uzmanlık bilgisi gerektiren çalışmalarına destek sağlama ve ders çalışma gibi beş temel amaç doğrultusunda dijital medya araçlarını kullanmaları söz konusu olabilmektedir (Bilgiç, Duman ve Seferoğlu, 2011).

Dijital yerliler, dijital medya araçlarının yaşamlarında bu denli yer tutması dolayısıyla dijital ortamlarda öğrenmeye çok daha yatkın olabilmektedirler. Bilgiye hızlı erişmek isteyen, metinler yerine grafiklerle anlatımları tercih eden, bir yazıyı baştan sona okumak yerine özetini okumayı tercih eden, ders çalışma yerine oyun oynamayı yeğleyen, bilişsel yapıları sıralı değil paralel bir dizge izleyen, keşfederek öğrenme eğilimi gösteren ve aynı anda birçok işi yapma isteği duyan dijital yerliler bu özellikleri ile dijital göçmenlerden ayrılmaktadırlar (Tonta, 2009).

Dijital yerliler; bilgiye erişim sürecinde hızla, görselliğe ve eğlenceye önem verdikleri için öğrenme etkinliklerinde de dijital medya araçlarını kullanmayı tercih etmektedirler. Bu nedenle de hızlı erişilebilen, görsel açıdan zengin, olabildiğince kısa ve paket veriler halinde sunulan bilgiler dijital yerliler tarafından çok daha kolay öğrenilebilmektedir. Dijital yerlilerin aynı anda birçok farklı konu ile ilgilenmeleri söz konusudur ve aynı süre içerisinde aynı konuya odaklanamamaktadırlar (Esen – Kıran, 2009).

Daha çok oyun ve eğlence içerikli sayfalarda zaman geçirmeye yatkın olan dijital yerliler, kendi içerisinde “Y Kuşağı (1977 – 1994 yılları arasında doğanlar)” ve “Z Kuşağı (1995 yılından sonra doğanlar)” olarak sınıflandırılabilir. Bu bağlamda hâlihazırda Z Kuşağı olarak dünyaya gelmeye devam eden çocukların birçoğunun anne – babalarının Y Kuşağı ya da dijital yerli olması günümüz kuşağının dijital medya araçlarına yaşamlarında çok daha fazla yer vermelerini beraberinde getirmektedir (Dabbagh, 2007).

Dijital yerlilerin yaşamında dijital medya araçlarının bu denli yer bulması onlarda birtakım becerilerin gelişmesini sağlamıştır. Bu bağlamda dijital yerliler; dijital göçmenlerden farklı olarak çevrimiçi öğrenme teknolojilerini çok daha kolay kullanabilmekte, etkileşimli öğrenmeyi çok daha kolay gerçekleştirebilmekte ve kendi öğrenme süreçlerini çok daha idare edebilmektedirler (Bilgiç, Duman ve Seferoğlu, 2011).

Sonuç olarak dijital yerliler; teknoloji ile iç içe yaşamlarını sürdüren, hızı ve görselliği önemseyen ve sürekli sanal ortamlarla bağlantı içerisinde olma isteği taşıyan bireyler olmak bakımından dijital göçmenlerden farklı olarak dijital medya araçları kullanımına yaşamlarında çok daha fazla yer vermektedirler. Ancak bu durum sıklıkla sorunlar yaşanmasına neden olabilmekte ve dijital yerlilerin kendilerini sosyal yaşamdan tamamiyle tecrit etmelerine dahi varabilen birtakım psikolojik ve sosyal sorunlar ortaya çıkabilmektedir.

Geleneksel medya araçları ile karşılaştırıldığında dijital medya araçları kullanımının birtakım avantajlar ve dezavantajlar içerdiği görülmektedir. Dijital medya içerik ve uygulamalarını kullananlarının sayısının her geçen gün daha da artmasının ve içerik ve uygulama oranının geleneksel medyadan daha fazla olmasının dijital medya araçları kullanımının içerdiği avantajların ve dezavantajların temelinde yer aldığı belirtilmektedir. Bununla birlikte geleneksel medya içerik üreticiler, yayıncılar ve tüketiciler açısından çok belirgin hatlar içermektedir; dijital medyada içerik üreticilerinin ve kullanıcılarının rolleri çok fazla tanımlanmamıştır (Kleiman, 2004).

Bu temelde dijital medya kullanımının avantajları ve dezavantajları aşağıda yer alan alt başlıklar doğrultusunda ayrıntılandırılacaktır.

2.3.3. Dijital Medya Araçları Kullanımının Avantajları ve Dezavantajları

Dijital medya araçları, geleneksel medya araçlarına göre birçok avantaj içermektedir. Geleneksel medya içeriklerinin hazırlanabilmesi ve hedef kitleye ulaştırılabilmesi saatler

alabilmekten dijital medya içeriklerinde bu süre dakikalara indirilebilmektedir. Bu temelde dijital medya araçlarının avantajları aşağıda verildiği gibi ifade edilebilmektedir;

- Dijital medya araçları, daha hızlı ve güncel bilgilere erişim olanağı sağlaması bakımından geleneksel medya araçlarından daha avantajlıdır (Mesch, 2003).
- Dijital medya araçları; eşzamanlı kullanım olanağı sunması bakımından tüm dünyanın bir olay ve/veya durumdan haberdar edilebilmesi için tek bir tuşa basılması yeterli olabilmektedir (Ghassemzadeh, Shahraray ve Moradi, 2008).
- Geleneksel medya içerikleri yayıncı kurum ve/veya kişiler tarafından oluşturulmaktayken dijital medya içerikleri her kullanıcının aynı zamanda içerik paylaşımcısı olmasına olanak tanımaktadır. Bu bağlamda dijital medya kullanıcıları, kendilerine ait içerikleri eşzamanlı olarak yayımlayabilmekte ve istedikleri kişilerle paylaşabilmektedirler (Özçınar, 2011).
- Geleneksel medya araçları kapsamında gerçekleştirilecek olan yayınların çok büyük yatırımları gerektirmesi söz konusu iken, dijital medya araçları kapsamında gerçekleştirilecek yayınlar çok daha küçük rakamlarla karşılanabilmekte ve hatta bazı uygulamalar kullanılarak bu yayınlar hiçbir maliyet gerektirmeden gerçekleştirilebilmektedir (Pratarelli, Browne ve Johnson, 1999).
- Dijital medya araçları kapsamında kullanılan içerik ve uygulamalar vasıtasıyla ürün ve/veya hizmet sunucuları, çok daha kolay hedef kitlelerine ulaşabilmektedir ve onların şikâyetlerinden haberdar olabilmektedirler (Rajani ve Chandio, 2004).
- Dijital medya araçları, dijital yerliler gibi sosyal yaşamdan daha fazla dijital ortamda zaman geçiren bireylere ulaşmanın en kolay ve hızlı yoludur (Sırakaya ve Seferoğlu, 2013).
- Dijital medya araçları, özellikle de internet kullanımının yaygınlaşması doğrultusunda genel olarak herkese ulaşılabilmesini sağlamaktadır (Balcı ve Gülner, 2009).
- Dijital medya araçları kullanımı genel olarak herkes tarafından ya çok az bir maliyetle ya da ücretsiz internet erişimi sağlanan ortamlarda kullanıcılar tarafından hiçbir ücret ödmeden kullanılabilir (Şen, 2009).

- Geleneksel medya içeriklerinin üretilebilmesi için uzmanlaşma, yetenek ve eğitim gerekmektedir; birçok dijital medya içeriğinin üretilmesi için belirli bir uzmanlık, yetenek ya da eğitim gerekmeylebilmekte ya da dijital ortamlar herkesin üretimde bulunmasına olanak sağlamaktadır (Young, 1996).
- Dijital medya içerikleri geleneksel medya içeriklerinden çok daha kalıcıdır ve bu içerikler geleneksel medya içeriklerine göre çok daha hızlı güncellenebilmektedir ya da düzenlenebilmektedir (Öğüt, 2012).
- Dijital medya araçları, günlük yaşamda çok daha uzun zamanda gerçekleştirilen işlemlerin (alışveriş, bankacılık işlemleri vb.) dijital ortamda çok daha hızlı ve kolay gerçekleştirilmesine olanak sağlamaktadır (Köksal, 2015).

Dijital medya araçları yukarıda verilen avantajlarından dolayı günümüzde iletişim başta olmak üzere eğitim, ticaret, siyaset, sanat ve daha pek çok alanda sıklıkla kullanılmaktadır. Hızlı yaşayan ve hızlı tüketen dijital çağın bireyleri hem iş hayatını hem de günlük hayatı kolaylaştırması bakımından dijital medya araçlarını tercih etmektedirler.

Dijital medya araçlarının kullanımı birtakım avantajlar sunmak yanında dezavantajlar da içermektedir. Farklı araştırmalar kapsamında dijital medya araçları kullanımının farklı dezavantajlarının belirlenmesi adına hareket edildiği görülmektedir. Bu araştırmalardan elde edilen bulgular doğrultusunda dijital medya araçları kullanımının neden olduğu ya da olabileceği dezavantajlar aşağıda verildiği gibi özetlenebilmektedir;

- Dijital medya araçlarının sıklıkla kullanılması bireylerin psikolojik durumlarının sıklıkla değişmesine neden olabilmekte ve bu doğrultuda bireyler, sürekli değişen duygudurumları nedeniyle kendilerini çok daha sık huzursuz hissedebilmektedirler (Bacanak, Karamustafaoğlu ve Köse, 2003). Örneğin; özellikle dijital yerliler dijital medya araçları sayesinde kısa süreli rahatlama yaşadıklarını düşünebilmekte ancak bu durum bir süre sonra yerini bilakis rahatsız olmaya bırakabilmektedir.

- Dijital medya araçları vasıtasıyla dijital ortamdaki elde edilen bilgi ve belgeler her zaman doğruluk içermeyebilmekte ve bu doğrultuda dijital medya kullanıcıları yanlış bilgi sahibi olabilmekte ya da yanlış yönlendirilebilmektedir (Caplan, 2002).
- Dijital medya araçlarının sıklıkla kullanılması bireylerin sosyal olabilmelerine neden olabilmekte ve özellikle de bu araçları dijital göçmenlerden daha fazla kullanmak adına dijital yerliler sosyal yaşamda kendilerini doğru ifade edemeyen bireyler haline gelebilmektedirler (Parsa ve Aytas, 2014).
- Dijital ortamlar sürekli değişen uyaranlar içerdiği için dijital medya araçlarını sıklıkla kullanan dijital yerlilerin davranışlarını kontrol etme, sosyal ilişki kurmaktan kaçınma, öfke davranışlarını kontrol etme, olumsuz davranışları sonlandırma, suçluluk duyma vb. dürtü durum bozukluklarını daha fazla yaşamaları söz konusu olabilmektedir (Young ve Rogers, 1998).
- Dijital medya araçlarının aşırı kullanılması ve dijital ortamlarda saatlerce zaman geçirilmesi dijital medya kullanıcılarının zaman kontrolünü yitirmelerine neden olabilmektedir (Rikhye, Cook ve Berge, 2009).
- Dijital medya araçlarının aşırı kullanılması ve dijital ortamlarda saatlerce zaman geçirilmesi dijital medya kullanıcılarının dijital ortamlardan uzak kalmada zorluk yaşamalarına neden olabilmektedir (Ocak ve Şahin, 2011).
- Dijital medya araçlarının aşırı kullanılması ve dijital ortamlarda saatlerce zaman geçirilmesi dijital medya kullanıcılarının diğer kullanıcıları bir baskı aracı olarak görmesine neden olabilmektedir (Vural ve Bakır, 2007).

Dijital medya araçları birtakım sosyolojik ve psikolojik sorunlara sebep olabilmektedir. Dijital medya araçlarının dezavantajları genel olarak bilinçsiz kullanım durumunda ortaya çıkmakta bu anlamda bireylerin dijital medya araçlarına karşı bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Resmi kurumların dahi dijital medya araçlarını kullandığı ve vatandaşların kurumu dijital platformlarda takip etmesini beklediği günümüzün koşullarında dijital medya araçlarında uzak kalmak pek mümkün değildir. Bu sebeple çağın gerekleri

doğrultusunda bireylerin dijital okuryazarlık becerilerini geliştirecek çalışmalar gerçekleştirilmelidir.

2.3.4. Dijital Okuryazarlık

Bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler, insan hayatına önemli değişiklikler getirmiştir. Bu değişiklikler de farklı davranış kalıpları ve alışkanlıkların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Toplumun her kesiminden bireyler; çağın bir gereği olarak bu yeni yaşam tarzına özgü davranışlar sergileyerek bu dünya içerisinde var olmaya çalışmaktadırlar. Dünya, artık eşi benzeri görülmemiş derecede açık ve eşit bir bilgi paylaşımı ve kitlesel olanaklar sistemine sahip durumdadır. Bu doğrultuda da günümüz itibarıyla insanların yaklaşık yarısından fazlası neredeyse her an dünyaya dijital teknolojiler sayesinde bir şekilde canlı bağlantıyla bağlanabilmektedirler (Chatfield, 2013).

“Dijital” sözcüğü, İngilizce “1 ile 10 arası sayıların her biri ya da her bir rakam” anlamında kullanılan “digit” sözcüğünden türetilmiştir. Fransızca’da ve İngilizce’de “digital” kavramı da tamsayılarla ilişkin olanı ifade etmeye yönelik kullanılan “sayısal” sözcüğünden türetilmiştir. Türkçe’de ise “dijital” kavramı, sayısal olanı ve verilerin bir ekran üzerinde elektronik olarak gösterilmesini ifade etmeye yönelik kullanılmaktadır (Dijital, 2017).

Bu kapsamda ortaya çıkan “dijital okuryazarlık” kavramı da; bilgisayar okuryazarlığı, elektronik okuryazarlığı, internet okuryazarlığı, ağ okuryazarlığı, teknoloji okuryazarlığı, görsel okuryazarlık ve medya okuryazarlığı ile girift bir kavram olarak kendisini ortaya koymaktadır. Bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan hızlı gelişmeler, bu türden okuryazarlık kavramlarının çoğalmasına ve çoğu zaman birbirini tamamlayan özelde farklılıkları bulunan yeni okuryazarlık kavramlarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Sınırları birbirine dayanan farklı okuryazarlık becerilerinde kişiler; ilgili kaynaklardaki bilgiyi yalnızca okuyup yazabilen değil bu bilgiyi özümseyerek yorumlayabilen ve kendi anlamlarını oluşturma becerisine sahip olan bireyler olarak ifade edilmektedirler (Kurt, 2010).

Gilster (1997) tarafından “dijital okuryazarlık” kavramı, çoklu elektronik formatlardaki kaynakları eleştirel bir şekilde analiz etme becerisi olarak tanımlanmaktadır. Bu temelde dijital okuryazarlık; genellikle teknik, yöntemsel, bilişsel ve sosyo – duygusal becerileri çağrıştırmaktadır. Örneğin; herhangi bir bilgisayar programını kullanma yönetsel becerileri, dijital ortamda grafik kullanıcı arayüz içerisinde yer alan görsel içeriği yorumlama ya da okuma bilişsel becerileri içermektedirken sosyal medyada gerçekleştirilen iletişim ve etkileşim, sosyo – duygusal becerileri ifade etmektedir. Dijital platformların hızla çoğalması ile dijital okuryazarlık; bireyin, karmaşık dijital görevlerin üstesinden gelebilmesini sağlayan var olma çabası olarak algılanmaktadır (Aviram ve Eshet – Alkalai, 2006).

2.3.4.1. Dijital Okuryazarlığa Etki Eden Etmenler

Dijital okuryazarlığa etki eden etmenler; “dijital kültürleşme”, “dijital sosyalleşme”, “dijital iletişim”, “dijital vatandaşlık”, “dijital aile” ve “dijital erişim” bağlamında değerlendirilecektir.

2.3.4.1.1. Dijital Kültürleşme

“Kültür” kavramı; bir toplumda geçerli olan ve gelenek halinde devam eden her türlü dil, duygu, düşünce, inanç, sanat ve yaşayış öğelerinin tümü olarak tanımlanabilmektedir. Bu bağlamda kültür, hiç kuşkusuz tarihsel bir süreçte oluşmuş ve geçmişten sürüp gelen bir kalıttır, ancak tümüyle kalıplaşmış değildir. Bu nedenle de yeniden öğrenilip gelecek kuşaklara aktarılması gereken tarihsel ve toplumsal bir kalıt demektir (Karahisar, 2013).

“Kültürleşme” kavramı; yeni karşılaşılan kültürel değerlere uyulmasını sağlayan ve bu yeni kültürel yapının içerisinde etkin bir şekilde faaliyette bulunulmasını olanaklı kılan sosyo – kültürel uyum süreci olarak tanımlanabilmektedir. Kültürleşme sürecinde, bireylerin yeni kültürel yapıya uyumunu kolaylaştırmaya yönelik olarak bilgi ve beceri düzeyleri de değişime uğramakta ve geliştirilmektedir (Kağıtçıbaşı, 2014).

“Dijital kültürleşme” kavramı da bu doğrultuda; bireylerin yeni teknolojik değerlerden ve ürünlerden yararlanmaya yönelik olarak dijital medya araçlarını yaşamlarının hemen hemen her alanında kullanmaya başlamaları ve bilgi ve beceri düzeylerini bu yeni kültürel yapıya uyumlu hale getirmek adına geliştirmeleri sürecini ifade etmektedir (Gülner ve Balci, 2011).

Dijital kültürleşme sürecinde bireyler, yeni teknolojik değerler ve ürünler bağlamında dijital medya araçlarını; bilişsel ve/veya davranışsal bir soruna neden olmayacak makul sürelerle endeksli ve belirli bir amaca yönelik ya da belirli bir ihtiyacı karşılamaya olarak kullanmayı öğrenmek durumundadırlar (Kızıl, 1998). Bununla birlikte dijital kültürleşme sürecinin herkes için sağlıklı bir şekilde devam ettirildiği söylenemez.

Herkes dijital medya araçlarını; belirtildiği üzere bilişsel ve/veya davranışsal bir soruna neden olmayacak makul sürelerle endeksli ve belirli bir amaca ya da belirli bir ihtiyacı karşılamaya yönelik kullanamamaktadır. Bu durum bireylerin yaşamında birçok olumsuz durumun ortaya çıkmasına neden olmakta ayrıca dijital bağımlılık kapsamında sorunlar yaşanabilmektedir. Dijital medya araçları kullanımına sınırlama getirememe, sosyal ya da akademik zararlarına karşın dijital medya araçlarını yoğun olarak kullanmaya devam etme ve hatta dijital medya araçları kullanımının kısıtlandığı durumlarda psikolojik bozukluklar yaşama bu sorunlar arasında değerlendirilebilmektedir.

2.3.4.1.2. Dijital Sosyalleşme

“Sosyalleşme” kavramı, bireyin içerisinde yer aldığı toplumun kültürel değerlerini edinme süreci olarak tanımlanabilmektedir. Bu bağlamda ancak sağlıklı sosyalleşebilen bireyler içerisinde yer aldıkları topluma uyum sağlayabilmekte, sağlıklı sosyalleşemeyen bireylerde de birtakım psikolojik ve sosyal bozukluklar ortaya çıkabilmektedir (Sungur, 2008). “Dijital sosyalleşme” kavramı da bu temelde, bireylerin yeni kültürel değerlerin ortaya çıkmasına neden olan dijital döneme uyum sağlama süreçleri ve bir anlamda da dijital

medya araçları kullanımı vasıtasıyla sosyalleşmeye başlamaları olarak tanımlanabilmektedir (Lundby ve Ronning, 2014).

Özellikle genç bireylerin yaşamında sosyal ağların vazgeçilmez bir yere sahip olmaya başlaması gençlerin dijital ortamlarda sosyalleşmeyi tercih ettiklerini göstermektedir (Yaylagül ve Korkmaz, 2006). Konu ile ilgili araştırmalar doğrultusunda da gençlerin dijital sosyalleşmeyi tercih etme nedenlerinin ve bu kapsamda sosyal ağlarda harcadıkları zamanın kişilik özellikleri ile direkt bağlantılı olduğu belirlenmiştir.

Bu bağlamda bazı araştırmalar çerçevesinde; dışadönük kişilik özelliği gösteren gençlerin içedönük kişilik özelliği gösteren gençlere göre çok daha fazla iletişim ve etkileşim içerisinde bulunma ihtiyacı duydukları ve dışadönük kişilik özelliği gösteren gençlerin dijital sosyalleşme bağlamında sosyal ağlarda çok daha fazla zaman geçirdikleri söylenebilir (Bayraktutan, 2005; Toprak ve diğerleri, 2009; Esen ve Siyez, 2011).

Bazı araştırmalar çerçevesinde dediğer araştırmaların tam tersi yönünde, dışadönük kişilik özelliği gösteren gençlerin değil bilakis içedönük kişilik özelliği gösteren gençlerin sosyal yaşam içerisinde sosyalleşme yerine sosyal ağlarda sosyalleşmeyi ya da dijital sosyalleşmeyi tercih ettikleri belirlenmiştir (Griffiths, 1999; Chak, ve Leung, 2004; Cemiloğlu – Altunay, 2010).

Bununla birlikte Altunay’a (2013) göre; sosyal ağlarda bireylerin kimliklerini saklayabiliyor olmaları özellikle içedönük bireylerin reddedilme ve alay edilme kaygılarını azalttığından bireyler çevrimiçi ortamlarda kendilerini açma davranışlarını daha fazla sergileyebilmektedirler. Bu durum da neticesinde özel anlamda içedönük bireylerin ve genel anlamda da tüm bireylerin sosyal ağları bir sosyalleşme aracı olarak kullanmaya başlamalarını beraberinde getirmektedir.

Ancak sosyal ağlar; sosyalleşmeyi sağlamaktan çok daha fazla anti – sosyal kişiliklerin oluşmasına neden olmakta ve gerçek hayatta kendilerini ifade edemeyen bireyler, sosyal ağlarda kendilerini çevrelerine göstermeye ya da ispat etmeye ve sosyalleşmeye yönelik arayışlarını sosyal ağlar aracılığı ile bastırmaya çalışmaktadırlar. Bilindiği gibi bireyler ve

özellikle de gençler gerçek hayatta gerçekleştiremeyecekleri birçok davranışı sosyal ağlar aracılığı ile ödünleyebilmekte ya da bu davranışları gerçekten gerçekleştirmiş gibi psikolojik ve sosyal tatmin duygusu elde edebilmektedirler. Bu durum, gençlerin çok daha fazla sosyal yaşamdan soyutlanmalarına neden olmakta ve bilakis sosyal ağlara ve dijital yaşama bağımlı kişilik özellikleri kazanılmasını beraberinde getirmektedir.

2.3.4.1.3. Dijital İletişim

“İletişim” kavramı; bir kişinin diğer kişi ya da kişilere belirli bilgileri ya da anlamları iletme süreci olarak tanımlanabilmektedir (Zıllıoğlu, 2007). Bu bağlamda iletişim, sosyal bir varlık olan insan için vazgeçilmez bir süreci ifade etmektedir. İnsan çevresiyle ilişki kurmadan yaşamını devam ettirebilecek bir varlık değildir ve çevresi ile ilişkisi sürecinde bireyler; davranışları, konuşmaları, duruşları, oturma şekilleri, jest ve mimikleri aracılığı ile kendilerini çevrelerine ifade etmekte, çevrelerinde yer alan bireylere mesajlar iletmekte ve dolayısıyla da sosyal çevreleri ile iletişim kurmaktadır.

“Dijital iletişim” kavramı da bu temelde; iletişim kavramının kapsamı içerisinde söz konusu edilen ve diğer kişi ya da kişilere iletilecek olan belirli bilgilerin ya da anlamların yeni iletişim ortamları, fakslar, televizyonlar, uydu antenleri, fiber optik kablolar, bilgisayarlar, mobil telefonlar, çağrı cihazları vb. ile aktarılmasını ifade etmektedir (Sütçü, 2012). Dijital iletişim kavramı ve süreci bu kapsamda; bugün için genel olarak yaşam tarzımızı, çalışma biçimlerimizi, birbirimizle ilişki kurma ve sürdürme alışkanlıklarımızı köklü bir şekilde değiştirmiş durumdadır.

Dijital iletişim ile söz konusu olmaya başlayan değişim süreci, bireylerin kimliklerinin ve kimliklerini tanımlama biçimlerinin değişmesini de beraberinde getirmiştir. Artık bireyler kendilerini çok daha farklı algılamaya ve dolayısıyla da tanıtmaya başlamışlardır. Örneğin; cep telefonlarının kullanımının yaygınlaşması ile birlikte kişilerarası iletişim de boyut değiştirmiş ve “üçüncü nesil mobil iletişim” olarak adlandırılan yeni iletişim modeli sayesinde cep telefonlarının iletişim özellikleri zenginleştirilerek uzak mesafelerdeki

bireylerle dahi görüntülü iletişim kurulabilmesi olanaklı hale gelmiştir (Irak ve Yazıcıoğlu, 2012).

Dijital iletişimin aileleri ilgilendiren yönü ise çocuk ve gençlerin dijital medya araçları kullanımı sayesinde artık çok farklı iletişim kaynaklarını kullanıyor olmalarıdır. Artık çocuk ve gençler; sanal ortamda çoğu zaman gerçek kimliklerini bilemedikleri ya da tanımadıkları kişilerle iletişim kurabilmekte ve bu durum beraberinde çocuk ve genç için birtakım tehlikeleri gündeme getirebilmektedir (Ocak, 2013/a).

Söz konusu edilen bu tehlikeler sanal ortamdaki iletişimin ya da dijital iletişim niteliğinden kaynaklanmaktadır. Çünkü sanal ortamdaki iletişim; önceki anlatımlarda da yer verildiği üzere yüz yüze iletişimden farklı olarak bireyin kimliğini saklayabilmesini olanaklı kılmakta ve bu durum özellikle de forum ya da sohbet odası gibi ortamlarda hakaret ve küfür içeren sözlerin kullanılmasına neden olabilmektedir. Sanal ortamda bireylerin kimlikleri düşünüldüğü kadar gizli değildir ve gerekli görülen durumlarda bireylerin şahsi bilgisayarlarına atanan “İnternet Protokol (IP) Numarası” ile bilgisayar kullanıcılarına erişilebilmekte ve yasal süreç başlatılabilmektedir (Dolgun, 2005).

Sanal ortamlarda birtakım tehlikelerin varlığı, mutlaka bireylerin dijital medya araçları kullanımı vasıtasıyla dijital iletişim kurmalarının tümüyle önüne geçilmesini gerektirmemektedir. Yaşadığımız dijital çağında bireylerin dijital iletişim yollarını kullanmaya cesaretlendirilmeleri yerinde olacaktır. Ancak dijital iletişim süresinde uygun olmayan davranışların düzeltilmesi adına hareket edilmeli ve dijital medya araçlarından hangi durumlarda faydalanılabileceğinin ayırt edilebilmesi sağlanmalıdır. Bu noktada bireylerin dijital okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesini sağlayacak planlamalar, faaliyetler yapılmalıdır. Eğitim-öğretim hizmetlerine entegre edilmiş dijital okuryazarlık becerisi eğitimi bireylerin dijital çağda yaşadığı birtakım sorunların önüne geçeceği düşünülmektedir.

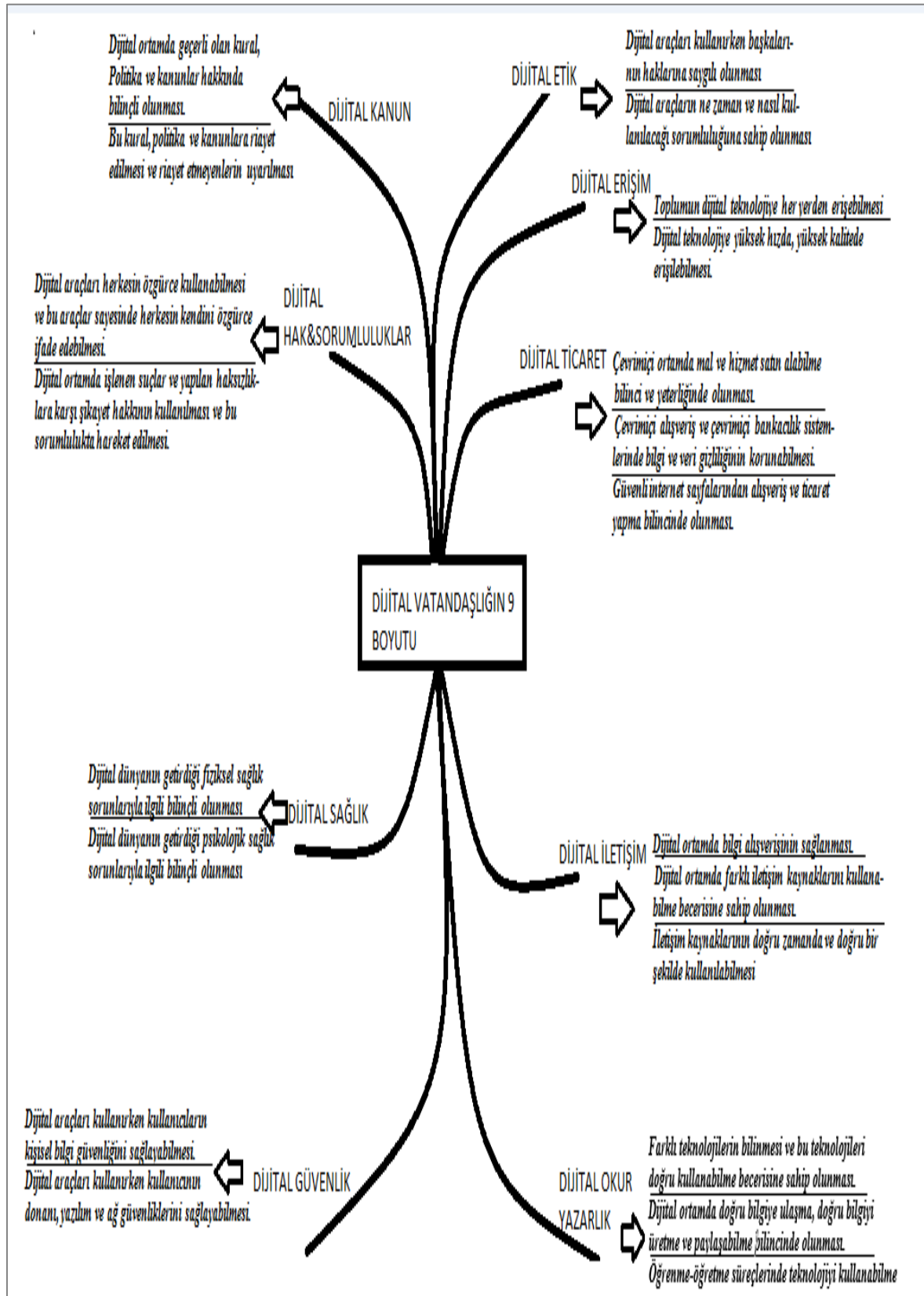
2.3.4.1.4. Dijital Vatandaşlık

Dijital dünya ile bağlantı kuran insanların bıraktığı izler rollerine göre değişmektedir. Ancak birey sanal âlemde her ne kadar farklı rollere bürünse de bir vatandaş olarak dijital dünyada var olmaktadır. Vatandaşlık kavramı kişileri devlete bağlayan bağ olarak tanımlanabilir. Söz konusu bağ kişi ile devlet arasındaki karşılıklı hak ve sorumluluklardan oluşmaktadır (Koigisheva, 2017, s. 3). Vatandaş olmanın gerektirdiği hak ve sorumluluklar dijital dünyaya taşınmakta bu durum da karşımıza dijital vatandaşlık kavramını çıkarmaktadır.

Dijital vatandaşlık kavramına ilişkin alanyazına bakıldığında farklı tanımlarla karşılaşılmaktadır. Farmer'a göre (2010) dijital vatandaş; elektronik bilgileri uygun biçimde seçip ayıran, dijital alana etkin bir biçimde katılan, elde ettiği bilgileri kişisel ve toplumsal gelişimi için bilinçli bir şekilde kullanan bireylerdir. Dijital vatandaş; interneti düzenli ve etkili bir şekilde kullanan kişidir (Mossberger, Tolbert ve McNeal, 2008). Dijital vatandaşlığa ilişkin en kapsamlı yapıyı Ribble ve Bailey (2007) ortaya koymuştur. Buna göre dijital vatandaşlık teknolojiyi kullanırken temel normları göz önünde bulundurmak ve bu doğrultuda hareket etmektir. Dijital vatandaşlık tanımlarına bakıldığında çevrimiçi ortama etkin katılım vurgusu ön plana çıkmaktadır.

Dijital vatandaşlığın kavramının farklı boyutları bulunmaktadır. Dijital vatandaşlığın boyutları üzerine yapılan çalışmaları araştıran Ribble (2006) zamanla farklı sınıflamaların ortaya çıktığını belirtmiş ve ilgili çalışmalardan yola çıkarak dijital vatandaşlığın dokuz boyutu bulunduğunu belirtmiştir (s. 10). Bunlar dijital etik, dijital iletişim, dijital okuryazarlık, dijital erişim, dijital ticaret, dijital haklar ve hukuk, dijital gizlilik ve güvenlik, dijital sorumluluk ve dijital sağlıktır. Tüm bu boyutlar arasında en başat görünen dijital teknolojileri yerinde ve etkili kullanma becerisini ifade eden dijital okuryazarlıktır. Bu beceri diğer tüm boyutların temelinde yer almaktadır.

Dijital vatandaşlık olgusunun kapsamının belirlenebilmesi için, Şekil 1'de "Dijital Vatandaşlığın Dokuz Boyutu" ile ilgili belirlemelere yer verilmektedir.

Şekil 1. Dijital vatandaşlığın dokuz boyutu “Türkiye’de Dijital Vatandaşlık Algısı ve Bu Algıyı İnternetin Bilinçli, Güvenli ve Etkin Kullanımı ile Artırma Yöntemleri”, Çubukçu, A. ve Bayzan, Ş. (2013)

Şekil 1’de görüldüğü üzere; dijital vatandaşlık “Dijital Etik Boyutu”, “Dijital Kanun Boyutu”, “Dijital Hak ve Sorumluluklar Boyutu”, “Dijital Sağlık Boyutu”, “Dijital Güvenlik Boyutu”, “Dijital Erişim Boyutu”, “Dijital Ticaret Boyutu”, “Dijital İletişim Boyutu” ve “Dijital Okur – Yazarlık Boyutu” olmak üzere dokuz alt boyuttan oluşmaktadır. Bununla birlikte dijital vatandaşlığın boyutları bazı araştırmacılar tarafından, “Bulut Bilişim Boyutu” ve “Akıllı Telefonlar, Dizüstü Bilgisayarlar ve Tabletler Boyutu” eklenerek on bir boyut kapsamında incelenebilmesi söz konusu olabilmektedir (Bayzan, 2011).

Sonuç olarak dünyanın dijitalleşmeye başlaması, daha hızlı ve etkin iletişim kurma gerekliliği, küreselleşen dünyanın temel dinamiklerinin daha iyi anlaşılabilmesi, daha pratik ve basit iletişim kurulabilmesi bağlamında dijital vatandaşlığı gerekli kılmaktadır. Dijital vatandaşlık normlarını benimsemek doğrultusunda da bireyler, dijital medya araçları kullanımına yönelik davranış biçimlerini kazanabilmekte ve dijital platformlar aracılığı ile çevrimiçi teknolojilerden yararlanabilmektedirler.

2.3.4.1.5. Dijital Aile

“Dijital aile” kavramı; dijital kültürleşme, dijital sosyalleşme, dijital iletişim, dijital vatandaşlık ve dijital erişim konusunda bilgi ve beceri sahibi olan ve çocuklarına bu kapsamda doğru yönlendirmelerde bulunabilen aile olarak tanımlanabilmektedir (Ocak, 2013/a). Dijital aile, dijital medya araçlarının sağlıklı ve güvenli kullanımının çocuklara öğretilmesi sürecinin en önemli paydaşlarından biri olarak görülmektedir. Dijital medya araçları kullanımına ailelerin sınırlama getirmemeleri ya da çocukların bu araçları kullanma davranışları ve süreleri aileler tarafından kontrol edilmediği sürece konunun bir sorun olarak yaşanmasının önüne geçilmesi de mümkün olamayacaktır.

Dijital aile, çocuklarının iyi bir dijital vatandaş olmasını sağlamak adına öncelikli olarak bu konuda kendisini yetiştirmiş olan bireylerden oluşmak durumundadır. İyi bir dijital vatandaş olmak noktasında çocuklarına rol model olamayan ebeveynlerin çocukları, genel

olarak dijital bağımlı olarak nitelendirilen bireylerin büyük bir bölümünü oluşturmaktadırlar (Gürcan, Özhan ve Uslu, 2008). Bu nedenle de dijital aile olarak nitelendirilebilmeleri için anne – babaların, çocuklarının her gün karşı karşıya geldikleri dijital teknolojileri öncelikli olarak kendileri tanımalıdırlar.

Dijital aile; dijital medya araçlarını kullanımı ile ilgili potansiyel riskleri ve problemleri bilebilen ve bu doğrultuda çocuklarının dijital teknolojileri kullanma sürecinde karşılaşılabilecekleri tehlike olasılıklarını azaltabilen ya da olabildiğince bertaraf edebilen ailedir (Ulusoy, 2008). Bununla birlikte birçok ebeveynin dijital medya araçları kullanımı ile ilgili olması gereken düzeyde bilgi ve beceri sahibi olmaması ve hatta birçok ebeveynin dijital teknolojilerin getirebileceği tehlikelerden haberdar olmaması, dijital aile olmaya yönelik gereklerin de yerine getirilememesine neden olmaktadır.

Dijital aile; dijital ortamlarda yabancı kişilerle kişisel bilgilerin paylaşılmasının, yasadışı film ve müziklerin indirilmesinin ve e – posta ve sosyal ağlar aracılığı ile zorbalık davranışları sergilenmesinin neden olabileceği tehlikelerden haberdar olabilmeli ve çocuklarını tüm bu hususlarda bilgilendirebilmelidir. Her gün dijital ortamlarda birçok çocuk; siber zorbalık olarak nitelendirilen davranışlar sergilemekte ve akranlarının bu yöndeki zorbalıklara maruz kalmalarına neden olmakta, cinsel istismar olarak nitelendirilebilecek davranışlar sergileyebilmekte ve dolayısıyla akranlarının da bu yöndeki istismarlara maruz kalmaları söz konusu olabilmektedir (Bartholow, Sestir ve Davis, 2005).

Bununla birlikte dijital aile olabilmek asla dijital medya araçları kullanımının çocuklara tamamen yasaklanması anlamına gelmemektedir. Dijital aile, dijital medya araçları kullanımı konusunda çocuklarına rehberlik edebilen aileleri ifade etmektedir. Bu araçların çocuklara tamamen yasaklanması; çocukların sınırsız bilgiye erişim ve hızlı bilgi paylaşımı gibi dijital teknolojinin sağladığı olumlu değerlerden yararlanamamasına ve yaşlılarının gerisinde kalmasına neden olabilmekte ve bu doğrultuda pek çok sorun ortaya çıkabilmektedir.

Çocukların dijital medya araçlarını kullanmada ailelerinden daha fazla bilgi ve beceri sahibi olmaları doğru olmayan bir durumdur. Bu nedenle de günümüz ailesi, çocuklarını konu ile ilgili doğru yönlendirebilmek adına dijital medya araçlarının hangi kapsamda kullanılması gerektiği ile ilgili olması gereken düzeyde bilgi ve beceri sahibi olmaya özen göstermelidir.

2.3.4.1.6. Dijital Erişim

“Dijital erişim” kavramı, toplumun dijital teknolojiye her yerden yüksek hızla ve yüksek kalitede ulaşabilmesi olarak tanımlanabilmektedir. Dijital erişim sürecinde; özellikle bilgisayar teknolojileri, dijital içerik yaratma, işleme, çoğaltma, okuma ve çeviri araçları ile internet, web 1.0, web 2.0 ve semantik web (web 3.0) gibi dijital iletişim ve içerik paylaşım teknolojileri, belirleyici bir role sahip olmaktadır (Semiz, 2015).

Bu teknolojiler doğmadan önce eser nüshaları, fiziki olarak basılıp çoğaltılmakta ve bu eser nüshalarına ancak belli satış noktaları, dağıtım kanalları, kütüphaneler ve kültür merkezlerinden manuel olarak erişim sağlanabilmekteydi. Bu dönemde ise dünyanın herhangi bir yerinde yaratılan eser ve içeriğe dijital teknolojilerle, internet tabanlı bilgisayar ya da akıllı telefonlar ile zaman ve mekân sınırı olmaksızın, son kullanıcıların kendi şekillendirdiği tüketim tercihleri ile dijital formatta ulaşılabilir (Semiz, 2015).

Dijital erişim olanakları sayesinde artık maliyetleri giderek düşen ve yaygınlaşmaya başlayan dijital teknolojilere herkesin eşit olanaklarla erişimleri sağlanabilmektedir. Bu süreçte ise önemli olan çocukların ve gençlerin olabildiğince bu teknolojilere erişimlerini sağlamak, etkin kullanmayı özendirmek ve bu süreçte de bilinçli hareket edebilmenin önemi noktasında bireyleri bilinçlendirmek olarak görülmelidir (Doucet, 2007).

Dijital erişim bağlamında çocuk ve gençlerin yönlendirilebilecekleri en doğru kaynaklar dijital ortamlarda yer verilen ve akademik nitelikte kurumların kütüphaneleri olarak görülmelidir. Bu bağlamda masaüstü ya da dizüstü bilgisayarlar veya cep telefonları kullanılarak akademik kurumların kütüphanelerin web sitelerine kolayca erişebilmekte ve

makale ya da görüntü indirebilmektedir. Bir başka ifadeyle de artık kütüphaneler; günümüzde sadece fiziksel mekânlar değil kullanıcıların çalışma ortamlarına sentezlenmiş olan uzmanlaşmış ve mobil bilgi hizmetleri sunan sanal ortamlar olarak hizmet verebilmektedirler (Tonta, 2009).

Sonuç olarak dijital erişim bağlamında günümüz itibariyle söz konusu olan olanaklar, çocukların ve gençlerin okul ödevlerini yapabilmelerini destekleyecek şekilde kullanılarak ya da ailelerin, “E – Okul Sistemi” gibi çocuklarını takip edebilecekleri sistemlere aktif girişim sağlamaları doğrultusunda büyük kolaylıklar sağlayabilmektedir. Bu nedenle de öncelikle ailelerin bu olanakları kullanmak noktasında bilgi ve beceri sahibi olmaları ve çocuklarını da bu kapsamda yönlendirmeleri gerekmektedir.

2.3.4.2. Dijital Okuryazarlık Sürecinin Desteklenmesi, Dijital Teknolojinin Güvenli ve Etkin Kullanımının Denetlenmesine Yönelik Aşamalar

Dijital okuryazarlık sürecinin desteklenmesi ve dijital teknolojinin güvenli ve etkin kullanımının denetlenmesine yönelik aşamalar; öncelikle ailelerin ardından öğretmenlerin ve genel olarak da tüm toplumun göz önünde bulundurması gereken dört aşama bağlamında ele alınmaktadır. Bu bağlamda çocuk ve gençlerin öğrencilerinin dijital teknolojinin güvenli ve etkin kullanımının denetlenmesine yönelik aşamalar; “Farkında Olma Aşaması”, “Kılavuzluk Yapma Aşaması”, “Model Olma Aşaması” ve “Geri Bildirim Aşaması” kapsamında ele alınabilir.

2.3.4.3.Farkında Olma Aşaması

“Farkında Olma Aşaması”; çocuk ve gençlerin dijital teknolojileri güvenli ve etkin bir şekilde kullanabilmelerinin sağlanabilmesi için öncelikle anne – babaların belirli bir dijital okuryazarlık düzeyine erişebilmelerini içermektedir. Bu bağlamda ancak dijital okuryazar anne – babalar çocuklarının dijital teknolojileri ne denli doğru kullanıp kullanmadıklarını denetleyebilmekte, çocuklarını konu ile ilgili doğru bir şekilde bilgilendirebilmekte ve

çocuklarının da dijital teknolojilerin farkında olmalarını sağlayabilmektedirler (Ocak, 2013/a).

Bununla birlikte dijital teknolojilerin farkında olunması ile kast edilen sadece dijital teknolojilerin donanım ve yazılım bilgilerinin bilinmesi değildir (Vural ve Bat, 2010). Dijital teknolojilerin donanım ve yazılımları hakkında bilgi sahibi olunması, dijital teknolojilerin güvenli bir şekilde kullanılmasını değilbu teknolojilerin daha kolay kullanılabilmesini olanaklı kılacaktır. Bu nedenle de anne – babaların, dijital teknolojileri doğru ve bilinçli kullanımları hakkında bilgi sahibi olmaları gerekmektedir.

Anne – babaların dijital teknolojileri kullanma konusunda çocuklarında farkındalık yaratabilmek adına aşağıda verilen hususları gözetmeleri gerektiği belirtilmektedir (Aileler İçin Güvenli İnternet Rehberi, 2015);

- Anne–babalar, dijital teknolojilerin kullanılması sürecinde çocukların karşılaşılabilecekleri sorunlar hakkında onlarla konuşmalı ve konu ile ilgili çocuklarını bilgilendirmelidirler.
- Eve ilk kez internet alındığında ve çocukların interneti kullanmaya başlamalarından önce, sanal ortamda karşılaşılabilecek uygunsuz siteler hakkında çocuklar bilinçlendirilmeli ve çocuğun internet ile olan iletişimi aile tarafından sürekli izlenmelidir.
- Anne–babalar, çocuklarının dijital teknolojileri kullanma sürelerine mutlaka sınırlandırma getirmelidirler.
- Anne–babalar, çocuklarının dijital teknolojileri kullanmaya yönelik kurallara riayet etmedikleri durumlarda çocuklarını karşılaşılabilecekleri sorunlar konusunda bilgilendirme yapmalıdırlar.

2.3.4.4. Kılavuzluk Yapma Aşaması

“Kılavuzluk Yapma Aşaması”; çocukların güvenli bir internet ortamında dijital teknolojilere ilişkin bilgi ve beceri düzeylerinin geliştirilebilmesini sağlamayı ve bu

doğrultuda çocuklara anne – babalarının rehberliğinde yeni fırsatlar yaratılmasını ifade etmektedir. Bu anlamda “Kılavuzluk Yapma Aşaması”; “Farkında Olma Aşaması”nın ardından anne – babaların, çocuklarının dijital teknolojileri doğru ve bilinçli kullanabilmeleri için onlara yardımcı olmalarını içermektedir (Ocak, 2013/a).

Konu ile ilgili araştırmalar doğrultusunda anne – babalarının kılavuzluk yapmadıkları çocukların dijital teknolojileri kullanma sürecinde sosyal ağ sitelerinde kişisel bilgilerini paylaşmak, uygunsuz sitelere girmek, siber zorbalık yapmak vb. gibi yanlış kullanımlarda bulunabildikleri belirlenmiştir. Araştırmalar sonucunda ise bu yönde hareket eden çocukların cezalandırılmak yerine konuyla ilgili bilgilendirilmeleri gerektiği belirtilmektedir (Arslan, 2015).

2.3.4.5. Model Olma Aşaması

“Model Olma Aşaması”; çocukların anne – babalarını örnek aldıkları ve onların davranışlarını sıklıkla taklit ettikleri anlayışından hareketle, dijital teknolojileri kullanma konusunda anne – babaların çocuklarına rol model olmalarını ifade etmektedir. Bu anlamda “Farkında Olma Aşaması”nda çocuklar ne denli bilgilendirilseler de ya da “Kılavuzluk Yapma Aşaması”nda kendilerine ne denli rehberlik edilse de, çocuk anne – babasının kendisine öğrettiği şekilde dijital teknolojileri kullanmadığını gördüğü takdirde ebeveynlerinden farklı davranmayacaktır (Ocak, 2013/a).

Bir başka ifadeyle de “Model Olma Aşaması”; anne – babaların çocuklarına dijital teknolojileri nasıl kullanmaları gerektiğini öğretmekteyseler, kendilerinin de aynı şekilde kullanmalarını ifade etmektedir. Bu süreçte anne – babaların internetten müzik, resim ya da başka medyalar indirme sürecinde telif haklarına yönelik kuralları gözetmeye, cep telefonlarını yerinde kullanmaya, internet kullanımını sınırlandırabilmeye vb. model olma bakımından özen göstermeleri gerekmektedir.

2.3.4.6. Geri Bildirim Aşaması

“Geri Bildirim Aşaması”, anne – babaların dijital teknolojileri ne denli güvenli ve etkin kullandıkları konusunda çocuklarına geribildirimde bulunmalarını ya da onları doğru-yanlış kullanımları konusunda bilgilendirmelerini içermektedir. “Geri Bildirim Aşaması”nın sağlıklı bir şekilde uygulanabilmesi için öncelikli olarak ailede sağlıklı bir iletişim ortamının tesis edilmesi gerektiği söylenebilir (Ocak, 2013/a).

Anne – babaların dijital teknolojilerin güvenli ve etkin kullanımı ile ilgili çocukları ile konuşabilmeleri ve neden bu teknolojilerin belirli bir düzeyde, bilinçli kullanılması gerektiği konusunda çocuklarını bilgilendirmeleri büyük önem taşımaktadır. Bu yönde paylaşımlar bulunmak için cesaretlendirilmeyen çocukların yanlış internet kullanımı durumunda ortaya çıkabilecek sorunlardan uzak tutulabilmeleri mümkün olamayacaktır.

Temel eğitim seviyesindeki öğrenciler zamanlarının büyük bir kısmını okulda öğretmenleriyle geçirmektedirler. Bu nedenle ebeveynlerin yanı sıra öğretmenlerin de dijital okuryazarlık becerisinin desteklenmesi, bilinçli ve güvenli kullanımı konusunda aktif rol almaları gerekmektedir. Bu anlamda öğretmenlere yol gösterecek kaynakların başında öğretim programları gelmektedir. Öğretim programları ve bu doğrultuda hazırlanan ders kitapları dijital okuryazarlık becerisini destekleyecek, geliştirecek nitelikte olmalıdır.

BÖLÜM III

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde dijital okuryazarlık, 21. Yüzyıl becerileri ve eğitim-öğretim programlarıyla ilgili ve bağlantılı araştırmalara yer verilmiştir.

3.1. Öğretim Programları ve Dijital Okuryazarlık ile İlgili Araştırmalar

Goulão ve Fombona (2012) Portekiz’ de 110 uzaktan eğitim öğrencisiyle çalıştığı araştırmalarında; katılımcılardan e – öğrenme sistemini değerlendirmeleri, neden uzaktan eğitim sistemini tercih ettikleri, bu sistemin avantajları ve dezavantajlarını ifade etmeleri istenmiştir. Araştırma sonucunda; e – öğrenme sisteminin avantajlarının dezavantajlarından fazla olduğu, sistemin kişisel ve mesleki ihtiyaçlara cevap vermesinin ve esnek olmasının en önemli tercih sebebi olduğu belirlenmiştir. Ayrıca katılımcıların bilgi iletişim teknolojilerinin eğitim alanında kullanılmasını olumlu karşıladıkları, bu durumun gereğine ve önemine inandıkları, e-öğrenme sistemlerinde potansiyellerini daha iyi kullanabilmek için bu sistemlerin gereği olan dijital okuryazarlık becerilerine sahip olmaları gerektiğinin farkında oldukları söylenebilir.

Çakmak, Özel ve Yılmaz (2013) araştırmasında dijital okuryazarlık becerileri bağlamında Türkiye'nin ilk Açık Eğitim Kaynakları girişiminin mevcut durumunu ortaya koymaya çalışmışlardır. Buna göre açık eğitim kaynaklarının daha çok sosyal bilimler alanında, lisans düzeyinde ve pdf dosyaları şeklinde oluşturulduğu söylenebilir. Ayrıca araştırmada

açık eğitim kaynaklarının oluşturulmasında dijital okuryazarlık becerilerinin dikkate alınması gerektiği vurgulanmıştır.

Simpson ve Obdalova(2014) yükseköğretimde yeni teknolojileri konu edinen çalışmasında Akademik Amaçlı İngilizce (EAP) müfredatının öğrencilerin teknoloji ya da dijital alanyazın kullanım becerilerini geliştirmesini sağlayacak şekilde düzenlenmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

Elçi (2015) Bilişim Teknolojileri ve Yazılım Dersi Öğretim Programı'na yönelik öğrenci görüşlerinin dijital vatandaşlık bağlamında incelediği çalışmasında; dijital etik – kanun ve buna bağlı hak-sorumluluklar boyutuyla ilgili bilgi, beceri ve değerlerin kazandırılmasında Bilişim Teknolojileri ve Yazılım Dersi ortanın üzerinde, dijital okuryazarlık boyutuyla ilgili bilgi, beceri ve değerlerin kazandırılmasında ortanın çok az altında, dijital güvenlik ve dijital iletişim boyutlarıyla ilgili bilgi, beceri ve değerlerin kazandırılmasında ise ortanın biraz üzerinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Karakuş, Lal ve Çoşgun (2015) Ortaokul Bilişim Teknolojileri ve Yazılım Dersi Öğretim Programı'nı öğretmen görüşleri doğrultusunda inceledikleri çalışmalarında; programın öğrenmeyi öğrenmeye ilişkin katkı sağladığını, diğer derslerdeki başarıyı desteklediğini, teknoloji kullanımını etkin ve doğru biçimde olanaklı kıldığını; programda yer alan bazı kazanımların öğrencilerin seviyesine uygun olmadığını ve öğrenci ders kitabı, kılavuz kitap ve çalışma kitabı gibi materyallere ihtiyaç duyulduğunu belirlemişlerdir.

Rahmah (2015) “Endonezyalı vatandaşlar için dijital okuryazarlığı öğrenme sistemi” adlı makalesinden Endonezyalıların dijital okuryazarlık becerilerinin ekonomik düzeyle doğrudan ilişkili olduğunu, ekonomik anlamda iyi düzeyde olan vatandaşların dijital okuryazarlık düzeylerinin de iyi olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca dijital okuryazarlık eğitiminin vatandaşların dini inanışlarına uygun bir şekilde verilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Arpa (2017) gelişen eğitim teknolojilerinin eğitim programlarına etkisini incelediği araştırmasında çağdaş eğitim politikası, plan ve programlarının, teknolojik olanaklardan

yararlanmadığı takdirde bugünün toplumsal ve bireysel ihtiyaçlarına yanıt vermesinin mümkün olamayacağını vurgulamış, eğitim programlarında yenilikçilik, üretkenlik, çok yönlülük, girişimcilik ve teknoloji okuryazarlığı gibi becerilerin yer alması gerektiğini belirtmiştir.

Sak (2017) “Bilişim Teknolojileri ve Yazılım Dersi Öğretim Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi: Bir Delphi Çalışması” adlı bir çalışma gerçekleştirmiştir. Araştırma sonucunda ilgili alan öğretmenleri; gerekli altyapıya sahip olmayan okullarda programın uygulanması sırasında zorluklar çıkacağı, programın yazılım ağırlıklı hale getirilerek günümüz şartlarına göre güncellenmesi gerektiğini ifade etmekle beraber içeriğin genişletilerek aşamalı bir şekilde üst sınıflara aktarılmasını ve öğrencilerin derse olan ilgisini arttıracak şekilde içeriğin düzenlenmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Ayrıca öğretmenlerin çoğunluğu derse ayrılan süreyi yeterli görmemekle beraber en az dört yıl bu dersin okutulması gerektiğini savunmaktadırlar (s. 88).

Peker Ünal (2017) Bilgi Ve İletişim Teknolojileri Dersi Öğretim Programı’nda yer alan dijital vatandaşlık öğelerini ve bu dersi alan öğrencilerin dijital vatandaşlık öğelerine sahip olma düzeylerini belirlemeyi amaçladığı araştırmasında 34 ortaöğretim öğrencisiyle çalışmıştır. Araştırma sonucunda ilgili öğretim programında ve ders kitabında dijital vatandaşlık öğelerine yeterince yer verilmediği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca öğrencilerin dijital vatandaşlık ile ilgili bilgilerinin orta düzeyde olduğu; tutumlarının çok olumlu olmadığını, sergiledikleri davranışların da uygulamada hatalı davranışlar olduğu ortaya çıkmıştır.

Sarıkoz (2017) “Bilişim Teknolojileri Ve Yazılım Dersine İlişkin Öğretmen Ve Öğrenci Görüşleri” adlı yüksek lisans tezinde bazı öğrencilerin bilgisayar başında uygulama yapma fırsatı bulamadıkları, BT sınıflarının teknik donanımlarının yetersiz olduğu, öğretmenlerin ve öğrencilerin derse ait basılı veya dijital bir kitap olması beklentisi içinde oldukları sonucuna ulaşmıştır (s. 110).

Tekeli (2018) Dijital hikâye anlatımı atölyesinde yaşlıların dijital okuryazarlık deneyimlerini incelemiş ve çalışma sonucunda teknolojiye karşı olumsuz görüşleri bulunanyaşlıların görüşlerinin olumlu yönde değiştiği belirlenmiştir. Bununla beraber yaşlılara uygun ortam ve fırsat sağlandığı takdirde yaşlıların teknolojiyi öğrenmeye istekli oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Burul' un (2018) öğretmenlerin eğitim programı tasarım yaklaşımı tercihlerinin öğretim programına bağlılıklarıyla olan ilişkisini incelediği araştırmasında 319 ilkokul ve ortaokul öğretmeniyle çalışılmıştır. Araştırma sonucunda öğretmenlerin eğitim programı tasarım yaklaşımı tercihleri açısından öğrenci merkezli ve sorun merkezli tasarımları tercih ettikleri, genel olarak programa bağlılıklarının yüksek düzeyde olduğu ortaya çıkmıştır.

Gül (2018) “Cumhuriyetten Günümüze İlkokul Eğitim Programları Ve İnovatif Etkisinin İncelenmesi” adlı çalışmasında 1924, 1926, 1936, 1948, 1968, 1997 ve 2005 İlkokul eğitim programlarını inovatif etki bakımından karşılaştırarak incelemiştir. Araştırma sonucunda eğitim programlarının inovatif etkilerinin olduğu, dönemin koşullarına ve ihtiyaçlarına göre uyarlandığı bununla beraber her programın bir önceki programdan daha ileri olduğu görülmüştür.

Öğretim programlarıyla ilgili yapılan araştırmalara bakıldığında, son yıllarda yapılan araştırmaların daha çok öğretmen görüşleri ağırlıklı program değerlendirmeye yönelik olduğu söylenebilir. Dijital okuryazarlık ve öğretim programının konusunun birlikte ele alındığı çalışmalar ise yok denecek kadar azdır.

İlgili alanyazına bakıldığında dijital okuryazarlık becerisinin dijital vatandaşlık ve Bilişim Teknolojileri dersleri kapsamına alınarak incelendiği görülmektedir. Tek başına dijital okuryazarlık becerisini ele alan çalışmaların sayısı oldukça azdır. Alanyazında herhangi bir eğitim kademesini bütüncül bir yaklaşımla ele alan ilgili eğitim kademesinde hem öğretim programları hem de ders kitapları yoluyla dijital okuryazarlık becerisini kapsamlı bir şekilde inceleyen araştırmalara rastlanılmamaktadır. Yapılan araştırmalar genelde düzey belirlemeye yöneliktir. Oysaki dijital okuryazarlık becerileri farklı ortamlarda çeşitli

uygulamalarla ve yöntemlerle geliştirilebilir. Ancak ilgili uygulamaların sağlıklı yürütülmesi planlı ve istendik bir şekilde geliştirilmiş öğretim programları yoluyla sağlanabilir.

3.2. Ders Kitapları ve Dijital Okuryazarlık ile İlgili Araştırmalar

Ulu-Kalın (2007) Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabını incelediği araştırmasında 2004 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nın öğrenci merkezli olduğu, fakat bölgesel ve yöresel farklılıkların programda göz ardı edildiği bu yüzden Artvin'deki ilköğretim okullarında tam olarak uygulanamadığı sonucuna ulaşılmıştır (s. 85). Söz konusu programa göre hazırlanan ders kitabının öğrenci merkezli olduğu, yaparak ve yaşayarak öğrenmeye yönelik etkinlikler içerdiği ancak etkinliklerin uygulanmasında ailelerin sosyo-ekonomik farklılıkları ve okulların imkânlarından dolayı bir takım sorunların yaşandığı belirlenmiştir. Ayrıca araştırmada öğretmenlerin ders kitabını yeterli görmedikleri, program ve öğretim yöntemleri ile ilgili gerekli bilgiye sahip olmadıkları sonucuna da ulaşılmıştır.

Güneş (2008) tezinde 5. sınıf 2004 Sosyal Bilgiler Programında yer alan kazanımlarla ders kitabında önerilen etkinlikler arasındaki uygunluğa dair öğretmen görüşlerini ortaya çıkarmaya çalışmıştır. Araştırma sonucunda öğretmenlerin genel olarak öğretim programında yer alan kazanımlarla ders kitabında önerilen etkinliklerin uygunluğa yönelik görüşlerinin benzer ve olumlu olduğu belirlenmiştir (s. 77).

Tatar (2010) 9. Sınıf fizik kitabının beceri kazanımlarına yönelik öğretmen görüşlerini belirlemeye çalıştığı araştırmasında 27 öğretmenin görüşüne başvurmuştur. Sonuç olarak öğretim programına göre yazılmış 9. Sınıf fizik kitabının kazandırmak istediği beceri kazanımlarını genel itibarıyla kazandırdığı ortaya çıkmıştır (s. 56).

Perihan (2013) tezinde 9. Sınıf Tarih Öğretim Programı ve ders kitabına dair öğretmen ve öğrenci görüşlerini ortaya çıkarmaya çalışmıştır. Araştırma sonucunda öğretmen ve

öğrencilerin söz konusu programa ve ders kitabına yönelik görüşlerinin olumsuz olduğu belirlenmiştir (s. 125).

Aydın (2014) 10. Sınıf Türk Edebiyatı ders kitabının işlevselliği ve müfredata uygunluğuna dair öğretmen görüşlerini belirlemeye çalıştığı tezinde 91 branş öğretmenin görüşlerini almıştır. Araştırma sonucunda ilgili ders kitabı alan öğretmenleri tarafından işlevsellik bakımından yeterli görülmüş ancak ders kitabındaki etkinliklerin niteliği, uygulanabilirliği ve çeşitliliği ile ilgili bir takım eksikliklerin bulunduğu ortaya çıkmıştır (s. 78).

Turan (2015) 8. Sınıf Fen ve Teknoloji Öğretim Programı ve 8. Sınıf Fen ve Teknoloji ders kitabının etkinlikler kısmında yer alan bilimsel süreç becerilerinin karşılaştığı araştırmasında bilimsel süreç becerilerinin uygulanabilirliğine yönelik öğretmen görüşlerine başvurmuştur. Buna göre fen ve teknoloji kitabında yer alan etkinliklerin bilimsel süreç becerilerinin tamamına vurgu yapmadığı, öğretmenlerin bilimsel süreç becerilerini derslerde uygulama durumlarının yetersiz olduğu ortaya çıkmıştır (s. 117).

Zengin (2017) araştırmasında 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki metinlerde geçen zıt anlamlı kelimeler ile bu kelimelerin öğretim programındaki kazanımlarla uyumunu incelemiştir. Araştırma sonucunda ders kitabında yer alan metin türlerinde geçen zıt anlamlı kelimelerinin konuyu kavratma bakımından yetersiz olduğu belirlenmiştir (s. 82).

Öğretim programı ve ders kitaplarının birlikte ele alındığı araştırmalara bakıldığında genelde öğretim programı ile ders kitabı arasındaki farklı açılardan uygunluk ele alınmış ve öğretmen görüşlerine başvurulmuştur. Herhangi bir öğretim programında geçen bir becerinin ders kitabında nasıl verildiğini inceleyen araştırmalar oldukça azdır (Bkz. Tatar 2010 ve Turan 2015). Var olan araştırmalarda ise dijital okuryazarlık becerisi bakımından ders kitaplarının ele alınmadığı görülmektedir. Oysa öğretim programlarında yer alan dijital okuryazarlık becerilerine yönelik kazanımlar okullarda ders kitapları başta olmak üzere çeşitli materyal ve etkinliklerle öğrencilere verilmesi beklenmektedir. Dijital okuryazarlık bağlamında öğretim programları ve ders kitaplarının birlikte ele alındığı

herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu doğrultuda araştırma kapsamında temel eğitim programları ve ders kitaplarında dijital okuryazarlık becerisinin incelenmesi düşünülmüştür.

3.3. Konuyla İlgili Diğer Araştırmalar

PEW (2010a)' in 'Çevrimiçi Komşular Raporu' na göre yetişkinlerin %22' si e-posta ya da kısa mesaj yoluyla yaşadıkları yerin trafik durumunu, okullarda gerçekleşen olayları, hava tahminlerini öğrenmek ya da işlenen suçlarla ilgili ajanslara abone olmak için dijital araçları kullanmaktadırlar. Ayrıca yetişkinlerin %20'si komşularıyla iletişim kurmak ve içinde yaşadıkları toplumla ilgili haberleri alabilmek için dijital araçları kullanmaktadırlar.

PEW(2010b) tarafından gerçekleştirilen bir diğer araştırmada 895 internet uzmanı ile çalışılmıştır. Buna göre uzmanların büyük bir çoğunluğu internetin bir iletişim aracı olarak kullanılmasının hem olumlu hem de olumsuz etkileri olacağını ve internetin sosyal ilişkileri geliştirdiğini belirtmiştir.

Shariman, Razak ve Noor (2012) Malezyalı gençlerin dijital okuryazarlık becerilerine sahip olup olmadıklarını incelemek amacıyla yaptıkları nitel araştırmada katılımcıların ihtiyaç duydukları bilgileri içeren konuyla ilgili güvenilir web sitelerini bulunmakta zorlandıklarını, web sitelerinin kaynak güvenilirliğini, doğruluğunu değerlendiremediklerini, bilgiyi yüzeysel olarak anladıklarını belirtmişlerdir.

Dijital okuryazarlık ile ilgili araştırmalara bakıldığında genellikle düzey belirlemeye yönelik çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Bu kapsamda Kocadağ (2012), öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık düzeylerinin belirlenmesine yönelik 1063 öğretmen adayı ile çalıştığı araştırmasında; öğretmen adaylarının iyi, çok iyi ve mükemmel düzeyde oldukları sonucuna ulaşmıştır. Aynı şekilde Sakallı (2015) ve Aslan (2016) tarafından yapılan araştırmalarda da, öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık/okuryazarlık düzeyleri yüksek çıkmıştır.

Günüç, Odabaşı ve Kuzu (2013) 21. Yüzyıl öğrenci özelliklerinin öğretmen adayları tarafından nasıl tanımlandığı ile ilgili bir araştırma gerçekleştirmişlerdir. 39 öğretmen adayının katıldığı çalışma sonucuna göre; 21.yüzyıl öğrenci özellikleri: Kişisel beceriler, araştırma ve bilgi edinme becerileri; yaratıcılık, yenilik ve kariyer becerileri ile teknoloji becerileri (kullanım ve yaygınlaştırma) olarak tanımlanmıştır.

Çepni, Oğuz ve Kılcan (2014) tarafından ilköğretim öğrencilerinin dijital vatandaşlığa yönelik tutumlarının belirlenmek amacıyla gerçekleştirilen çalışmada; öğrencilerin dijital vatandaşlık tutumlarına ilişkin görüşleri cinsiyet, anne eğitim durumu, aylık gelir, evde internet bağlantısının bulunma, internete bağlanma sıklığı, internet kullanma geçmişi ve e – posta adresine sahip olma durumlarına göre anlamlı farklılık göstermektedir.

Eser Akkuş (2014) “Türkiye’de Azınlıkların Dijital Vatandaşlık Pratikleri” adlı yüksek lisans tezinde azınlık gruplarının çevrimiçi faaliyetleri üzerinde durarak dijital platformların azınlık gruplarına ne gibi olanaklar sunduğunu araştırmıştır. Ülkemizdeki Ermeni ve Rum grupların dijital vatandaşlık düzeyleri derinlemesine mülakat tekniği kullanılarak belirlenmeye çalışılmıştır. Genel olarak Türkiye’de yaşayan azınlıkların dijital vatandaşlık düzeylerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır (s. 94).

Öztürk (2015) 829 öğrenci ile çalıştığı araştırmasında ortaokul öğrencilerinin dijital vatandaşlık düzeylerini incelemiştir. Araştırması sonucunda, çalışmaya katılan öğrencilerin çoğunlukla (% 85) sosyal medyaya kullanıcısı olduğunu belirlenmiştir. Öğrencilerin teknolojik iletişim araçlarını yaygın olarak kullandıkları ancak hak ve sorumluluklarını yeterince bilmedikleri, öğrenciler çevrimiçi durumdayken başlarına gelebilecek sıkıntılı bir durumda ne yapacaklarını, kimden yardım isteyeceklerini ve nereye başvuracaklarını bilmedikleri elde edilen diğer sonuçlardandır.

Eryılmaz ve Uluyol (2015) “21. Yüzyıl Becerileri Işığında FATİH Projesi Değerlendirmesi” adlı çalışmalarında Fırsatları Arttırma Ve Teknolojiyi İyileştirme Hareketi Projesi ile 21. Yüzyıl becerileri başta bilgi, medya ve teknoloji becerileri arasında bir takım ilişkilerin olduğunu ifade etmişlerdir. Proje kapsamında oluşturulan Eğitim

Bilişim Ağı (EBA) öğretmen ve öğrencilerin istifadesine sunulmuş çeşitli portalden oluşmaktadır. EBA gibi genel ağda eğitim içerikli birçok site bulunmaktadır. Ayrıca akıllı telefonlara yüklenebilen yüzlerce farklı uygulamalar bulunmaktadır. Günümüz insanın ilgi ve ihtiyaçlarına göre şekillenen internetteki farklı işlevleri bulunan siteler ile akıllı telefon uygulamalarını etkin ve bilinçli bir şekilde kullanabilmek için dijital okuryazarlık becerisinin belirli bir seviyede gelişmiş olması gerekmektedir.

Rambousek, Štípek ve Vaňková (2016) araştırmasında Çek Cumhuriyeti'ndeki ilk ve ortaöğretim okullarında görev yapan bilişim öğretmenleri ile bu okullarda öğrenim gören öğrencilerin dijital okuryazarlığın içeriğine yönelik bakış açıları karşılaştırılmıştır. Bilişim konularının içeriği ve kapsamına dair tematik birimler oluşturulduğu çalışmada tematik birimler önem, zorluk ve çekicilik boyutlarıyla ele alınmıştır.

Görmez (2017) öğretmen adaylarının "Dijital Vatandaşlık ve Boyutları" hakkındaki görüşlerini ortaya koymak amacıyla yaptığı araştırmasında; dijital vatandaşlık kavramı hakkında öğretmen adaylarının yeterli bilgiye sahip olmadıklarını, dijital vatandaşlık kavramının ne olduğunu bilmeyen öğrencilerin çoğunlukla Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümü ve Sınıf Öğretmenliği Bölümü öğrencilerinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca bu kavramı “teknolojik araçları ve interneti etkin kullanan kişiler” olarak ifade eden öğrencilerin çoğunlukla Türkçe Öğretmenliği Bölümü öğrencileri olduğu söylenebilir.

Vélez ve Zuazua (2017) tarafından İspanya'da ilköğretim 3, 4, 5 ve 6. Sınıf öğrencileri üzerine yapılan araştırma sonucuna göre, internet her yaş aralığında düzenli olarak kullanılmaktadır. 7 ile 9 yaş aralığındaki çocuklar (3 ve 4. Sınıf) interneti daha çok eğlence amaçlı kullanırken; 10 – 12 yaş aralığındaki çocuklar (5 ve 6. Sınıf) ise, interneti çevrimiçi iletişim ve sosyalleşme aracı olarak kullanmaktadırlar.

Vélez, Olivencia ve Zuazua (2017) çalışmasında çocukların dijital okuryazarlıklarındaki yetişkinlerin rolünü konu edinmiştir. Söz konusu araştırma sonucuna göre yetişkinlerin kavramsal düzeyde dijital okuryazarlıkları yüksek ancak prosedürel düzeyde (internet kimlik yönetimi) dijital okuryazarlıkları düşüktür.

Öçal (2017) “İlkokul Öğretmenleri Ve Velilerin Kendileri İle Velilerin Çocuklarına İlişkin Dijital Okuryazarlık Yeterlilik Algıları” adlı araştırmasında 400 ilkokul öğretmeni, 356 veli ile çalışmıştır. Çalışma sonucunda veliler ve öğretmenler kendilerini dijital okuryazarlık bakımından çok yeterli görmektedirler. Ayrıca veliler çocuklarını orta düzeyde yeterli gördükleri sonucuna ulaşmıştır.

Kozan’ın (2018) Bilgisayar ve öğretim teknolojileri eğitimi bölümü öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeyleri ve siber zorbalığa ilişkin duyarlılıklarını incelediği araştırmasında öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeyleri ile siber zorbalığa ilişkin duyarlılıklarının yüksek seviyede olduğunu tespit etmiştir. Ayrıca öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeyleri arttıkça siber zorbalığa ilişkin duyarlılıklarının da arttığı ortaya çıkmıştır.

Yeşildal’ ın (2018) yetişkin bireylerde dijital okuryazarlık ve sağlık okuryazarlığı arasındaki ilişkinin incelediği araştırmasında 500 kişi ile çalışılmıştır. Araştırma sonucuna göre katılımcılar kendilerini dijital okuryazarlık açısından yeterli görmektedirler. Yaş ile dijital okuryazarlık arasında negatif yönde anlamlı bir farklılık bulunmakta buna göre yaş arttıkça dijital okuryazarlık seviyesi azalmaktadır. Sağlık Okuryazarlığı ile Dijital Okuryazarlık arasında pozitif yönde zayıf bir ilişki bulunmaktadır. Sağlık okuryazarlığı seviyesindeki artış Dijital Okuryazarlık seviyesini az da olsa etkilemektedir.

Yukarıdaki araştırmalara bakıldığında genel olarak katılımcılarda dijital okuryazarlık düzeyinin yüksek olduğu görülmektedir. Derinlemesine çalışma yapılan bazı araştırmalarda ise okuryazarlık düzeyi açısından farklı sonuçlar ortaya çıktığı söylenebilir. Yine yapılan araştırmalarda dijital okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesi ihtiyacı vurgulanmıştır. Bireylerin küçük yaşlardan itibaren dijital okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesi için öncelikle temel eğitim seviyesinde öğretim programlarında ve ders kitaplarında bu becerinin nasıl ve ne kadar yer aldığı ortaya konulmalı, durum tespit edildikten sonra dijital okuryazarlık becerisinin geliştirilmesi için yapılabilecekler üzerinde çalışılmalıdır.

BÖLÜM IV

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, verilerin toplanması ve verilerin analizine yönelik bilgiler yer almaktadır.

4.1. Araştırmanın Modeli

Temel eğitim programlarını ve ders kitaplarını dijital okuryazarlık bağlamında incelemek amacıyla gerçekleştirilen bu araştırma nitel bir desende yürütülmüştür. Araştırmanın yanıt aradığı sorular yazılı materyallerin içerik ve kapsamına yönelik olduğu için doküman incelemesi yoluyla veri toplanmıştır. Doküman incelemesi bilimsel araştırmaların odağındaki olay ya da olguların yer aldığı yazılı metinlerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek 2011).

4.2. Çalışma Grubu (Veri Kaynakları)

Evreni öğretim programları olan araştırmada çalışma grubu belirlenirken amaçsal bir örnekleme yöntemi olan ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu örnekleme yönteminde temel prensip daha önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılmasıdır. Buradaki ölçüt veya ölçütler araştırmacı tarafından oluşturulabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Ölçüt olarak ilkokul ve ortaokullarda haftada en az 3 ders saati okutulan temel dersler (Türkçe, Matematik, Fen Bilimleri, Sosyal Bilgiler, Hayat Bilgisi) seçilmiştir.

Araştırmanın veri kaynaklarını; Türkiye’ de Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan temel eğitimseviyesindeki Türkçe, Matematik, Fen Bilimleri, Sosyal Bilimler ve Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programları ile İlkokul Türkçe 1, 2, 3 ve 4 Ders Kitabı; İlkokul Matematik 1, 2, 3 ve 4 Ders Kitabı; İlkokul Fen Bilimleri 3 ve 4 Ders Kitabı; İlkokul Sosyal Bilgiler 4 Ders Kitabı; İlkokul Hayat Bilgisi 1, 2 ve 3 Ders Kitabı; Ortaokul Türkçe 5, 6, 7 ve 8 Ders Kitabı; Ortaokul Matematik 5, 6, 7 ve 8 Ders Kitabı; Ortaokul Fen Bilimleri 5, 6, 7 ve 8 Ders Kitabı; Ortaokul Sosyal Bilgiler 5, 6 ve 7 Ders Kitabı oluşturmaktadır. Toplam 5 Öğretim Programı ve 29 ders kitabı araştırmaya dahil edilmiştir. Veri kaynaklarına ait bilgiler tablo olarak da verilmiştir (Tablo 1).

Tablo 1

Veri Kaynakları

Öğretim Programı	Türkçe	Matematik	Fen Bilimleri	Sosyal Bilgiler	Hayat Bilgisi	
Ders Kitabı						Toplam
İlkokul Sınıf 1.	✓	✓			✓	3
İlkokul Sınıf 2.	✓	✓			✓	3
İlkokul Sınıf 3.	✓	✓	✓		✓	4
İlkokul Sınıf 4.	✓	✓	✓	✓		4
Ortaokul Sınıf 5.	✓	✓	✓	✓		4
Ortaokul Sınıf 6.	✓	✓	✓	✓		4
Ortaokul Sınıf 7.	✓	✓	✓	✓		4
Ortaokul Sınıf 8.	✓	✓	✓			3
Toplam	8	8	6	4	3	29

4.3. Verilerin Toplanması

Nitel araştırma deseni benimsenen araştırmada veri toplama tekniği olarak doküman analizi kullanılmıştır. Araştırma verileri elektronik ortamda toplanmıştır. Araştırma kapsamında 2017’ de güncellenen 2018 yılında revize edilen temel eğitim düzeyindeki derslerin öğretim programlarına <http://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx> adresinden, yeni programlara göre yazılmış ders kitaplarına ise <http://www.eba.gov.tr/ekitap> adresinden Eylül-Ekim 2018 tarihlerinde ulaşılmıştır. Söz konusu öğretim programları ve ders kitapları bilgisayara indirilip dosyalanmıştır.

Bailey’e (1982) göre, dokümanlar dört aşamada analiz edilebilir: Analize konu olan veriden örneklem seçme, kategorilerin geliştirilmesi, analiz biriminin saptanması ve sayısallaştırma aşaması. Araştırmacı, çalışmaya başlamadan önce alandaki kuramlardan yola çıkarak veya kendi geliştirdiği kategoriler yoluyla işe başlayabilir. Bu kategoriler ve temalar, yapılacak doküman analizinin de temel kategorileri ve temaları olacaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 151). Bu araştırmada doküman olan öğretim programları ve ders kitaplarından örneklem seçildikten sonra kategorik olarak incelenmiştir. Araştırmanın temel kategorilerini Türkçe, Matematik, Fen Bilimleri, Sosyal Bilgiler ve Hayat Bilgisi dersleri oluşturmuştur. Analiz birimi olarak da “kelimeler ve ilgili paragraflar” belirlenmiştir. İlgili kategorilerde ders kitaplarında uzman görüşü (Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri alanında uzman) alınarak belirlenen analiz birimi kelimeler aranmıştır; öğretim programları ise bağlam, kazanım, eğitim durumları ve ölçme-değerlendirme boyutlarına ayrılmış ve bu boyutlar dijital okuryazarlık becerisi bakımından incelenmiştir.

Verilerin toplanmasında araştırmanın alt problemlerinin sırası gözetilmiştir. Alt problem sırasına göre yapılanlar şöyledir:

1. Türkçe, Matematik, Fen Bilimleri, Sosyal Bilgiler ve Hayat Bilgisi derslerine ait öğretim programları dijital okuryazarlık becerisi bakımından (dijital okuryazarlık becerisinin varlığı, yer alma şekli) incelenmiş; öğretim programlarında dijital okuryazarlık becerisi, araştırmanın alt problemlerinde olduğu gibi bağlam, kazanım, eğitim durumları ve

ölçme-değerlendirme boyutlarında aranmıştır. Analiz birimi olarak da “dijital okuryazarlık ve ilgili kelimeler (bkz. EK 21.s.160) ” seçilmiştir. Bu kelimeler bilgisayardan kelime işlem programındaki “arabul” aracı ile taranmış ayrıca ilgili öğretim programları araştırmacı tarafından satır satır okunmuştur. Bulgular yazılı olarak kayıt altına alınmıştır.

2. Ders kitapları incelenmiş, ders kitapları dijital okuryazarlık beceri bakımından taranmıştır. Türkçe, Matematik, Fen Bilimleri, Sosyal Bilgiler ve Hayat Bilgisi Dersi kitapları her sınıf seviyesine göre ayrı ayrı ele alınmıştır. Uzman görüşü (Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri alanında uzman 3 kişi) alınarak belirlenen dijital okuryazarlık becerisi ile ilgili analiz birimi olan 55 kelime ders kitaplarında taranmıştır. Analiz birimi olan kelimeler EK 21’de verilmiştir.

Analiz birimi kelimeler bilgisayardan kelime işlem programındaki “arabul” aracı ile taranmış ayrıca ders kitapları araştırmacı tarafından satır satır okunmuştur. Bulgular yazılı olarak kayıt altına alınmıştır.

3. Öğretim programlarında geçen dijital okuryazarlık becerisine yönelik kazanımların ders kitaplarına yansıtılıp yansıtılmadığı incelemeye tabi tutulmuştur. İlk aşamada tespit edilen kazanımların ilgili ders kitaplarında işlenip işlenmediği belirlenmiş daha sonra nasıl işlendiği sorgulanmıştır. Bulgular yazılı olarak kayıt altına alınmıştır.

4.4. Verilerin Analizi

Bu araştırmada veriler, nitel araştırma ve doküman incelemede kullanılan betimsel analiz ile çözümlenmiştir. Betimsel analizde amaç görüşme ve gözlem sonucu elde edilen verilerin düzenlenmiş veyorumlanmış bir şekilde okuyucuya sunulmasıdır. Veriler daha önceden belirlenmiş temalara göre sınıflandırılır, özetlenir ve yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 224).

Verilerin analizinde araştırmanın alt problemlerinin sırası gözetilmiştir. Alt problem sırasına göre yapılanlar şöyledir:

1. Öğretim Programlarının bağlam boyutunda gerçekleştirilen betimsel analizde öğretim programlarında yer alan bölüm başlıkları tema, derslerin öğretim programları da kategori olarak belirlenmiştir. Bu koşullar altında karşılaşılan analiz birimi kelimeler matris şeklinde tablolastırılmıştır.

Öğretim programlarının kazanım boyutundagerçekleştirilen betimsel analizde, sınıf seviyesi, derslere ait programlar; tema/ kategori olarak ve programda yer alan araştırma soruları ile ilgili kazanımların orijinal kodları da alt kod olarak kullanılmıştır. Çalışmada karşılaşılan analiz birimi kelimelerin geçtiği kazanımların orijinal kodları sınıf seviyesine ve sayısına göre matris şeklinde tablolastırılmıştır.

Öğretim programlarının eğitim durumları boyutunda gerçekleştirilen betimsel analizde dijital okuryazarlık becerisi yanında, dijital okuryazarlığı dolaylı olarak kapsadığı için bilgi okuryazarlığı, çoklu okuryazarlık ve teknoloji okuryazarlığı da kod olarak belirlenmiştir. Öğretim programları da ilgili ders adlarıyla kategorilendirilmiştir. Çalışmada öğretim programlarının eğitim durumlarında belirlenen kodların bulunma sıklığını gösteren matris şeklinde tablo hazırlanmıştır.

Ölçme-değerlendirme boyutunda ise öğretim programlarında ilgili herhangi bir veriye rastlanmamıştır.

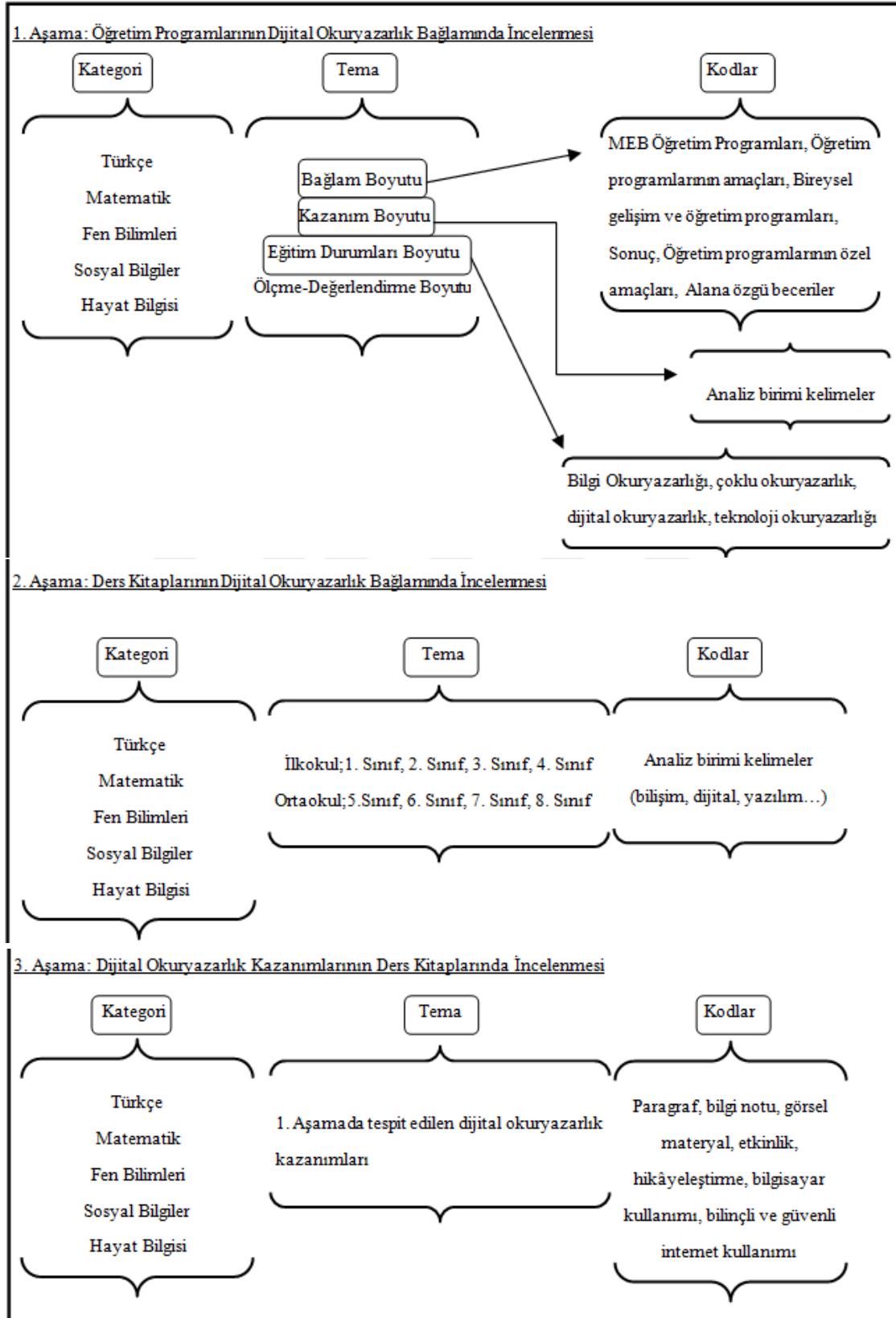
2. Araştırma kapsamına alınan yirmi dokuz ders kitabının her biri(Türkçe, Matematik, Fen Bilimleri, Sosyal Bilgiler ve Hayat Bilgisi) sınıf bazında incelenmiş, dersler ayrı ayrı tablolastırılmıştır. Her bir tabloda kategori olarak sınıf belirlenmiş, analiz birimi olan kelimelerin hangi sınıf seviyesinde ne sıklıkta geçtiği ve geçtiği sayfa numaraları tablo içinde gösterilmiştir. Ayrı bir tabloda da tüm ders kitaplarındaki kelime sıklığı bütüncül olarak gösterilmiştir.

3. Öncelikle öğretim programlarında geçen dijital okuryazarlık becerisine yönelik kazanımların ders kitaplarına yansıtılıp yansıtılmadığı incelenmiştir. İlgili kazanımlar orijinal kodlarına ve ders adlarına göre(örneğin T.3322 Türkçe kazanımı, M.2214 Matematik kazanımı olarak)belirlendikten sonra ders kitabında konular içinde kazanımın

işlenip işlenmediği ve ne şekilde (etkinlik, paragraf, bilgi notu, görsel vb.) işlendiği analiz edilmiştir. Bu aşamada önceden tespit edilen kazanımın ders kitabında nasıl işlendiğini incelemek için kodlar (hikâyeleştirme, paragraf, bilgi notu, görsel materyal, etkinlik) oluşturularak veriler tablolastırılmıştır. Böylelikle söz konusu kazanımın ders kitabında ne şekilde, ne kadar yer aldığı ortaya çıkarılmıştır.

Tüm alt problemler için elde edilen veriler tablolar halinde düzenlenmiş, değerlendirmeler doğrudan alıntılarla desteklenmiştir. Doğrudan alıntılara örnek oluşturan ekran görüntüleri eklerde verilmiştir.

Verilerin analizi aşamaları ve bu aşamalarda oluşturulan kategori, tema, kodların oluşturulması *Şekil 2*’de verilmiştir.

Şekil 2. Verilerin analizi kategori, tema ve kodların oluşturulmasına ait şema

4.5. Verilerin Geçerlik ve Güvenirliği

Geçerlik genel olarak ölçölmek istenen özelliğin diğer özelliklere karıştırmaksızın ölçölebilde derecesidir. Bu araştırmada ölçölmek istenen özellik, dijital okuryazarlık becerisidir. Bu özelliği ortaya çıkarabilmek için 3 uzman görüşü (Bilgisayar ve Öğretim teknolojileri alanında uzman) alınarak 55 analiz birimi kelime belirlenmiştir. Geçerlik ve güvenirliğin sağlanması için araştırmanın alt amaçları doğrultusunda oluşturulan ilgili öğretim programları ve ders kitapları, dijital okuryazarlık analiz birimleri kapsamında tek tek satır satır ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Ek olarak elde edilen bulgular, veri toplama aracı, süreci ve analizi de ayrıntılı biçimde betimlenmiş ve verilerin alanyazınla tutarlılığına dikkat edilmiştir. Ayrıca analizlerde ikinci bir kodlayıcıdan yararlanılmıştır, bu kodlayıcı nitel araştırma eğitimi almış biridir. İki kodlayıcı arasındaki tutarlılığa bakılmıştır. Miles ve Huberman formölü kullanılarak hesaplanan iç tutarlılık % 95 bulunmuştur. İç tutarlılığa göre kodlayıcılar arası görüş birliğinin en az % 80 olması beklenmektedir (Miles ve Huberman, 1994).

BÖLÜM V

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırmanın problemleri doğrultusunda temel eğitim programları ve ders kitaplarına dair elde edilen bulgular ve bulgulara ilişkin yorumlar yer almaktadır.

5.1. Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt amacı olan temel eğitim programlarının dijital okuryazarlık bakımından durumuna ilişkin bulgu ve yorumlara aşağıda yer verilmiştir.

5.1.1. Öğretim Programlarında Dijital Okuryazarlık Becerileri

5.1.1.1. Öğretim Programlarında Bağlam Boyutunda Yer Alan Dijital Okuryazarlık Becerileri

İlköğretim (ilkokul ve ortaokul)1-8. Sınıflarda okutulan Türkçe, 1-8. Sınıflarda okutulan Matematik, 3-8. Sınıflarda okutulan Fen Bilimleri, 4-7. Sınıflarda okutulan Sosyal Bilgiler ve 1-3. Sınıflarda okutulan Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın bağlam boyutu incelenmiştir. Bağlam boyutu; MEB öğretim programlarının giriş kısmı diyebileceğimiz öğretim programın amaçlarının, perspektifinin (değerler ve yetkinlikler), özel amaçlarının, alana özgü becerilerinin açıklandığı bölümdür. Bu bölümde “Milli Eğitim Bakanlığı Öğretim Programları”, “Öğretim Programlarının Amaçları”, “Öğretim Programlarının Perspektifi”, “Bireysel Gelişim ve Öğretim Programları”, “Sonuç” , “Öğretim Programının

Özel Amaçları” ve “Alana Özgü Beceriler” başlıkları yer almaktadır. İlgili derslerin öğretim programlarında bağlam boyutunun birçok kısmı ortak yazılmıştır.

Bağlam boyutundaki dijital okuryazarlık becerilerine ait bulgular Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2

Öğretim Programlarında Bağlam Boyutunda Yer Alan Dijital Okuryazarlık Becerileri

Kategoriler	Türkçe	Matematik	Fen Bilimleri	Sosyal Bilgiler	Hayat Bilgisi
Tema					
MEB Öğretim Programları					
Öğretim Programlarının Amaçları					
Öğretim Programlarının Perspektifi	Dijital Yetkinlik	Dijital Yetkinlik	Dijital Yetkinlik	Dijital Yetkinlik	Dijital Yetkinlik
Bireysel Gelişim ve Öğretim Programları					
Sonuç					
Öğretim Programının Özel Amaçları	Çoklu Medya Kaynaklarını Kullanma			Bilgi İletişim Teknolojilerini Kullanma	Bilgi İletişim Teknolojilerini Kullanma
Alana Özgü Beceriler				Dijital Okuryazarlık	Bilgi İletişim Teknolojilerini Kullanma

Tablo 2’ye bakıldığında dijital okuryazarlık tüm derslerde “Öğretim Programlarının Perspektifi” bölümünde “dijital yetkinlik” olarak yer aldığı görülmektedir. Bu bölümde öğrencilerin ulusal ve uluslararası düzeyde; kişisel, sosyal, akademik ve iş hayatlarında ihtiyaç duyacakları beceri kapsayan yetkinliklerin “Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi”nde belirlendiği ifade edilmiştir.

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nın özel amaçlar bölümünde dijital okuryazarlıkla ilgili olarak “Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini bilinçli kullanmaları” (MEB Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, 2018, s. 8) ifadesine yer verilmiştir. Bu alıntıda Sosyal Bilgiler Dersi ile dijital okuryazarlık ilişkisi kurulmuştur.

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nın (2018, s. 8) özel amaçlar bölümünde öğrencilerin bilgi ve iletişim teknolojilerini amacına uygun olarak kullanmasının amaçlandığı belirtilmiştir.

Öğretim programlarında yer verilen alana özgü beceriler bölümünde yalnızca Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda dijital okuryazarlığa yer verilmiştir. Türkçe Dersi çoklu medya kaynaklarından bilgiye erişme becerisinin geliştirilmesinden bahsedilmiştir. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanma becerisine yer verilerek dijital okuryazarlığa vurgu yapılmıştır.

5.1.1.2. Öğretim Programlarında Kazanım Boyutunda Yer Alan Dijital Okuryazarlık Becerileri

Türkçe, Matematik, Fen Bilimleri, Sosyal Bilgiler ve Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı kazanım boyutu dijital okuryazarlık becerileri açısından incelenmiştir.

Araştırma kapsamındaki öğretim programlarında kazanım boyutunda yer alan dijital okuryazarlık becerilerine ait bulgular Tablo 3'te tüm dersler bir arada kazanım kodları ile verilmiştir.

Tablo 3

Öğretim Programlarında Kazanım Boyutunda Yer Alan Dijital Okuryazarlık Becerileri

Dersler Sınıflar	Türkçe	Matematik	Fen B.	Sosyal B.	Hayat B.	Top
İlkokul 1. Sınıf					HB.137 HB.146	2
İlkokul 2. Sınıf		M.2214 M.2221			HB245	3
İlkokul 3. Sınıf	T.3322 T.3326				HB.325	3
İlkokul 4. Sınıf	T.4332 T.4335	M.4413		SB.431		4
Ortaokul 5. Sınıf	T.5325 T.5329	M.5252 M.5312		SB.541 SB.542 SB.543 SB.561		8
Ortaokul 6. Sınıf	T.6332 T.6334 T.6411					3
Ortaokul 7. Sınıf	T.7331 T.7333T.7417	M.7341 M.7342 M.7412 M.7413	F.7111	SB.713 SB.714		10
Ortaokul 8. Sınıf	T.8331 T.8417	M.8226 M.8312 M.8314 M.8321 M.8332 M.8341 M.8342 M.8343 M.8344	F.8633			12
Toplam	16	18	2	7	4	45

Tablo 3'e bakıldığında dijital okuryazarlık becerisi ile ilgili en fazla kazanımın (18) Matematik Dersi Öğretim Programı'nda, en az kazanımın (2) ise Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı'nda yer aldığı görülmektedir. Sınıf seviyelerine göre dijital okuryazarlık

becerisinin ele alındığı kazanım sayılarına bakıldığında en az 1.sınıf (2), en fazla ise 8. Sınıf (12) olduğu söylenebilir.

Türkçe Dersi Öğretim Programı kazanım boyutu dijital okuryazarlık bakımından incelendiğinde üçüncü sınıftan itibaren her sınıf seviyesinde konuyla ilgili kazanımlara yer verildiği görülmektedir (bkz. EK 2. s. 134). İlkokul seviyesinde daha çok dijital içeriklere nasıl ulaşılabileceği, söz konusu içeriklerin kavranması üzerinde durulduğu söylenebilir. Ortaokul seviyesinde ise bilgi-iletişim teknolojilerinin bilinçli ve güvenli kullanımı, sosyal medya araçlarının akademik olarak kullanılmasına dikkat çekilmiştir.

Matematik Dersi Öğretim Programı kazanım boyutu dijital okuryazarlık bakımından incelendiğinde her sınıf seviyesinde konuyla ilgili kazanımların yer almadığı görülmektedir (bkz. EK 2. s. 136). İkinci, dördüncü, beşinci, yedinci ve sekizinci sınıf seviyesinde ilgili kazanımlar bulunmaktadır. Buna göre Matematik Dersinde dijital okuryazarlıkla ilişkili kazanımların belli bir düzen dâhilinde verilmediği, kazanımların rastgele sınıf seviyelerine yerleştirildiği söylenebilir. Kazanım açıklamalarına bakıldığında bilgi-iletişim teknolojilerinden yararlanmakla sınırlı kalındığı görülmektedir.

Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı kazanım boyutu dijital okuryazarlık bakımından incelendiğinde ilkökuller seviyesinde konuyla ilişkili kazanımların yer almadığı, ortaokul seviyesinde ise yalnızca yedinci ve sekizinci sınıfta birer kazanımın yer aldığı görülmektedir (bkz. EK 2. s. 138). Yedinci sınıf kazanımında yer alan uzay teknolojileri ve uydular kapsamında dijital araçlara vurgu yapılmıştır. Sekizinci sınıf kazanımında ise güvenli internet kullanımına dikkat çekilmiştir. Temel Eğitimde beş sınıf seviyesinde yer alan Fen Bilimleri Dersi'nde STEM (Bilim, teknoloji, mühendislik ve matematik) uygulamaları ile mühendislik ve tasarım becerilerine yer verildiği için diğer derslere göre dijital okuryazarlıkla ilgili kazanımların daha fazla olması beklenmektedir.

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı kazanım boyutu dijital okuryazarlık bakımından incelendiğinde altıncı sınıf hariç diğer tüm sınıf seviyelerinde dijital okuryazarlıkla ilgili kazanımların yer aldığı görülmektedir (bkz. EK 2. s. 139). Dördüncü sınıfta teknolojik yön

bulma araçlarına değinilerek aynı zamanda dijital araçlara (dijital altimetre, GPS aracı gibi) yer verilmiştir. Beşinci sınıfta yer alan kazanımlar bilinçli ve güvenli internet kullanımı ile ilgili olduğu söylenebilir. Yedinci sınıf kazanımlarında ise sosyal medyanın kültüre ve dijital teknolojilerin ekonomiye etkisine yer verilmiştir. Bu bulgulardan hareketle Sosyal Bilgiler Dersi'nde diğer derslere göre daha kapsamlı yer verildiği söylenebilir. Bu durumda dersin özel amaçları arasında dijital okuryazarlığın bulunmasının etkili olduğu düşünülebilir.

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı kazanım boyutu dijital okuryazarlık bakımından incelendiğinde tüm sınıf seviyelerinde dijital okuryazarlıkla ilgili kazanımların yer aldığı görülmektedir(bkz. EK 2. s. 140,142). Birinci ve ikinci sınıf seviyesinde bilgi-iletişim teknolojilerinin bilinçli ve güvenli kullanımı ele alınmıştır. Üçüncü sınıf seviyesinde ise teknolojik ürünlerin günlük hayatımıza katkılarına değinilmiştir. Öğretim programları arasında dijital okuryazarlık becerisiyle ilgili kazanımların yalnızca Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda tüm sınıf seviyelerinde yer aldığı görülmektedir. Diğer öğretim programlarında ise dijital okuryazarlık ile ilgili kazanımlar söz konusu öğretim programının kapsadığı sınıf seviyelerinin tümünde sistematik olarak yer almamaktadır.

1. Sınıf seviyesinde yalnızca Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda dijital okuryazarlık becerisi ile ilgili kazanıma yer verilmiştir. 2. sınıf seviyesinde Matematik ve Hayat Bilgisi, 3. sınıf seviyesinde Türkçe ve Hayat Bilgisi, 4. ve 5. sınıf seviyesinde Türkçe, Matematik ve Sosyal Bilgiler; 6. Sınıf seviyesinde yalnızca Türkçe, 7. Sınıf seviyesinde ise Türkçe, Matematik, Fen bilimleri ve Sosyal Bilgiler, son olarak 8. Sınıf seviyesinde Türkçe, Matematik ve Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı'nda dijital okuryazarlık becerisiyle ilgili kazanımlara yer verildiği görülmektedir.

5.1.1.3. Öğretim Programlarında Eğitim Durumları Boyutunda Yer Alan Dijital Okuryazarlık Becerileri

Türkçe, Matematik, Fen Bilimleri, Sosyal Bilgiler ve Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı eğitim durumları boyutu dijital okuryazarlık becerileri açısından incelenmiştir.

Eğitim Durumları Boyutu: Öğretim programlarında eğitim durumlarına yönelik olan “Öğrenme-Öğretme Yaklaşımı” ve “Uygulamada Dikkat Edilecek Hususlar” bölümlerini içeren kısımdır.

Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda “Öğrenme-Öğretme Yaklaşımı” başlığı altında dijital okuryazarlığa dair birtakım önerilerde bulunulmuştur.

Dersin işlenişinde ve uygulamalarda görsel iletişim araçlarına yer verilmeli; slayt, bilgisayar, televizyon, etkileşimli tahta, internet, EBA içerikleri vb. etkin olarak kullanılmalıdır. Teknolojik araç ve gereçler kullanılırken gizlilik, bütünlük ve erişilebilirlik göz önüne alınmalı ve internetin güvenli kullanımı konusunda gerekli uyarılar yapılmalı ve tedbirler alınmalıdır. Dijital kaynakların, özellikle internetten indirilen materyallerin kullanımında intihal yapılmamalı, etik kurallara ve telif haklarına uyulmalıdır (MEB Türkçe Dersi Öğretim Programı, 2018, s. 9).

Türkçe Dersi öğrenme-öğretme sürecinde işlenmesi ve öğretim materyallerinde yer verilmesi belirtilen temalar ve konu önerileri bölümünde dijital okuryazarlığa “Bilim ve Teknoloji”, “Çocuk Dünyası” ve “Okuma Kültürü” teması dışında kalan temalarda yer verilmemiştir. Bilim ve Teknoloji temasında “bilişim okuryazarlığı” ve “teknoloji” konusu önerilerek dijital okuryazarlığa dolaylı olarak yer verilirken “Okuma Kültürü” temasında dijital okuryazarlığa doğrudan yer verilmiştir.

“Bilgi okuryazarlığı, çoklu okuryazarlık, dijital okuryazarlık, dil sevgisi, edebî şahsiyetler, e-kitap, eleştirel okuryazarlık, kitapevi, kitaplar, kütüphaneler, metinlerarasılık, okuma alışkanlığı, okuma serüveni, okumasevgisi, okur kimliği, sözlük kültürü, süreli yayınlar, teknoloji okuryazarlığı, yaratıcı okuma, yazılı kültür, z-kitap, z-kütüphane vb.” (MEB Türkçe Dersi Öğretim Programı, 2018, s.16, 17).

Çocuk Oyunları temasında ise “dijital oyunlar” konusuna yer verilerek dijital okuryazarlığa doğrudan değinilmiştir.

Yukarıdaki bulgulardan hareketle Türkçe Dersi Öğretim Programı eğitim durumları boyutunda dijital okuryazarlığa geniş bir şekilde yer verildiği söylenebilir. Öğretmenler dijital okuryazarlık becerisi ile ilgili konularda detaylı olarak yönlendirildiği açıkça görülmektedir.

Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı eğitim durumları boyutunda mühendislik ve tasarım becerilerinin kazandırılmasına yönelik faaliyetlerde teknolojinin fen ve mühendislik

alanıyla bütünleştirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Ülkemizin bilimsel araştırma ve teknolojik gelişme kapasitesini arttırmaya etkisi bakımında öğrencilerin fen, teknoloji ve mühendislik uygulamalarına yönelik yaşantı geçirmelerinin öneminden bahsedilmiştir. Ayrıca öğretmenlerden beklenen rolün öğrencilere fen, teknoloji ve mühendisliğin bütünleştirilmesi için rehberlik yapma; öğrencileri üst ürün geliştirme, buluş ve inovasyon yapabilme seviyesine ulaştırmak olduğu belirtilmiştir. Bu bulgulardan hareketle dijital okuryazarlığa dolaylı olarak eğitim durumları boyutunda yer verildiği, böylelikle dijital okuryazarlıkla ilgili kazanımların mühendislik ve tasarım becerisi konuları içerisinde yer alması beklenmektedir.

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı eğitim durumları boyutunda dijital okuryazarlığa doğrudan değinilmiştir.

Son yıllarda dijital teknolojiye bağlı olarak vatandaşlık hak ve sorumluluklarıyla ilgili yenidurumlar (dijital vatandaşlık, e-Devlet, sanal ticaret, sosyal medya vb.) ve birtakım sorunlar (dijital bölünmüşlük, kimlik hırsızlığı, kişisel bilginin gizliliği, siberdolandırıcılık, siber zorbalık vb.) ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin dijital vatandaşlık yeterliliklerini geliştirmek amacıyla konuyla ilgili ders içi ve ders dışı etkinliklere yer verilmelidir (MEB Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, 2018, s. 10).

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın özel amaçlar ve beceriler bölümünde de doğrudan dijital okuryazarlığa yer verildiği düşünüldüğünde dijital okuryazarlığın planlı ve ciddi bir şekilde ele alındığı söylenebilir.

Öğretim Programlarının Eğitim durumları boyutunda yer alan dijital okuryazarlık becerilerine ait bulgular Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4

Öğretim Programlarında Eğitim Durumları Boyutunda Yer Alan Dijital Okuryazarlık Becerileri

Kategoriler	Türkçe	Matematik	Fen Bilimleri	Sosyal Bilgiler	Hayat Bilgisi
Kodlar					
Bilgi Okuryazarlığı	✓		✓		
Çoklu Okuryazarlık	✓		✓		
Dijital Okuryazarlık	✓		✓	✓	
Teknoloji Okuryazarlığı	✓		✓		

Tablo 4’e bakıldığında eğitim durumları boyutunda Türkçe ve Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı’nda tüm alt kodlara yer verildiği, Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda yalnızca dijital okuryazarlık koduna yer verildiği; Hayat Bilgisi ve Matematik Dersi Öğretim Programı’nda ise hiçbir alt koda yer verilmediği görülmektedir. Bu derslerin kazanımlarında dijital okuryazarlıkla ilişkilikonuların yer aldığı göz önüne bulundurulduğunda eğitim durumları boyutunda birtakım yönlendirmelerin bulunması gerekliliğinin ortaya çıkması kaçınılmazdır.

5.1.2.4. Öğretim Programlarında Ölçme-Değerlendirme Boyutunda Yer Alan Dijital Okuryazarlık Becerileri

Türkçe, Matematik, Fen Bilimleri, Sosyal Bilgiler ve Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı ölçme-değerlendirme boyutudijital okuryazarlık becerileri açısından incelenmiştir.

Tüm derslerin ölçme-değerlendirme bölümü ortak yazıldığı görülmüştür. “Öğretim Programlarında Ölçme ve Değerlendirme Yaklaşımı” başlığı altında yazılan bu bölümde doğrudan veya dolaylı olarak dijital okuryazarlığa ilişkin herhangi bir veriye ulaşılmamıştır. Bu bölümde sıralanan ilkeler arasında ölçme ve değerlendirme

alışmalarında kazanım ve açıklamaların sınırları esas alınması gerektiği belirtilmiştir (bkz. EK 1. s. 133). Araştırma kapsamına alınan derslerin ğretim programlarında dijital okuryazarlıkla ilgili kazanımların varlığı dūřunulurse dijital okuryazarlık ve bununla ilgili becerilerin ölçülmesini sağlayacak etkinliklere derslerde yer verilmesi beklenmektedir.

Tüm programların bağlam boyutunda “dijital yetkinlik” olarak geçen dijital okuryazarlık becerisi yalnızca Sosyal Bilgiler Dersi ğretim Programı’nda beceri olarak yer almaktadır. Kazanım boyutunda doğrudan dijital okuryazarlık becerisinin ele alındığı dersin Sosyal Bilgiler olduğu diğer derslerde genelde kazanım açıklamalarıyla söz konusu becerinin ele alındığı görülmektedir. Eğitim durumları boyutunda Türkçe, Fen ve Sosyal Bilgiler Dersi ğretim Programında dijital okuryazarlık becerisine değinilmiştir. lme-değerlendirme boyutunda konuyla ilgili veri elde edilememiştir. Tüm programlar içinde eğitim durumları boyutunda diğer boyutlara oranla dijital okuryazarlık becerilerine daha çok yer verildiği görülmektedir. Ders olarak bakıldığında da sosyal bilgiler dijital okuryazarlık becerisi bakımından ğretim programlarında ne çıkmaktadır. Bağlam, kazanım ve eğitim durumları boyutu birlikte ele alındığında dijital okuryazarlık bakımından ğretim programlarının yeterli olmadığı ayrıca dijital okuryazarlık becerisinin; ğretim programlarının bağlam, kazanım, eğitim durumları ve lme-değerlendirme boyutlarında tutarlı, birbirini destekleyecek bir şekilde ele alınmadığı söylenebilir.

5.2. Araştırmanın İkinci Alt Problemine İlişkin Bulgular

5.2.1. Ders Kitaplarında Dijital Okuryazarlık Becerileri

Araştırmanın ikinci alt problemi olan temel eğitim programlarına göre hazırlanan ders kitaplarının dijital okuryazarlık bakımından durumuna ilişkin bulgu ve yorumlara aşağıda yer verilmiştir.

5.2.1.1. Hayat Bilgisi Ders Kitaplarında Yer Alan Dijital Okuryazarlık

Becerileri

Hayat Bilgisi Dersi ilkokul birinci, ikinci ve üçüncü sınıf seviyesinde okutulan bir derstir. Hayat Bilgisi ders kitaplarında yer alan dijital okuryazarlık ile ilgili analiz birimi kelimeler, bulundukları sayfa numaraları ile birlikte Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5

Hayat Bilgisi Ders Kitapları Analiz Birimi Kelimeleri

Ders-Sınıf	Analiz Birimi	Sıklık (f)	Sayfa Numarası
Hayat Bilgisi 1	Bilgisayar	9	71, 75, 79, 107, 108, 116, 132, 133, 134, 135
	İnternet	4	127, 128, 133, 141
	Tablet	3	133, 134, 136
Hayat Bilgisi 2	Bilgisayar	4	72, 86, 137, 148
	Bilgisayar Oyunu	2	86, 148
	İnternet/ Genel Ağ	2	45, 137
Hayat Bilgisi 3	Bilgisayar	2	14, 56
	İnternet	1	142

Tablo 5’te yer alan bulgulara bakıldığında her sınıf seviyesinde analiz birimi kelimelere yer verildiği görülmektedir. “Bilgisayar” ve “internet” kelimeleri tüm Hayat Bilgisi kitaplarında geçmektedir. “Bilgisayar Oyunu” kelimesi yalnız Hayat Bilgisi 2 ders kitabında yer alırken “tablet” kelimesi ise yalnızca Hayat Bilgisi 1 ders kitabında geçtiği görülmektedir.

Hayat Bilgisi ders kitapları arasında dijital okuryazarlıkla ilgili analiz birimi kelimelerin en fazla yer aldığı sınıf seviyesinin birinci sınıf olması dikkat çekicidir. Ders kitabında ilgili sayfalara bakıldığında “bilgisayar”, “internet” ve “tablet” kelimelerinin teknolojik araçların bilinçli ve güvenli kullanım konusuyla ilişkilendirilerek işlendiği görülmektedir. 2. ve 3. sınıf ders kitaplarına bakıldığında 1. sınıf seviyesine göre analiz birimi kelimelerin sayısında bir düşüş olduğu söylenebilir. Bu durumun tam tersi yönde, sınıf seviyesi arttıkça dijital okuryazarlık ile ilgili kelimelerin sayısının artması beklenmektedir. Hayat Bilgisi ders kitaplarının bütününde analiz birimi kelimelerin dağılımı daha dengeli olmalıdır.

5.2.1.2. Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Yer Alan Dijital Okuryazarlık

Becerileri

Sosyal Bilgiler Dersi ilköğretim dördüncü sınıf ile ortaokul beşinci, altıncı ve yedinci sınıf seviyesinde okutulan bir derstir. Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alan dijital okuryazarlık ile ilgili analiz birimi kelimeler, bulundukları sayfa numaraları ile birlikte Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6

Sosyal Bilgiler Ders Kitapları Analiz Birimi Kelimeleri

Ders-Sınıf	Analiz Birimi	Sıklık (f)	Sayfa Numarası
Sosyal Bilgiler 4	Akıllı Tahta	1	77,
	Akıllı Telefon	2	102, 164
	Bilgisayar	12	12, 37, 48, 94, 96, 97, 114, 115, 119, 120, 147, 158
	Bilgisayar Oyunu	1	48
	Blog	2	101, 199
	E-Posta	1	96
	İnternet/ Genel Ağ	7	4, 69, 96, 101, 102, 118, 188
	İnternet/ Genel Ağ Haberi	7	117, 118, 123, 143, 184, 185, 186
	Sosyal Medya	2	43, 101
	Akıllı Telefon	5	154, 158, 99, 100, 102
Sosyal Bilgiler 5	Bilişim	1	99
	Bilgisayar	12	24, 56, 96, 99, 100, 102, 104, 110, 115, 116, 148, 185
	BTK(Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu)	1	157
	E- Devlet	3	97, 158, 159
	E- Okul	1	97
	E- Posta	5	103, 104, 115, 185, 187
	E- Ticaret/ Mesafeli Alışveriş	4	102, 105, 116, 138
	Güvenli İnternet	2	104, 105
	İnternet/ Genel Ağ	36	56, 97, 99, 100, 101, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 110, 111, 112, 113, 115, 116, 138, 139, 140, 141, 142, 146, 147, 148, 157, 158, 159, 173, 174, 184, 185, 187, 189, 198, 199
	İnternet Adresi/ Sayfası	3	98, 102, 105
	Sanal Ortam	10	95, 97, 99, 100, 101, 102, 103, 105, 113, 116
	Siber Suçlar	1	103
	Sosyal Medya/ Ağ	11	55, 96, 97, 99, 100, 105, 113, 114, 115, 116, 190
	Sosyal Paylaşım Siteleri	1	105
	Tablet	3	100, 140, 143
	Tarayıcı	1	115
	Yazılım	2	142, 203
Sosyal Bilgiler 6	Bilişim Teknolojileri	2	158, 176
	Bilgisayar	4	135, 184, 185, 238

	Bilgisayar Oyunu	1	238
	E-Ticaret/ Mesafeli Alışveriş	1	34
	İnternet/ Genel Ağ	8	137, 138, 139, 197, 199, 217, 237, 238
	İnternet/ Genel Ağ Haberi	33	42, 45, 84, 95, 115, 122, 125, 127, 134, 135, 140, 151, 155, 158, 160, 161, 164, 167, 174, 177, 178, 192, 198, 212, 213, 214, 220, 222, 223, 225, 234, 235, 238
	Sanal Ortam	1	42
	Tablet	5	29, 126, 131, 153, 192
	Yazılım	1	135
	Akıllı Telefon	6	24, 25, 27, 28, 29, 131
	Bilişim	1	182
	Bilişim Teknolojileri	2	178, 186
	Bilişim Suçları	1	31
	Bilgisayar	16	27, 29, 31, 131, 132, 144, 146, 153, 182, 183, 186, 187, 188, 189, 190, 192
	EBA	1	26
	Çevrimiçi	1	190
	Dijital	8	157, 181, 186, 187, 188, 189, 191, 240
	Dijital Medya	1	25
	Dijital Platformlar/Ortam	4	34, 131, 132, 190
	Donanım	3	188, 190, 192
	E-Devlet	1	26
	E- Posta	1	189
	E-Ticaret	3	189, 190, 191
	İnternet/Genel Ağ	1	192
	İnternet/Genel Ağ Haberi	6	207, 208, 217, 227, 229, 235
	Sosyal Medya / Sosyal Ağ	9	254, 25, 27, 29, 30, 31, 181, 192, 212
	Yazılım	6	31, 34, 182, 186, 190, 191

Tablo 6’da yer alan bulgulara bakıldığında her sınıf seviyesinde dijital okuryazarlık becerisiyle ilgili birçok analiz birimi kelimeye yer verildiği görülmektedir.

Sosyal Bilgiler 4 ders kitabında dokuz analiz birimi kelime farklı sayfalarda işlenmiştir. Söz konusu ders kitabında en fazla “bilgisayar” kelimesi geçmektedir. İlgili sayfalara bakıldığında dijital teknolojilerin günlük hayatta işlevselliği, bilinçli ve güvenli kullanımı konusuna dikkat çekildiği görülmektedir.

Sosyal Bilgiler 5 ders kitabında on sekiz analiz birimi kelimeye yer verilmiştir. Söz konusu ders kitabında en fazla “internet/ genel ağ” kelimesi geçmektedir. Dördüncü sınıf seviyesine göre bu sınıf seviyesinde dijital okuryazarlık becerisiyle ilgili bilgilere çok daha detaylı bir şekilde yer verildiği görülmektedir.

Sosyal Bilgiler 6 ders kitabında dokuz analiz birimi kelimenin işlendiği tespit edilmiştir. Sosyal Bilgiler 5 ders kitabında olduğu gibi en fazla “internet/ genel ağ” kelimesi

geçmektedir. Sosyal Bilgiler 7 ders kitabında on sekiz analiz birimi kelime bulunmaktadır. Bu kelimeler arasında diğer kitaplarda yer almayan “dijital ortam” ve “çevrimiçi” kelimeleri de bulunmaktadır.

Dördüncü sınıf seviyesinden sonra beşinci sınıf seviyesinde analiz birimi kelimelerin artması altıncı sınıf seviyesinde de analiz birimi kelimelerin çeşitlenip artması beklentisini ortaya koymuş ancak altıncı sınıf seviyesinde analiz birimi kelimelerin sayısında yarı yarıya bir azalış görülmüştür. Yedinci sınıf seviyesine bakıldığında ise altıncı sınıf seviyesine göre dijital okuryazarlık becerisi ile ilgili analiz birimi kelimelerin sayısında iki katı bir artışın olması dikkat çekicidir.

Sosyal Bilgiler ders kitapları diğer branşların ders kitaplarıyla dijital okuryazarlık becerisiyle ilgili analiz birimi kelimeler bakımından karşılaştırıldığında dijital okuryazarlık konusunun en fazla işlendiği kitaplar olduğu söylenebilir. Buduruma Sosyal Bilgiler Öğretim Programında dijital okuryazarlık becerisiyle ilgili kazanımların sayısının fazla olması ile Sosyal Bilgiler ders kitaplarında “Bilim, Teknoloji ve Toplum” temasının varlığı etki etmiş olabilir.

5.2.1.3. Fen Bilimleri Ders Kitaplarında Yer Alan Dijital Okuryazarlık Becerileri

Fen Bilimleri Dersi ilkökul üçüncü ve dördüncü sınıf ile ortaokul beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıf seviyesinde okutulan bir derstir. Fen Bilimleri ders kitaplarında yer alan dijital okuryazarlık ile ilgili analiz birimi kelimeler, bulundukları sayfa numaraları ile birlikte Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7

Fen Bilimleri Ders Kitapları Analiz Birimi Kelimeleri

Ders-Sınıf	Analiz Birimi Kelime	Sıklık (f)	Sayfa Numarası
Fen Bilimleri 3	Bilgisayar	10	46, 53, 162, 197, 215, 216, 217, 220, 229, 234
	İnternet/ Genel Ağ	4	42, 130, 219, 241
	Akıllı Tahta	1	268
Fen Bilimleri 4	Bilgisayar	11	25, 26, 48, 108, 175, 193, 195, 235, 241, 257, 268
	İnternet/ Genel Ağ	2	14, 16
	Bilgisayar	3	145, 159, 192
Fen Bilimleri 5	Bilgi İletişim Teknolojileri	7	24, 54, 75, 108, 134, 162, 177
	İnternet/ Genel Ağ	6	33, 46, 74, 133, 176, 189
	İnternet Sitesi	1	192
	Bilgisayar	4	13, 189, 224, 250
Fen Bilimleri 6	Dijital Cihazlar	4	124, 127, 128, 133
	İnternet/ Genel Ağ	9	134, 141, 143, 146, 156, 186, 192, 230, 248
	İnternet/ Genel Ağ Haberi	1	157
	Bilgisayar	5	81, 93, 94, 113, 185
Fen Bilimleri 7	Dijital Cihazlar	1	4
	Donanım	1	89
	EBA (Eğitim Bilişim Ağı)	5	27, 36, 41, 42, 163
	İnternet/ Genel Ağ	7	81, 98, 114, 131, 163, 175, 178
	Akıllı Telefonlar	1	66
Fen Bilimleri 8	Bilgisayar	13	12, 14, 15, 32, 52, 200, 205, 207, 223, 227, 229, 232, 237
	EBA (Eğitim Bilişim Ağı)	2	15, 22
	İnternet/Genel Ağ	1	193
	Tablet	1	205
	Tarayıcı	1	205
	Web/ İnternet Sayfası	3	15, 22, 193

Tablo 7’de yer alan bulgulara bakıldığında her sınıf seviyesinde dijital okuryazarlık becerisiyle ilgili bazı analiz birimi kelimelere yer verildiği görülmektedir.

Fen Bilimleri üçüncü sınıf seviyesi ders kitabında iki, dördüncü sınıfta üç, beşinci ve altıncı sınıfta dört, yedinci sınıfta beş sekizinci sınıfta okutulan ders kitabında ise altı analiz birimi kelimeye yer verilmiştir. Buna göre az da olsa dijital okuryazarlık becerisiyle ilgili bir takım bilgilerin düzenli olarak her sınıf seviyesinde vurgulandığı söylenebilir. “Bilgisayar” ve “internet” kelimeleri her sınıf seviyesinde ele alınmıştır. Söz konusu

kelimelerin geçtiği ilgili sayfalara bakıldığında dijital teknolojilerin kullanımı konusunun ele alındığı söylenebilir.

5.2.1.4. Matematik Ders Kitaplarında Yer Alan Dijital Okuryazarlık

Becerileri

Matematik Dersi ilkökul ve ortaokul kademesinin tüm sınıf seviyelerinde okutulan bir derstir. Matematik ders kitaplarında yer alan dijital okuryazarlık ile ilgili analiz birimi kelimeler, bulundukları sayfa numaraları ile birlikte Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8

Matematik Ders Kitapları Analiz Birimi Kelimeler

Ders-Sınıf	Analiz Birimi Kelime	Sıklık (f)	Sayfa Numarası
Matematik 2	Bilgisayar	2	228, 239
	EBA (Eğitim Bilişim Ağı)	1	11
	Dijital Cihazlar (saat ve terazi)	7	195, 196, 197, 199, 200, 208, 252
	Tablet	1	116
Matematik 3	Bilgisayar	1	137
	Bilgisayar Oyun	2	137, 218
	Dijital cihazlar (saat)	1	175
	İnternet Sitesi (EBA)	2	137, 218
	Link	2	137, 218
Matematik 4	Bilgisayar	3	27, 28, 173
	Dijital Cihazlar (saat)	2	185, 292
Matematik 5	Bilgisayar	3	171, 270, 293
	Dijital Cihazlar (saat)	1	280
	İnternet/Genel Ağ	2	290, 317
Matematik 6	Bilgisayar	3	37, 122, 161
	Bilgisayar Oyunu	1	18
	Yazılım	1	161
	Web/ İnternet Sayfası	1	140
Matematik 7	Bilgisayar	2	29, 170
	İnternet/Genel Ağ	1	124

Tablo 8’de yer alan bulgulara bakıldığında ilkokul iki, üç ve dördüncü sınıf ortaokul beş, altı ve yedinci sınıf seviyesine ait Matematik ders kitaplarında birkaç analiz birimi kelimeye yer verildiği görülmektedir.

Birinci ve sekizinci sınıf seviyesinde dijital okuryazarlık becerisiyle ilgili herhangi bir analiz birimi kelime tespit edilmediği için tabloda bu sınıf seviyelerine ait ders kitapları yer almamaktadır.

“Bilgisayar” ve “dijital cihazlar” kelimeleri farklı sınıf seviyelerinde en sık rastlanan kelimelerdir. Genel olarak Matematik ders kitapları diğer branşların kitaplarına göre dijital okuryazarlık becerisinin en az ele alındığı ders kitapları olduğu söylenebilir. Bu durumda Matematik Dersi Öğretim Programı’nda doğrudan dijital okuryazarlık becerisiyle ilgili herhangi bir kazanımın yer almamasının etkili olduğu düşünülebilir.

5.2.1.5. Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Dijital Okuryazarlık Becerileri

Türkçe Dersi ilkokul ve ortaokul kademesinin tüm sınıf seviyelerinde okutulan bir derstir. Türkçe ders kitaplarında yer alan dijital okuryazarlık ile ilgili analiz birimi kelimeler, bulundukları sayfa numaraları ile birlikte Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9

Türkçe Ders Kitapları Analiz Birimi Kelimleri

Ders-Sınıf	Analiz Birimi Kelime	Sıklık (f)	Sayfa Numarası
Türkçe 2	Bilgisayar	2	19, 290
	E- Posta	1	289
	İnternet/Genel Ağ	3	51, 289, 290
Türkçe 3	Bilgisayar	5	157, 158, 159, 178, 215
	Bilgisayar Oyun	1	215
	E- Posta	1	221
	İnternet/Genel Ağ	8	143, 146, 157, 158, 159, 160, 161, 201
	Sosyal Medya	1	158
	Tarayıcı	1	178
	Tablet	1	157
	Akıllı Tahta	1	63
Türkçe 4	Bilgisayar	5	37,108, 117, 123, 135
	Bilgisayar Oyunu	1	225

	Blog	1	208
	Dijital	1	16
	Dijital İçerik	1	16
	E-Posta	1	107
	İnternet/Genel Ağ	3	135, 212, 226
	İnternet Adresi	1	143
	Sosyal Medya	1	243
	Tarayıcı	1	108
	Tablet	3	117, 119, 121
	Akıllı Tahta	1	61
Türkçe 5	Bilgisayar	4	69, 106, 122, 130
	Bilgisayar Oyunu	2	203, 207
	E-Posta	6	26, 59, 126, 127, 188, 227
	İnternet/Genel Ağ	5	61, 123, 130, 187, 213
	İnternet Adresi	2	31, 123
	Sosyal Medya	1	213
	Tarayıcı	1	122
	Tablet	4	122, 130, 203, 207, 213
Türkçe 6	Akıllı Telefon	1	93
	Bilgisayar	5	90, 91, 93, 95, 100, 104, 140
	Bilgisayar Oyunu	1	95
	Blog	1	68
	Dijital İçerik	3	35, 104, 105
	E-Posta	4	68, 101, 140, 141
	İnternet/Genel Ağ	5	91, 93, 94, 99, 100, 101, 104, 105, 156, 249
	İnternet Adresi / Sitesi	3	156, 162, 249
	Güvenli İnternet	1	249
	Sanal Ortam	1	91
	Sosyal Medya	2	94, 227
	Tablet	3	90, 91, 93
	Arama Motoru	1	37
Türkçe 7	Akıllı Telefon	2	161, 254
	Bilgisayar	4	136, 143, 145, 158
	Blog	3	155, 156, 214
	Çevrimiçi	2	195, 251
	Dijital İçerik/Kitap	2	193, 255
	Donanım	3	180, 193, 255
	EBA (Eğitim Bilişim Ağı)	1	21
	E-Posta	2	69, 141
	İnternet/Genel Ağ	4	133, 134, 135, 137, 139, 146, 150, 155, 188, 240, 241
	Web/ İnternet Sayfası	3	155, 240, 251
	Link	2	195, 256
	Sosyal Medya	2	187, 230
	Tarayıcı	1	145
	Yazılım	4	134, 139, 180, 193, 255
	Bilgisayar	3	86, 147, 159
Türkçe 8	EBA (Eğitim Bilişim Ağı)	1	210
	E-Posta	1	76

Tablo 9’da yer alan bulgulara bakıldığında birinci sınıf seviyesi hariç diğer tüm sınıf seviyelerinde konuyla ilgili analiz birimi kelimelere yer verildiği görülmektedir.

Türkçe ders kitapları arasında dijital okuryazarlık becerisiyle ilgili konulara en az ikinci ve sekizinci sınıf seviyesinde, en fazla ise yedinci sınıf seviyesinde değinilmiştir. “Bilgisayar” ve “e-posta” kelimeleri istisnasız tüm sınıf seviyelerinde bulunmaktadır.

Türkçe ders kitaplarının Sosyal Bilgiler ders kitaplarından sonra dijital okuryazarlık konusunun en fazla işlendiği kitaplar arasında olduğu söylenebilir. Bu durumda Türkçe Öğretim Programı’nda “Okuma Kültürü” temasında dijital okuryazarlığa “Bilim ve Teknoloji” temasında bilişim okuryazarlığına yer verilmesinin etkili olduğu söylenebilir.

Türkçe, Matematik, Fen Bilimleri, Sosyal Bilgiler ve Hayat Bilgisi ders kitaplarında taranan elli beş analiz birimi kelime arasında tespit edilen kelimeler ve bu kelimelerin sıklığı Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10

Ders Kitaplarında Bulunan Analiz Birimi Kelimeler ve Kelimelerin Sıklığı

Kelimeler	Bilgisayar	İnternet	İnternet Haberleri	Sosyal Medya	Tablet	E-posta	İnternet Sayfası	Akıllı Telefon	Dijital Cihazlar	Yazılım	Bilgisayar Oyunu	Sanal Ortam	Bilişim Tek.	Dijital	EBA	E-Ticaret	Blog	Donanım	Dijital İçerik	Tarayıcı	Akıllı Tahta	Dijital Platform	E-Devlet	Çevrimiçi	Güvenli İnternet	Bilişim	Link	BTK	Bilişim Suçları	Dijital Medya	E-Okul	Siber Suçlar	Sosyal Paylaşım S												
Ders	Sınıf																																												
Türkçe	1						1																																						
	2	2	3						1																																				
	3	5	8						1	1													1																						
	4	5	3	3		1	6	1													1	1		1	1																				
	5	4	5	4		1	4	2													2	1		1																					
	6	5	5	3		1	2	3	1													1	1																						
	7	4	4						2	1	3	2	4														1	3	3	2	1	2													
	8	3																																											
Matematik	1																																												
	2	2	1					7					1																																
	3	1													2	1	2	2																											
	4	3													2																														
	5	3	2													1																													
	6	3													1	1																													
	7	2	1													1																													
	8																																												
Fen Bilimleri	3	10	4																																										
	4	11	2																																										
	5	3	6	1												7																													
	6	4	9													4																													
	7	5	7													1	1																												
	8	13	1	8		3												1	2												3	1													
	4	12	7	7	2		1	2		1												8		2		1		4	1		1														
	5	12	36	3		11	5	3	5	2		10		4		2		3		1	1		4	3		2		1	1		1	1	1												
Sosyal Bilgiler	6	4	8	33	5													1	1	2		1																							
	7	16	1	6	9		1	6		6		2		1		3													1	1															
	1	9	4	3																																									
	2	4	2													2																													
Hayat Bilgisi	3	2	1																																										
	Toplam	29	143	119	46	30	28	23	19	17	16	14	12	11	11	9	8	8	7	7	6	6	4	4	4	3	3	2	2	1	1	1	1	1											

Tablo 10'a bakıldığında analiz birimi olarak taranan elli beş kelime arasından araştırma kapsamındaki ders kitaplarında otuz üç kelimeye rastlanılmıştır. Ders kitaplarında tespit edilen kelimeler sırasıyla; “bilgisayar” (f=143), “internet” (f=119), “internet haberi”(f=46), “tablet” (f=30), “sosyal medya” (f=28), “e-posta” (f=23), “internet sayfası” (f=19), “akıllı telefon” (f=17), “dijital cihazlar” (f=16), “yazılım” (f=14), “bilgisayar oyunu” (f=12), “sanal ortam”ve “bilişim teknolojileri” (f=11), “dijital” (f=9), “EBA” (f=8), “e-ticaret” (f=8), “blog”ve “donanım” (f=7), “dijital içerik” ve “tarayıcı” (f=6), “akıllı tahta”, “dijital platform” ve “e-devlet” (f=4), “çevrimiçi” ve “güvenli internet” (f=3), “bilişim” ve “link” (f=2), “BTK”, “bilişim suçları”, “dijital medya”, “e-okul”, “siber suçlar” ve “sosyal paylaşım siteleri”dir(f=1). Dijital okuryazarlık becerisiyle ilgili ders kitaplarında en fazla “bilgisayar” ve “internet” kelimelerinin kullanıldığı, “internet haberi”, “tablet”, “sosyal medya” ve “e-posta” kelimelerinin de sık geçen kelimeler arasında yer aldığı söylenebilir.

Ders kitaplarını kategorik (Türkçe, Matematik, Fen Bilimleri, Sosyal Bilgiler ve Hayat Bilgisi) olarak ele aldığımızda elde edilen bulgulara dayanarak; Sosyal Bilgiler ders kitaplarının diğer ders kitaplarına göre dijital okuryazarlık becerisi bakımından daha iyi olduğu söylenebilir. Bu durum üzerinde Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda doğrudan dijital okuryazarlık becerisinin yer alması ile “Bilim, Teknoloji ve Toplum” adlı bir temanın tüm kitaplarda geçmesi etkili olabilir. Dijital Okuryazarlık becerisinin işlenmesi bakımından Sosyal Bilgiler ders kitaplarından sonra Türkçe ders kitapları gelmektedir. Bu durumüzerinde Türkçe Öğretim Programı’nda dijital okuryazarlık becerisi ile bilişim okuryazarlığı becerisine yer verilmesi etkili olduğu düşünülmektedir. Fen Bilimleri ders kitaplarında her sınıf seviyesinde analiz birimi kelimeler ışığında dijital okuryazarlık becerisine değinildiği, Matematik ders kitapları ise analiz birimi kelimelerin en az ele alındığı kitaplar olduğu görülmektedir.

5.3. Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt problemi olan temel eğitim programlarında yer alan dijital okuryazarlık kazanımlarının ders kitaplarına yansımaya ilişkin bulgu ve yorumlara aşağıda yer verilmiştir.

5.3.1. Türkçe Dersi Öğretim Programı Dijital Okuryazarlık Becerisi Kazanımları ve Ders Kitapları

MEB Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda dijital okuryazarlıkla ilgili 1. ve 2. sınıf seviyesinde herhangi bir kazanım yer almazken 3. sınıf seviyesinde iki kazanım yer almaktadır. Üçüncü sınıf (T3.3.22) “Kısa ve basit dijital metinlerdeki mesajı kavrar.” kazanımı “Elektronik posta ve sosyal medya içeriklerine (davet, teşekkür mesajları vb.) yer verilir” (MEB Türkçe Dersi Öğretim Programı, 2018, s. 29) açıklamasıyla desteklenmiştir. Bu kazanımın ders kitabına yansımaya bakıldığında kazanımı karşılayacak içeriğe yer verildiği söylenebilir. “İnternet Sayesinde İletişim Kuruyorum” başlığı altında kişiler arası iletişimin dijital ortama taşındığından bahsedilmiş ardından sanal ortamda dikkat edilmesi gereken güvenlik kuralları verilmiştir. Son olarak kazanım açıklamasını karşılayacak etkinliğe yer verilmiştir (bkz. s.142, 143). Bu etkinlikte bir e-posta içeriği sunulmuş ve içeriğin konusunun belirlenmesi istenmiştir.

Türkçe Dersi 3.sınıf seviyesinde yer alan diğer kazanım (T.3.3.26) “Şekil, sembol ve işaretlerin anlamlarını kavrar” (MEB Türkçe Dersi Öğretim Programı, 2018, s. 29) kazanımıdır. Bu kazanımın açıklaması şu şekilde ifade edilmiştir: “Bilişim teknolojileri (bilgisayar, tablet) ve iletişim araçlarında kullanılan şekil ve semboller üzerinde durulur.” kazanım açıklamasının ders kitabına yansımaya kitle iletişim araçlarından olan televizyonda programlarda önce gösterilen simgeler verilmiştir, bunlar aynı zamanda medya okuryazarlık becerisine girmektedir. Bilişim teknolojilerinde kullanılan şekil veya sembollere ders kitabında yer verilmemiştir.

Türkçe Dersi 4. sınıf seviyesinde konuyla ilgili iki kazanıma yer verilmiştir. İlk olarak (T.4.3.32) “Kısa ve basit dijital metinlerdeki mesajı kavrar. Elektronik posta ve sosyal medya içeriklerine (tebrik, ilan ve duyuru mesajları vb.) yer verilir”(MEB Türkçe Dersi Öğretim Programı, 2018, s. 33). Kazanım ve açıklamasının ders kitabına yansımına bakıldığında e-posta, blog ve sosyal medya içerikleriyle birtakım etkinlikler düzenlendiği görülmektedir.

(T.4.3.35) “Bilgi kaynaklarını etkili bir şekilde kullanır. Bilgiye erişmek için basılı ve dijital içeriklerdeki içindekiler ve sözlük bölümünden nasıl yararlanılacağına ilişkin bilgi verilir”(MEB Türkçe Dersi Öğretim Programı, 2018, s. 33). Bu kazanım ve açıklamasının Türkçe 4 ders kitabına tam olarak yansıtıldığı söylenebilir. Buna kanıt olarak “1. Tema Okuma Kültürü”nde yer alan “7. Etkinlik” verilebilir. Burada dijital kaynaklarda içindekiler kısmının bulunduğu, basılı ve dijital kaynaklardaki sözlüklerin alfabe sırasına göre hazırlandığını anlatan bir metin verilmiş ve metne yönelik sorular sorulmuştur.

Türkçe Dersi 5. sınıf seviyesinde medya metinlerini değerlendirmeyi içeren bir kazanıma (T.5.3.25 bkz. s. 134) yer verilmiştir. Kazanım açıklamasında internet iletilerini değerlendirmeyi sağlama vurgulanmıştır. Konuyla ilgili ders kitabına baktığımızda birden fazla etkinliklerle kazanımın verilmeye çalışıldığı görülmektedir.

Yine 5. sınıf düzeyinde yer alan (T.5.3.29) “Bilgi kaynaklarının güvenilirliğini sorgular. Bilimsel çalışmalarda ağırlıklı olarak “edu” ve “gov” uzantılı sitelerin kullanıldığı vurgulanır”(MEB Türkçe Dersi Öğretim Programı, 2018, s. 38). Kazanım ve açıklaması ders kitabında işlenmiştir. “4. Tema Bilim ve Teknoloji” bölümü “6. Etkinlik”te kazanım ele alınmıştır.

Türkçe Dersi 6. sınıf seviyesinde, 5. sınıf seviyesinde yer alan medya metinlerini değerlendirme ve bilgi kaynaklarının güvenilirliğini sorgulamayı vurgulayan kazanımlara ek olarak öğrencinin yazdıklarını sosyal medyada paylaşmaya teşvik edilmesine yönelik kazanım açıklamasına yer verilmiştir.

(T.6.3.32, bkz s. 135) Medya metinlerini değerlendirme kazanımı ders kitabında bir blog metnini içeren okuma metni ile e-posta metnini içeren etkinlik olarak yer almıştır. Dijital kaynakların güvenilirliğini sorgulamaya yönelik kazanım(T.6.3.34, bkz. s.135), ders kitabının 156 ve 249. sayfalarında yer alan etkinliklerle işlendiği görülmektedir (bkz. s. 145, 146). Yazdıklarını sosyal medyada paylaşmayı içeren kazanım (T6.4.11, bkz. s.135) doğrultusunda ders kitabında bazı etkinliklere yer verilmiş, 94 ve 227. sayfalarda doğrudan öğrencinin yazdıklarını sosyal medya ortamında paylaşması istenmiştir. Bu etkinliklerle beraber sosyal medya kullanımında güvenlik konusuna da yer verilmiş ayrıca öğrencinin sosyal medyada paylaşım yaparken bir büyüğünden yardım istemesi gerektiği vurgulanmıştır.

Yukarıdaki bulgulardan hareketle 6. Sınıf seviyesinde öğretim programında yer alan kazanımların ders kitaplarına yansıtıldığı söylenebilir.

Türkçe Dersi 7. sınıf seviyesinde yer alan kazanımlar konuyla ilgili 6. Sınıf kazanımlarıyla aynıdır (bkz. s.135). Burada önemli olan ilgili kazanımların ders kitabında işlenip işlenmediğidir. Ders kitabının 187. Sayfasında yazdıklarını sosyal medyada paylaşma (bkz. s.145), 155. Sayfasında medya metnini değerlendirme (bkz. s.146) ve 240. Sayfasında güvenli internet kaynakları hakkında etkinliklere (bkz. s.147,148) yer verildiğinden konuyla ilgili önceden belirlenen kazanımların ders kitabına yansıtıldığı düşünülebilir.

Türkçe Dersi 8. sınıf seviyesinde konuyla ilgili iki kazanıma yer verilmiştir. Bilgi kaynaklarının güvenilirliğini sorgulama ile yazdıklarını paylaşma ile sınırlı tutulan kazanımların açıklamalarına bakıldığında ilk olarak blog ve kişisel internet sayfalarındaki bilgilerin güvenilirliği ele alınmış diğer kazanımda ise “edu” ve “gov” uzantılı sitelerin güvenilir kaynaklardan olduğu vurgulanmıştır.

Türkçe 8 Ders kitabına baktığımızda dijital okuryazarlık ile ilgili kazanımların (bkz. s.136) öğretim programında geçen kazanım ve açıklamalara göre tam olarak işlenmediği görülmektedir. Söz konusu ders kitabında yalnızca “bilgisayar”, “e-posta” ve “EBA” analiz

birimi kelimelerinin geçtiği de göz önünde bulundurulursa kazanımların ders kitabına beklenildiği şekilde yansıtılmadığı söylenebilir.

5.3.2. Matematik Dersi Öğretim Programı Dijital Okuryazarlık Becerisi Kazanımları ve Ders Kitapları

MEB Matematik Dersi Öğretim Programı'nda dijital okuryazarlıkla ilgili 1., 3. ve 6. sınıf seviyesinde herhangi bir kazanım tespit edilmemiştir. 2., 4., 5., 7. ve 8.Sınıf seviyesinde birtakım kazanımlar yer almaktadır. 2., 4., 5., 7. ve 8. Sınıf seviyesinde yer alan kazanımların tamamının açıklamalarında bilgi ve iletişim teknolojileri ile yapılacak etkileşimli çalışmalardan yararlanabileceği ortak ifade olarak kullanılmıştır. Dolayısıyla Matematik ders kitaplarında kazanımlardan çok kazanım açıklamalarında yer alan ifadelere değinilip değinilmediğine bakılması gerekmektedir.

Matematik 2 Ders kitabının 116. Sayfasında bir tablet ekranında bazı geometrik şekiller verilmiş ve bu şekiller sınıflandırılması işlenmiştir. Söz konusu görsel materyal, M.2.2.1.4 kazanımının (bkz. s. 136) bilgi ve iletişim teknolojileri ile yapılacak etkileşimli çalışmalardan yararlanabileceği açıklamasına yönelik olduğu açıktır. Ancak etkileşimli bir çalışma olmadığından amacına tam olarak hizmet etmediği söylenebilir.

2. Sınıf Matematik ders kitabında yer alan 6 ünitenin tamamının kapağında etkileşimli karekod verilmiştir. Bu karekod ile EBAüzerinden kitap içeriğine ulaşılabilceği ayrıca belirtilmiştir.

4. Sınıf Matematik ders kitabında M.4.4.1.3 kazanımına yönelik sayfa 174'te,5. Sınıf Matematik ders kitabında ise M.5.3.1.2 kazanımına yönelik sayfa 261'de öğrencilerin "Microsoft Excel" programını kullanarak sütun grafiği oluşturmaları istenmiş ve grafik oluşturma aşamaları fotoğraflarla verilmiştir. Bu etkinliğin bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanmaya yönelik olduğu söylenebilir.

7. Sınıf seviyesinin bazı kazanımlarında (bkz. s. 137) bilgi ve iletişim teknolojileri ile yapılacak etkileşimli çalışmalardan yararlanabileceği açıklamasına yer verildiği halde ders kitabında konuyla ilgili herhangi bir veriye ulaşılmamıştır.

8. Sınıf Matematik ders kitabında 2. Sınıf ders kitabında olduğu gibi ünitelerin giriş bölümlerinde etkileşimli karekoda yer verilmiştir. Bunun dışında dijital okuryazarlık ile ilgili Matematik 8 ders kitabında herhangi bir analiz birimi kelimeye rastlanmamıştır. Kazanım açıklamalarında (bkz. s.137) belirtilen dijital okuryazarlık becerisiyle ilgili bulguya rastlanılmamıştır.

5.3.3. Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı Dijital Okuryazarlık Becerisi Kazanımları ve Ders Kitapları

MEB Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı'nda dijital okuryazarlıkla ilgili 3., 4., 5. ve 6. sınıf seviyesinde herhangi bir kazanım yer almamaktadır. Ancak 7. ve 8. Sınıf seviyesinde birer kazanım ve/veya açıklamasında dijital okuryazarlığa değinildiği söylenebilir.

7. Sınıf seviyesindeki kazanımda bilgi iletişim teknolojilerinin temelinin dayandığı uzay teknolojilerine yer verildiği için “Uzay teknolojilerini açıklar. Yapay uydulara değinilir. Türkiye'nin uzaya gönderdiği uydulara ve görevlerine değinilir” (MEB Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı, 2018, s. 39) kazanımı dijital okuryazarlık ile ilgili olduğu söylenebilir. Söz konusu kazanımın ders kitabına yansımalarına bakıldığında 3, 4 ve 5. Sayfalarda kazanımın kısa metinler, görseller ve araştırma etkinliğiyle verilmeye çalışıldığı görülmektedir (bkz. s.150).

Fen Bilimleri Dersi 8. Sınıf seviyesindeki küresel iklim değişiklikleri ile ilgili kazanımın açıklamasında öğrencilerin ekolojik ayak izini hesaplamasında uzantısı edu, org ve mil gibi güvenli sitelerden yararlanabileceğine yer verilmiştir. Ders kitabına baktığımızda sayfa 193'te bir etkinlikle konunun ele alındığı görülmektedir.

5.3.4.Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Dijital Okuryazarlık Becerisi Kazanımları ve Ders Kitapları

MEB Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda dijital okuryazarlıkla ilgili 6. Sınıf hariç diğer sınıf düzeylerinde kazanımlara rastlanılmıştır.

Sosyal Bilgiler Dersi 4. Sınıf düzeyinde yer alan kazanımda teknolojik yön bulma yöntemlerine ve araçlarına değinilmesi vurgulanmıştır (SB.4.3.1, bkz. s.141). Kazanımın ders kitabına yansımaya bakıldığında dijital teknolojilerden GPS(Küresel Yer Belirleme Sistemi)' ye yer verildiği görülmektedir. Bu bilgiye dayanarak kazanımın ders kitabında işlendiği söylenebilir.

Sosyal Bilgiler 5 ders kitabında “Bilim, Teknoloji ve Toplum” temasında dijital okuryazarlık becerisiyle ilgili dört kazanımın işlendiği görülmektedir. Teknoloji kullanımının sosyalleşme ve toplumsal ilişkiler üzerindeki etkisinin tartışıldığı ilk kazanım(SB.5.4.1, bkz. s.139) ders kitabında açıklayıcı metinler ve bir etkinlikle ele alınmıştır (bkz. s.151,152). Burada teknoloji kullanımının olumlu yönlerinin yanı sıra olumsuz etkilerine de dikkat çekilmiştir; “Teknolojiyi kontrollü kullanmayan insanlar teknoloji bağımlısı hâline gelebilirler. Teknoloji bağımlıları sosyal hayattan ve toplumsal ilişkilerden uzak kalmayı tercih ederler. Bu nedenle televizyonu, genel ağ bağlantılı telefonları ve bilgisayarları kontrollü bir şekilde kullanmayı öğrenmeliyiz”.

Öğrencilerin sanal ortamda ulaştığı bilgilerin doğruluk ve güvenilirliğini sorgulamalarına yönelik olan kazanımın (SB.5.4.2, bkz. s. 141) ders kitabına yansıtıldığı görülmektedir. Konu üç sayfada açıklayıcı metinler, görsel, istatistiki bilgilerle ele alınmış ve üç ayrı etkinlikle desteklenmiştir.

Sosyal Bilgiler Dersi 5. Sınıf düzeyinde yer alan sanal ortamı kullanırken güvenlik kurallarına uyma kazanımı (SB.5.4.3, bkz. s. 139) ders kitabında “Sanal Ortamda Güvenlik” konu başlığı altında detaylı bir şekilde verilmiştir. Bu bölümde e-ticaret/mesafeli alışveriş ve kimlik hırsızlığı konularında da ayrıca değinilmiştir (bkz. s.153-157).

5. Sınıf seviyesinde yer alan dijital okuryazarlık becerisi ile ilgili son kazanımın (SB. 5.6.1, bkz. s.75)okuma metni ile ders kitabına yansıtıldığını söylemek mümkündür; “Teknolojinin gelişmesi ve Genel Ağ kullanımının yaygınlaşması ile beraber e-devlet uygulaması vatandaşlara hizmet vermeye başladı. E-devlet, devlet tarafından verilen bazı hizmetlerin elektronik ortamda sunulmasıdır” .

Sosyal Bilgiler Dersi 7. Sınıf düzeyinde önceden tespit edilen araştırma konusuyla ilgili iki kazanım bulunmaktadır (SB.7.1.3 ve SB.7.1.4, bkz. s. 140). İlk kazanımda medyanın sosyal değişim ve etkileşimdeki rolünü tartışma ele alınmıştır. 7. Sınıf ders kitabına bakıldığında kazanımın tam olarak yansıtıldığı görülmektedir. Kazanım bilgilendirici metinler ve destekleyici etkinliklerle işlenmiştir (bkz. s.158). Burada dijital medya, mobil uygulamalar, genel ağ, akıllı telefonlar gibi dijital okuryazarlık becerisiyle ilgili birçok analiz birimi kelimeye yer verilmiştir. Örneğin;

Medya; gazete, dergi, radyo, televizyon ve Genel Ağ gibi kitle iletişim araçlarının tümünü kapsayan genel bir terimdir. Özellikle Genel Ağ’ın getirdiği özgür ve geniş alan kitlelerin seslerini duyurmasını kolaylaştırmıştır. Medyanın, sosyal iletişim ve etkileşim gücü artmıştır. Bu gelişmeler günümüzde “sosyal medya” ve “dijital medya” kavramlarını ortaya çıkarmıştır (Gültekin, Akpınar, Nohutçu, Özerdoğan ve Aygün, 2018, s. 25).

Sosyal Bilgiler Dersi 7. Sınıf düzeyinde yer alan ikinci kazanımda dijital teknolojilerin üretim, dağıtım ve tüketim faaliyetlerinde meydana getirdiği değişimler ele alınmıştır. Kazanımın ders kitabına yansımalarına bakıldığında “Dijital Teknoloji Çağındayız.” Konu başlığı altında e-ticaret uygulamalarına, e-gazete gibi sanal dijital ürünlere, 4.5G mobil iletişim teknolojilerine, akıllı işletim sistemine sahip olan telefonlara değinilerek kazanım ayrıntılı bir şekilde verilmiştir.

5.3.4. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı Dijital Okuryazarlık Becerisi Kazanımları ve Ders Kitapları

MEB Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı’nda dijital okuryazarlıkla ilgili tüm sınıf düzeylerinde kazanımlara rastlanılmıştır.

Hayat Bilgisi 1. Sınıf düzeyinde yer alan kazanımlarda kitle iletişim araçlarını kullanırken beden sağlığını koruma ve teknolojik araç ve gereçleri güvenli bir şekilde kullanma konuları ele alınmıştır(HB.1.3.7 ve HB.1.4.6 bkz. s. 140). 1. Sınıf ders kitabının 107 ve 108. Sayfalarında “İletişim Araçları ve Sağlığımız” konu başlığı altında bilgisayar kullanımı ele alınmıştır. İki zıt örnek verilerek karşılaştırma yapılmıştır. 127. ve 128. Sayfalarda ise güvenli internet kullanımına yer verilmiştir. Burada konu “Güvenli İletişim” etkinliği ile desteklenmiştir.

Hayat Bilgisi 2. Sınıf seviyesinde teknolojik araçların güvenli kullanımı konusunda duyarlı olmaya yönelik bir kazanım (HB.2.4.5 bkz. s.141) bulunmaktadır. Ders kitabında “Teknoloji Her Yerde” konusunda televizyon, cep telefonun yanı sıra bilgisayar ve internet kullanırken de bilinçli ve güvenli kullanıma dikkat edilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Hayat Bilgisi Dersi 3. Sınıf düzeyinde yer alan günlük hayatta kullanılan teknolojik ürünlerin hayatımıza olan katkılarının ele alındığı kazanım ders kitabında etkinliklerle işlenmiş (bkz. s.159), sınıf seviyesi göz önünde bulundurularak hikâyeleştirilmiş ve görsellerle desteklenmiştir .

Yukarıdaki bulgulardan hareketle Hayat Bilgisi dersinin dijital okuryazarlık becerisi ile ilgili kazanımlarının tam olarak ders kitaplarına etkili bir şekilde yansıtıldığı söylenebilir.

Türkçe, Matematik, Fen Bilimleri, Sosyal Bilgiler ve Hayat Bilgisi dijital okuryazarlık becerisi kazanımlarının ilgili ders kitaplarına ne şekilde yansıtıldığını incelemek için alt kodlar oluşturulmuştur. Alt kodlar; paragraf, bilgi notu, görsel materyal, etkinlik, hikâyeleştirme, bilgisayar kullanımı ve bilinçli-güvenli internet kullanımından oluşmaktadır.Önceden tespit edilen dijital okuryazarlık becerisi kazanımlarının ders kitaplarına yansıtılmasında kullanılan orijinal kodlar Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11

Dijital Okuryazarlık Becerisi Kazanımlarının Ders Kitaplarına Yansıtılmasında Kullanılan

Kodlar

Kodlar	Paragraf	Bilgi Notu	Görsel Materyal	Etkinlik	Hikâyeleştirme	Bilgisayar Kullanımı	Bilinçli-Güvenli İnternet Kullanımı
Kazanımlar							
T.3322	✓			✓			✓
T.3326							
T.4332			✓	✓			
T.4335			✓	✓			
T.5325			✓	✓			
T.5329							
T.6332			✓	✓	✓		
T.6334		✓					✓
T.6411				✓			
T.7331			✓	✓			
T.7333			✓	✓			
T.7417			✓	✓			
T.8331							
T.8417							
M.2214			✓				
M.2221							
M.4413			✓	✓			
M.5252							
M.5312			✓	✓			
M.7341							
M.7342							
M.7412							
M.7413							
M.8226							
M.8312							
M.8314							
M.8321							
M.8332							
M.8341							
M.8342							
M.8343							
M.8344							
F.7111	✓	✓	✓	✓			
F.8633							✓
SB.431	✓		✓				
SB.541	✓		✓	✓		✓	✓
SB.542	✓	✓	✓	✓	✓		
SB.543	✓		✓	✓			
SB.561			✓	✓			
SB.713			✓	✓			
SB.714			✓	✓			
HB.137	✓		✓	✓	✓	✓	✓
HB.146	✓		✓	✓			
HB.245	✓		✓			✓	✓
HB.325			✓	✓	✓	✓	
Toplam 45 kazanım	9	3	22	21	4	4	6

Tablo 11'e bakıldığında Matematik ders kitaplarında on beş, Türkçe ders kitaplarında ise üç dijital okuryazarlık becerisi kazanımının işlenmediği görülmektedir. Matematik ders kitaplarında işlenmeyen kazanım sayısının fazla olmasında ders kitabı yazarlarının öğretim programındaki kazanım açıklamalarını dikkate almamaları etkili olabilir. Analiz birimi kelimeler Matematik kazanımlarının açıklamalarında yer almaktadır.

Genel olarak dijital okuryazarlık becerisi kazanımlarının ders kitaplarına ne şekilde yansıtıldığı sorusuna daha çok görsel materyal kullanımı ve etkinlik olarak yansıtıldığı cevabı verilebilir. Bilgilendirici paragraflar da söz konusu kazanımların ders kitaplarına yansıtılmasında sıklıkla kullanılmıştır. Bilgi notu kullanılarak dijital okuryazarlık becerisi kazanımlarının ders kitaplarında ele alınması durumuna nadiren ($f=3$) rastlanılmıştır.

BÖLÜM VI

SONUÇ TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulguların sonuçlarına ve tartışmaya yer verilmiştir.

6.1. Araştırmanın Birinci Alt Probleminin Bulgularına İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

6.1.1. Öğretim Programlarında Dijital Okuryazarlık Becerileri

6.1.1.1. Öğretim Programlarında Bağlam Boyutunda Yer Alan Dijital Okuryazarlık Becerileri

Türkçe, Matematik, Fen Bilimleri, Sosyal Bilgiler ve Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programları'nın bağlam boyutunda dijital okuryazarlık “dijital yetkinlik” olarak yer almıştır. Bu durum üzerinde Milli Eğitim Bakanlığının öğretim programlarını güncellemesinde günümüzde yaşanan gelişmeler doğrultusunda bireyin ve toplumun ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmasının etkili olduğu söylenebilir. Gül'ün (2018) “Cumhuriyetten Günümüze İlkokul Eğitim Programları ve İnovatif Etkisinin İncelenmesi” adlı çalışması bu sonucu desteklemektedir. Nitekim araştırma sonucunda eğitim programlarının dönemin koşullarına ve ihtiyaçlarına göre uyarlandığı bununla beraber her programın bir önceki programdan daha ileri olduğu görülmüştür.

Öztürk'ün (2015) ortaokul öğrencileri üzerinde yaptığı araştırma sonucuna göre çalışmaya katılan öğrencilerin çoğunlukla (% 85) sosyal medyaya kullanıcısı olduğu belirlenmiştir.

Dijital yerli olarak anılan günümüz öğrencilerinin ihtiyaçları arasında dijital teknolojilerin bilinçli ve güvenli kullanımı olduğu söylenebilir. Bu anlamda dijital okuryazarlık eğitiminin güncellenen öğretim programlarında ele alınması önemlidir. Bununla beraber söz konusu beceriye hedefler doğrultusunda belirlenen içeriğin verildiği kazanım boyutunda da yer verilmesi gerekmektedir.

6.1.1.2. Öğretim Programlarında Kazanım Boyutunda Yer Alan Dijital Okuryazarlık Becerileri

Kazanım boyutunda ele alınan öğretim programlarının tamamında doğrudan ve / veya dolaylı olarak dijital okuryazarlık beceriyle ilgili kazanımlar tespit edilmiştir. Türkçe ve Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda diğer öğretim programlarına göre dijital okuryazarlığa yönelik daha fazla kazanıma yer verilmiştir. Bu sonuç Türkçe Öğretim Programı'nda “Okuma Kültürü” temasında, Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda ise özel amaçlar ve temel beceriler bölümünde dijital okuryazarlığın doğrudan vurgulanmasıyla açıklanabilir.

Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda her sınıf seviyesinde düzenli olarak dijital okuryazarlık becerisini içeren kazanımlar tespit edilmiştir. Buna göre Hayat Bilgisi Dersi ilkokul 1., 2. ve 3. Sınıflarda okutulduğu için öğrencilerin küçük yaşlardan itibaren dijital okuryazarlıkla tanıştığının kabullenildiği ve bu doğrultuda dijital teknolojilerin bilinçli-güvenli kullanımının hedeflendiği söylenebilir.

Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı dijital okuryazarlık bağlamında en az kazanımın yer aldığı programdır. İlkokul 3 ve 4 ortaokul 5, 6, 7 ve 8. Sınıflarda okutulan Fen Bilimleri dersinde yalnızca iki kazanım bulunmaktadır. Ancak Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı'nda 3. Sınıf hariç diğer tüm sınıf seviyelerinde “Fen, Mühendislik ve Girişimcilik Uygulamaları” kapsamında öğrencilerden yıl içerisinde uygulamalar yapması ayrıca günlük hayat ihtiyaçlarını gidermeye yönelik teknolojiler üretilmesini gözetten bir yaklaşımın benimsendiği belirtilmiştir. Buna göre öğrencilerin belirtilen uygulamaları

(özellikle mühendislik), teknolojik ürünleri tasarlayıp yapabilmeleri temel bazı becerilere sahip olmaları gerekmektedir. Bu beceriler arasında dijital okuryazarlık becerisinin yer alması gerekliliği tartışılmaz bir gerçekliktir. Bu durumda Fen Bilimleri Öğretim Programının kazanım boyutu ile bağlam, eğitim durumları boyutu arasında dijital okuryazarlık bakımından bir çelişki söz konusudur.

Sınıf seviyelerine göre dijital okuryazarlık becerisiyle ilgili kazanımların durumuna bakıldığında yalnızca Hayat Bilgisi Dersi Öğretim programlarında tüm sınıf seviyelerinde söz konusu kazanımların yer aldığı diğer derslerin öğretim programlarında ise ilgili dersin okutulduğu bütün sınıf seviyelerinde dijital okuryazarlık becerisiyle ilgili kazanımlara rastlanılmamıştır. Kazanımlar dengesiz bir dağılım göstermektedir. Bu anlamda ilgili kazanımlar tüm sınıf seviyelerinde aşamalı ve gittikçe derinleşen, genişleyen bir şekilde verilmelidir. Ayrıca aynı sınıf seviyesinde farklı dersler arasında disiplinler arası bir yaklaşımla dijital okuryazarlık beceri ele alınmalıdır.

Goulão ve Fombona (2012) yaptıkları araştırma sonucuna göre e – öğrenme sisteminin avantajlarının dezavantajlarından fazla olduğu ortaya çıkmıştır. E-öğrenme sistemlerine bireylerin, hayatlarının herhangi bir döneminde rahatlıkla uyum sağlayabilmeleri için belirli bir seviyede dijital okuryazarlık becerisine sahip olmaları beklenmektedir. Bunu gerçekleştirmek için öğretim programlarına, özellikle kazanım boyutunda söz konusu beceriye yer verilmesi gerekmektedir. Kazanımlar ders kitaplarına ve ders içi etkinliklere yansıtıldığı için dijital okuryazarlık becerisi eğitimi gelişecektir. Arpa (2017) gelişen eğitim teknolojilerinin eğitim programlarına etkisini incelediği araştırmasında çağdaş eğitim politikası, plan ve programlarının, teknolojik olanaklardan yararlanmadığı takdirde bugünün toplumsal ve bireysel ihtiyaçlarına yanıt vermesinin mümkün olamayacağını vurgulamış, eğitim programlarında yenilikçilik, üretkenlik, çok yönlülük, girişimcilik ve teknoloji okuryazarlığı gibi becerilerin yer alması gerektiğini belirtmiştir.

6.1.1.3. Öğretim Programlarında Eğitim Durumları Boyutunda Yer Alan Dijital Okuryazarlık Becerileri

Fen Bilimleri, Türkçe ve Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı eğitim durumları boyutunda dijital okuryazarlık becerisine yer verilirken Matematik ve Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda dijital okuryazarlıkla ilgili herhangi bir veriye yer verilmemiştir. Hayat Bilgisi ve Matematik derslerinin kazanımlarında dijital okuryazarlıkla ilgili konuların yer aldığı göz önüne bulundurulduğunda eğitim durumları boyutunda birtakım yönlendirmelerin bulunmaması eksikliklerdir. Türkçe ve Fen Bilimleri Öğretim Programı eğitim durumları boyutunda dijital okuryazarlığın yanı sıra bilgi okuryazarlığı, teknoloji okuryazarlığı ve çoklu okuryazarlığa yer verilmiştir. Tüm programlar içinde eğitim durumları boyutunda diğer boyutlara oranla dijital okuryazarlık becerilerine daha çok yer verildiği görülmektedir. Ders olarak bakıldığında da sosyal bilgiler dijital okuryazarlık becerisi bakımından öğretim programlarında öne çıkmaktadır. Eğitim durumları boyutunda öğretmen ve öğrencilerin ihtiyaçlarına göre hazırlanan “Eğitim Bilişim Ağı”na dijital birçok içerik ve çeşitli portalden oluştuğu ve sürekli güncellendiği, öğrenme-öğretme durumlarında etkili olarak kullanıma uygun olduğu için tüm programlarda yer verilmesi beklenmektedir. Nitekim Eryılmaz ve Uluyol (2015) “21. Yüzyıl Becerileri Işığında FATİH Projesi Değerlendirmesi” adlı çalışmalarında benzer sonuca ulaşmışlardır. Sarıkoç (2017) “Bilişim Teknolojileri Ve Yazılım Dersine İlişkin Öğretmen Ve Öğrenci Görüşleri”ni ele aldığı çalışmada ise eğitim durumlarına ilişkin öğretmenlerin ve öğrencilerin derse ait basılı veya dijital bir kitap olması beklentisi içinde oldukları sonucuna ulaşmıştır.

6.1.1.4. Öğretim Programlarında Ölçme-Değerlendirme Boyutunda Yer Alan Dijital Okuryazarlık Becerileri

Ölçme-değerlendirme boyutunda doğrudan veya dolaylı olarak dijital okuryazarlığa ilişkin herhangi bir veriye ulaşılmamıştır.

Araştırmaya konu olan bütün derslerin ölçme bölümü ortak yazılmıştır. Bu bölümde yer alan ölçme ve değerlendirme uygulamalarına yön veren ilkeler arasında ölçme ve değerlendirme çalışmalarında kazanım ve açıklamaların sınırları esas alınması gerektiği belirtilmiştir. Böylece öğretmenler ölçme-değerlendirme uygulamalarında belli sınırlar içerisinde serbest bırakılmıştır. Öğretim programlarının ölçme değerlendirmeye ait bütün detayları içermesini beklemek mantıklı değildir. Çünkü birey, eğitim düzeyi, ders içeriği, sosyal ortam, okul imkânları vb. iç ve dış dinamikler ölçme ve değerlendirme uygulamalarını etkilemektedir. Bu anlamda ölçme değerlendirme uygulamalarının etkililiğini belirleyecek olan öğretmenlerdir.

Öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık düzeylerinin belirlenmesine yönelik yapılan araştırmaların (Kocadağ, 2012; Sakallı, 2015; Aslan, 2016; Öçal, 2017; Kozan, 2018) sonuçlarına göre dijital vatandaşlık/okuryazarlık düzeyleri yüksek çıkmıştır. Ancak Görmez'in (2017) araştırması diğer araştırmaların sonuçlarıyla çelişmektedir. Görmez (2017) dijital vatandaşlık kavramı hakkında öğretmen adaylarının yeterli bilgiye sahip olmadıkları sonucuna ulaşmıştır. Öğretmenlerin dijital okuryazarlık becerisine yönelik kazanımların ölçme değerlendirme faaliyetlerini etkili bir şekilde düzenleyebilmeleri için öncelikle dijital okuryazarlık becerisine sahip olmaları gerekmektedir. Dijital okuryazarlık becerisi eğitimi tüm eğitim kademelerinde ve eğitim fakültelerinde verilmelidir. Dijital okuryazarlık becerisi eğitimi okullarda yalnızca "Bilişim Teknolojileri ve Yazılım Dersi" ile eğitim fakültelerinde ise "Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği" bölümü ile sınırlamak yeterli değildir.

Nitekim Elçi'nin (2015) Bilişim Teknolojileri ve Yazılım Dersi Öğretim Programı'na yönelik öğrenci görüşlerinin dijital vatandaşlık bağlamında incelediği araştırmasında Bilişim Teknolojileri ve Yazılım Dersi dijital okuryazarlık boyutuyla ilgili bilgi, beceri ve değerlerin kazandırılmasında ortanın çok az altında sonucuna ulaşılmıştır. Yine Peker Ünal (2017) Bilgi ve İletişim Teknolojileri Dersi Öğretim Programı'nda ve ders kitabında dijital vatandaşlık öğelerine yeterince yer verilmediği sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca araştırma

sonucunda öğrencilerin dijital vatandaşlık ile ilgili bilgilerinin orta düzeyde olduğu; tutumlarının çok olumlu olmadığını, sergiledikleri davranışların da uygulamada hatalı davranışlar olduğu ortaya çıkmıştır.

Öğretim programları öğretim sürecini kılavuzlar, hedeflenen bilgi ve becerilerin kazandırılmasında en önemli unsurlardan birini teşkil eder. Dijital okuryazarlık bağlamında temel eğitim programlarının incelendiği bu araştırmada; tüm programların bağlam boyutunda “dijital yetkinlik” olarak geçen dijital okuryazarlık becerisi yalnızca Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda beceri olarak yer aldığı sonucu ortaya çıkmıştır. Kazanım boyutunda doğrudan dijital okuryazarlık becerisinin ele alındığı dersin Sosyal Bilgiler olduğu diğer derslerde genelde kazanım açıklamalarıyla söz konusu becerinin verilmeye çalışıldığı görülmektedir. Eğitim durumları boyutunda Türkçe, Fen ve Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında dijital okuryazarlık becerisine değinilmiştir. Ölçme-değerlendirme boyutunda konuyla ilgili veri elde edilememiştir. Tüm programlar içinde eğitim durumları boyutunda diğer boyutlara oranla dijital okuryazarlık becerilerine daha çok yer verildiği görülmektedir. Ders olarak bakıldığında da sosyal bilgiler dijital okuryazarlık becerisi bakımından öğretim programlarında öne çıkmaktadır. Bağlam, kazanım ve eğitim durumları boyutu birlikte ele alındığında dijital okuryazarlık bakımından öğretim programlarının yeterli olmadığı ayrıca dijital okuryazarlık becerisinin; öğretim programlarının bağlam, kazanım, eğitim durumları ve ölçme-değerlendirme boyutlarında tutarlı, birbirini destekleyecek bir şekilde ele alınmadığı söylenebilir. Bu sonuca göre öğretim programlarının uygulayıcısı öğretmenlerin ve yansıtıcısı ders kitabı yazarlarının dijital okuryazarlık becerisine, öğretim programında yer aldığı kadar önem verecekleri söylenebilir.

Burul’ un (2018) araştırmasında öğretmenlerin genel olarak öğretim programına bağlılıklarının yüksek düzeyde olduğu ortaya çıkmıştır. Buna göre öğretmenler tarafından 21. Yüzyıl becerileri kapsamında anılan (Günüç, Odabaşı ve Kuzu, 2013) dijital okuryazarlık becerisi kazandırılmak isteniyorsa öncelikle öğretim programlarında bu

beceriye yer verilmesi gerekmektedir. Bu görüşü Simpson ve Obdalova'nın (2014) araştırması desteklemektedir. Yükseköğretimde yeni teknolojileri konu edinen bu çalışmada Akademik Amaçlı İngilizce (EAP) müfredatının öğrencilerin teknoloji ya da dijital alanyazın kullanım becerilerini geliştirmesini sağlayacak şekilde düzenlenmesi gerektiği ifade edilmiştir.

6.2. Araştırmanın İkinci Alt Probleminin Bulgularına İlişkin Sonuçlar

6.2.1. Ders Kitaplarında Dijital Okuryazarlık Becerilerine İlişkin Sonuç ve Tartışma

6.2.1.1. Hayat Bilgisi Ders Kitaplarında Yer Alan Dijital Okuryazarlık Becerileri

Hayat Bilgisi ders kitaplarında “bilgisayar, bilgisayar oyunu, internet, tablet” analiz birimi kelimeleri ile dijital okuryazarlık becerisine değinildiği söylenebilir. Hayat Bilgisi ders kitapları arasında dijital okuryazarlıkla ilgili analiz birimi kelimelerin en fazla 1.sınıf seviyesinde yer almaktadır. Sınıf seviyesi arttıkça analiz birimi kelimelerin sayısı azalmaktadır. Burada beklenen sınıf seviyesi arttıkça analiz birimi kelimelerin sayısının artması, konunun gittikçe genişleyen, derinleşen bir yaklaşımla ele alınmasıdır. Hayat Bilgisi ders kitaplarının sayfa sayısı düşünüldüğünde (her bir kitap 200 ve üzeri sayfadan oluşmakta) analiz birimi kelimelerin geçtiği sayfa sayısı yeterli görülmemektedir. Daha çok dijital teknolojilerin bilinçli ve güvenli kullanımına vurgu yapılan Hayat Bilgisi ders kitaplarıyla İlkokuldan itibaren öğrencilerin bu konuda bilinçlendirilmesi olumlu olarak karşılanmaktadır. Yapılan araştırmalar her yaş aralığında internetin iletişim aracı olarak kullanıldığını kanıtlar niteliktedir (Vélez ve Zuazua, 2017; PEW, 2010a). Kaldı ki günümüzde okul öncesi grubundaki birçok çocuk ailenin maddi durumuna göre bilgisayar, tablet ve akıllı telefonlarla vakit geçirmektedir. Dijital oyunlar, videolar ile erken yaşta

tanışan çocukların dijital teknolojilerin bilinçli ve güvenli kullanımı konusunda erken yaşta bilinçlendirilmesi gerekmektedir.

6.2.1.2.Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Yer Alan Dijital Okuryazarlık Becerileri

Sosyal Bilgiler ders kitapları diğer ders kitaplarıyla dijital okuryazarlık becerisiyle ilgili analizbirimi kelimeler bakımından karşılaştırıldığında dijital okuryazarlık konusunun en fazla işlendiği kitaplar olduğu söylenebilir. Bu durumda Sosyal Bilgiler Öğretim Programında dijital okuryazarlık becerisiyle ilgili kazanımların sayısının fazla olması ve “Bilim, Teknoloji ve Toplum” temasının varlığı etkili olabilir.

Kurt’un (2016) Türkiye, Suriye, Fransa ve ABD’de okutulan Sosyal Bilgiler ders kitaplarını dünya bilim ve teknoloji mirasını yansıtması bakımından ele aldığı çalışma bu sonucu desteklemektedir. Araştırma sonucuna göre; ders kitaplarında bilimsel ve teknolojik gelişmeleri desteklemek amacıyla kullanılan görsel sayıları bakımından Türkiye sosyal bilgiler ders kitapları ilk sıradadır. Türkiye ve ABD ders kitaplarında buluş/icatların tarihsel süreç içerisinde hangi değişimlerden geçtiklerine ve bunların insanın hayatında ne gibi değişikliklere yol açtığına değinilmiştir.

6.2.1.3. Fen Bilimleri Ders Kitaplarında Yer Alan Dijital Okuryazarlık Becerileri

Fen Bilimleri ders kitaplarında dijital okuryazarlık becerisiyle ilgili “bilgisayar” ve “internet” analiz birimi kelimeleri sıklıkla geçmektedir. Fen Bilimler üçüncü sınıf seviyesi ders kitabında iki, dördüncü sınıfta üç, beşinci ve altıncı sınıfta dört, yedinci sınıfta beş sekizinci sınıfta okutulan ders kitabında ise altı analiz birimi kelimeye yer verilmiştir. Bunun dışında “bilgi iletişim teknolojileri” 5. Sınıf ders kitabında, “EBA (Eğitim Bilişim Ağı)” 7. Sınıf ders kitabında yoğunlukla yer verilen diğer analiz birimi kelimelerdir. Fen Bilimleri ders kitaplarında dijital okuryazarlık becerisiyle ilgili bir takım bilgilerin düzenli

olarak her sınıf seviyesinde vurgulandığı söylenebilir. “Bilgisayar” ve “internet” kelimeleri her sınıf seviyesinde ele alınmıştır. Söz konusu kelimelerin geçtiği ilgili sayfalara bakıldığında dijital teknolojilerin kullanımı konusunun ele alındığı söylenebilir.

Bu bulguya dayanarak Fen Bilimleri ders kitapları dijital okuryazarlık becerisi bakımından istenilen seviyede olmadığı görülmektedir. Daha önce ifade edildiği üzere Fen Bilimleri Öğretim Programının kazanım boyutu ile bağlam, eğitim durumları boyutu arasında dijital okuryazarlık bakımından bir çelişki söz konusudur. Ders kitaplarında yer alan “Fen, Mühendislik Uygulamaları” etkinliklerinde de dijital okuryazarlık becerisine yeterince yer verilmemiştir. STEM (Bilim, Teknoloji, Mühendislik ve Matematik) uygulamalarının yaygınlaştığı günümüzde Fen Bilimleri Öğretim Programı’nda ve ders kitaplarında dijital okuryazarlık becerisine daha fazla yer verilmesi beklenmektedir.

Tezcan (2018), Fen Bilimleri ders kitaplarını STEM yaklaşımına uygunluğu bakımından öğretmen görüşlerine başvurduğu çalışmasında benzer sonuçlara ulaşmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, fen bilimleri ders kitaplarında 2018 öğretim programında yer alan yeniliklerin etkinliklere yansıtılmadığı ayrıca etkinliklerin büyük oranda bilişsel alanın uygulama basamağında yer almasına rağmen 21.yy. becerilerinden; problem çözme, eleştirel düşünme, yaratıcılık, girişimcilik ve üretkenlik gibi becerileri geliştirmesi bakımından yetersiz olduğu ortaya çıkmıştır. Fen Bilimleri öğretmenleri ders kitabı etkinliklerini; STEM etkinliklerine uygun olmadığı, etkinliklerin günlük yaşamla ilişkilendirilemediği yönünde görüş belirtmişleridir.

6.2.1.4. Matematik Ders Kitaplarında Yer Alan Dijital Okuryazarlık Becerileri

1. ve 8. Sınıf Matematik ders kitaplarında dijital okuryazarlık becerisiyle ilgili herhangi bir analiz birimi kelime tespit edilmemiştir. Diğer sınıf seviyelerinin ders kitaplarında “Bilgisayar” ve “dijital cihazlar” kelimeleri farklı sınıf seviyelerinde en sık rastlanan kelimelerdir. Genel olarak Matematik ders kitapları, diğer derslerin kitaplarına göre dijital

okuryazarlık becerisinin en az ele alındığı ders kitaplarıdır. Bu durum üzerinde Matematik Dersi Öğretim Programı'nda doğrudan dijital okuryazarlık becerisiyle ilgili herhangi bir kazanımın yer almamasının yalnızca kazanım açıklamalarında bazı önerilere yer verilmesinin etkili olduğu düşünülebilir.

Matematik Öğretmenleri Ulusal Konseyi (National Council of Teachers of Mathematics [NCTM]) (2000) öğrencilerin anaokulundan ortaöğretim 12. sınıfa kadar matematiksel bilgi ve becerileri kazanmasında teknolojinin önemini ve gerekliliğini vurgulamaktadır. Bu anlamda Matematik ders kitaplarının yetersiz olduğu söylenebilir.

6.2.1.5. Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Dijital Okuryazarlık Becerileri

Türkçe ders kitapları arasında dijital okuryazarlık becerisiyle ilgili konulara en az 2. ve 8. Sınıf seviyesinde, en fazla ise 7.Sınıf seviyesinde değinilmiştir. “Bilgisayar” ve “e-posta” kelimelerinin tüm sınıf seviyelerinde yer aldığı görülmektedir. Türkçe ders kitaplarının Sosyal Bilgiler ders kitaplarından sonra dijital okuryazarlık konusunun en fazla işlendiği kitaplar arasında olduğu söylenebilir. Bu durumda Türkçe Öğretim Programı'nda konuyla ilgili kazanım sayısının fazla olması (on dört)ile “Okuma Kültürü” temasında dijital okuryazarlığa “Bilim ve Teknoloji” temasında bilişim okuryazarlığına yer verilmesinin etkili olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak dijital okuryazarlık becerisiyle ilgili ders kitaplarında en fazla “bilgisayar” ve “internet” kelimelerinin kullanıldığı, “internet haberi”, “tablet”, “sosyal medya” ve “e-posta” kelimelerinin de sık geçen kelimeler arasında yer aldığı söylenebilir. Bu durum üzerinde dijital dünyaya doğan öğrencilerin günlük hayatlarında bu kavramlarla çok sık karşılaşması ders kitabı yazarları tarafından düşünülmüş olabilir.

Ders kitaplarını kategorik (Türkçe, Matematik, Fen Bilimleri, Sosyal Bilgiler ve Hayat Bilgisi) olarak ele aldığımızda elde edilen bulgulara dayanarak; Sosyal Bilgiler ders kitaplarının diğer ders kitaplarına göre dijital okuryazarlık becerisi bakımından iyi olduğu söylenebilir. Bu durum üzerinde Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda doğrudan dijital

okuryazarlık becerisinin yer alması ile “Bilim, Teknoloji ve Toplum” temasının tüm kitaplarda geçmesi etkili olabilir. Dijital Okuryazarlık becerisinin işlenmesi bakımından Sosyal Bilgiler ders kitaplarından sonra Türkçe ders kitapları gelmektedir. Bunda Türkçe Öğretim Programından dijital okuryazarlık becerisi ile bilişim okuryazarlığı becerisine yer verilmesi etkili olduğu düşünülmektedir. Fen Bilimleri ders kitaplarında her sınıf seviyesinde analiz birimi kelimeler ışığında dijital okuryazarlık becerisine değinildiği, Matematik ders kitapları ise analiz birimi kelimelerin en az ele alındığı kitaplar olduğu görülmektedir. Öğretmenleri yönlendiren en önemli eğitim materyallerinin başında ders kitapları gelmektedir. Ders kitabında ele alınmayan bir konu çoğu zaman öğretmen tarafından da ele alınmamaktadır. Nitekim Umay (2004) “İlköğretim Matematik Öğretmenleri ve Öğretmen Adaylarının Öğretimde Bilişim Teknolojilerinin Kullanımına İlişkin Görüşleri” adlı çalışmasında katılımcıların derste bilişim teknolojileri kullanımına yer vermedikleri sonucuna ulaşmıştır. Umay’ın çalışması araştırma sonucunu desteklemektedir. Öğretim programında ve ders kitaplarında dijital okuryazarlığa yeterince yer verilmemesi öğrenme-öğretme sürecine de yansıyacaktır.

6.3. Araştırmanın Üçüncü Alt Probleminin Bulgularına İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

6.3.1. Öğretim Programlarındaki Dijital Okuryazarlık Kazanımlarının Ders Kitaplarına Yansıtılması

6.3.1.1. Türkçe Dersi Öğretim Programı Dijital Okuryazarlık Becerisi Kazanımları ve Ders Kitapları

MEB Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda dijital okuryazarlıkla ilgili yer alan kazanımların genel olarak ders kitaplarına yansıtıldığını söylenebilir. 8. Sınıf Türkçe ders kitabı bunun dışındadır. 8. Sınıf dijital okuryazarlık ile ilgili kazanımların ders kitabına istenildiği şekilde yansıtılmadığı görülmüştür. Türkçe 8 Ders kitabına baktığımızda dijital okuryazarlık ile ilgili kazanımların (bkz. s.71) öğretim programında geçen kazanım ve

açıklamalara göre tam olarak işlenmediği görülmektedir. Söz konusu ders kitabında yalnızca “bilgisayar”, “e-posta” ve “EBA” analiz birimi kelimelerinin geçtiği de göz önünde bulundurulursa kazanımların ders kitabına beklenildiği şekilde yansıtılmadığı söylenebilir.

Zengin (2017) araştırmasında bu çalışmaya benzer olarak 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki metinlerde geçen zıt anlamlı kelimeler ile bu kelimelerin öğretim programındaki kazanımlarla uyumunu incelemiştir. Araştırma sonucunda ders kitabında yer alan metin türlerinde geçen zıt anlamlı kelimelerinin konuyu kavratma bakımından yetersiz olduğu belirlenmiştir.

Aydın (2014) 10. Sınıf Türk Edebiyatı ders kitabının işlevselliği ve müfredata uygunluğuna dair öğretmen görüşlerini belirlemeye çalıştığı tezinde öğretmenlerin görüşlerini almıştır. Araştırma sonucunda ilgili ders kitabı, alan öğretmenleri tarafından işlevsellik bakımından yeterli görülmüş ancak ders kitabındaki etkinliklerin niteliği, uygulanabilirliği ve çeşitliliği ile ilgili bir takım eksikliklerin bulunduğu ortaya çıkmıştır. Öğretim programı ve ders kitabının uyumlu olması istenen bir durumdur.

6.3.1.2. Matematik Dersi Öğretim Programı Dijital Okuryazarlık Becerisi

Kazanımları ve Ders Kitapları

MEB Matematik Dersi Öğretim Programı’nda 2., 4., 5., 7. ve 8. Sınıf seviyesinde bazı kazanımların açıklamalarında bilgi ve iletişim teknolojileri ile yapılacak etkileşimli çalışmalardan yararlanabileceği ortak ifade olarak kullanıldığı için belirtilen sınıfların ders kitapları incelemeye tabi tutulmuştur. 4 ve 5. Sınıf ders kitaplarında öğretim programında belirtilen dijital okuryazarlık becerisine ilişkin kazanım açıklamalarının yer verildiği söylenebilir. Ancak 7. Sınıf seviyesinin ders kitabında konuyla ilgili herhangi bir veriye ulaşamadığından Matematik 7 ders kitabının dijital okuryazarlık bakımından yetersiz olduğu söylenebilir. 2 ve 8. Sınıf Matematik ders kitaplarında ise ünitelerin giriş bölümlerinde etkileşimli karekoda yer verilmiştir. Her ne kadar bu uygulama kazanımlarda

yer almasa da dijital okuryazarlık becerisine doğrudan hizmet etmektedir. Genel olarak öğretim programında bazı Matematik kazanımlarının açıklamalarıyla dijital okuryazarlığa değinilmeye çalışılmıştır. Ancak Ders kitabı yazarlarının bu açıklamalara dikkat etmedikleri görülmüştür. Özellikle 7. ve 8. Sınıf ders kitaplarında ilgili kazanımların açıklamalarına hizmet eden herhangi bir bulguya rastlanmamıştır. Ata Özer (2018) Türkiye 8. Sınıf matematik konularına göre Türkiye, Singapur ve ABD matematik ders kitaplarının içerik ve görsellik açısından incelemiştir. Çalışma sonucunda Türkiye’ de okutulan matematik ders kitaplarının tasarım olarak daha kullanışlı ve etkili hale getirilebileceği, çözümlü örneklerin kullanış ve yapıları değiştirilerek daha etkili olabileceği önerisinde bulunulmuştur. Kocaoğlu Er (2016) İlköğretim matematik öğretmenlerinin 5. ve 6. sınıf matematik ders kitaplarına ilişkin görüşlerini ele aldığı araştırmada öğretmenlerin büyük çoğunluğunun matematik ders kitaplarının konu anlatımı ve soru bakımından yetersiz buldukları görülmüştür. Ata Özer (2018) ve Kocaoğlu Er’in (2016) araştırması matematik ders kitaplarının yetersizliği sonucunu desteklemektedir.

6.3.1.3. Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı Dijital Okuryazarlık Becerisi Kazanımları ve Ders Kitapları

MEB Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı’nda dijital okuryazarlıkla ilgili 3., 4., 5. ve 6. sınıf seviyesinde herhangi bir kazanım yer almamaktadır. Ancak 7. ve 8. Sınıf seviyesinde birer kazanım ve/veya açıklamasında dijital okuryazarlığa değinildiği söylenebilir. Elde edilen bulgular ışığında ilgili kazanımların Fen Bilimler 7 ve 8. Sınıf ders kitaplarına yansıtıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Genel olarak Fen Bilimleri Öğretim Programı ve ders kitaplarının dijital okuryazarlık bakımından yetersiz olduğu söylenebilir. Bu sonucu Turan’ın (2015) çalışması desteklemektedir. Turan (2015) 8. Sınıf Fen ve Teknoloji Öğretim Programı ve 8. Sınıf Fen ve Teknoloji ders kitabının etkinlikler kısmında yer alan bilimsel süreç becerilerinin karşılaştırdığı araştırmasında bilimsel süreç becerilerinin uygulanabilirliğine yönelik öğretmen görüşlerine başvurmuştur. Buna göre fen ve teknoloji kitabında yer alan etkinliklerin bilimsel süreç becerilerinin tamamına vurgu yapmadığı,

öğretmenlerin bilimsel süreç becerilerini derslerde uygulama durumlarının yetersiz olduğu sonucuna ulaşmıştır.

6.3.1.4. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Dijital Okuryazarlık Becerisi Kazanımları ve Ders Kitapları

MEB Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda 6. Sınıf dışında diğer sınıf düzeylerinde dijital okuryazarlık becerisine yönelik kazanımlar tespit edilmiştir. 4, 5 ve 7. Sınıf seviyelerinde yer alan kazanımların ilgili ders kitaplarına ayrıntılı bir şekilde yansıtıldığı görülmüştür. Buna benzer bir çalışma Güneş (2008) tarafından gerçekleştirilmiştir. Araştırmada 5. Sınıf 2004 Sosyal Bilgiler Programında yer alan kazanımlarla ders kitabında önerilen etkinlikler arasındaki uygunluğa dair öğretmen görüşlerini ortaya çıkarmaya çalışılmıştır. Araştırma sonucunda öğretmenlerin genel olarak öğretim programında yer alan kazanımlarla ders kitabında önerilen etkinliklerin uygunluğa yönelik görüşlerinin benzer ve olumlu olduğu belirlenmiştir.

6.3.1.5. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı Dijital Okuryazarlık Becerisi Kazanımları ve Ders Kitapları

MEB Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı'nda dijital okuryazarlıkla ilgili tüm sınıf düzeylerinde kazanımlara rastlanılmıştır. Bulgulardan hareketle söz konusu kazanımların Hayat Bilgisi ders kitaplarına yansıtıldığı söylenebilir.

Türkçe, Matematik, Fen Bilimleri, Sosyal Bilgiler ve Hayat Bilgisi dijital okuryazarlık becerisinin ilgili ders kitaplarına ne şekilde yansıtıldığı; paragraf, bilgi notu, görsel materyal, etkinlik, hikâyeleştirme, bilgisayar kullanımı ve bilinçli-güvenli internet alt kodları ile ortaya çıkarılmıştır. Genel olarak dijital okuryazarlık becerisi kazanımlarının ders kitaplarına daha çok görsel materyal kullanımı ve etkinlik olarak yansıtıldığı görülmektedir. Bilgilendirici paragraflar da söz konusu kazanımların ders kitaplarına yansıtılmasında sıklıkla kullanılmıştır. Bilinçli-güvenli internet kullanımına çok fazla yer

verilmediği görülmüştür. Günümüzde bu konuya daha fazla yer verilmesi gereği tartışılmaz bir gerçektir. Shariman, Razak ve Noor (2012) Malezyalı gençlerin dijital okuryazarlık becerilerine sahip olup olmadıklarını incelemek amacıyla yaptıkları çalışma bu görüşü desteklemektedir. Araştırmada katılımcıların ihtiyaç duydukları bilgileri içeren konuyla ilgili ve güvenilir web sitelerini bulunmakta zorlandıklarını, web sitelerinin kaynak güvenilirliğini, doğruluğunu değerlendiremediklerini, bilgiyi yüzeysel olarak anladıklarını belirtmişlerdir.

Aslan (2016) “Türkiye’de çocukların güvenli internet kullanımında 2010-2015 yılları arasındaki değişimler ve uygulamaların yansımaları” adlı araştırmasında benzer sonuçlar bulmuştur. Buna göre çocukların İnternet kullanım yaşlarının giderek düştüğü, İnternet kullanım sürelerinin ise yükseldiği, çocukların yaşadıkları internet risklerinde anlamlı bir artış olduğu görülmektedir.

6.4. Öneriler

Bu bölümde, araştırma bulgularından ve alan yazından elde edilen sonuçlara göreuygulayıcılar ve araştırmacılar için öneriler sunulmuştur.

6.4.1. Uygulamaya Yönelik Öneriler

- Dijital okuryazarlık, bu çağda tüm bireylerde olması gereken önemli bir beceridir. Program geliştirme uzmanları ya da öğretim programı tasarımcıları, bağlam, kazanım, eğitim durumları ve ölçme-değerlendirme gibi programın sistematik yapısını oluşturan boyutlarda dijital okuryazarlık becerisine dengeli biçimde yeteri kadar yer verebilirler.
- Program geliştiriciler öğretim programlarının ölçme-değerlendirme bölümünde kazandırılması hedeflenen dijital okuryazarlık ve diğer becerilerin ölçülmesiyle ilgili genel bir çerçeve çizebilirler. Örnek ölçme-değerlendirme formları öğretim programlarına eklenebilir. Kuşkusuz beceri eğitiminde ölçme-değerlendirme faaliyetleri çok önemlidir. Öğretim programlarında bu konuda birtakım

yönlendirmelerin yapılması, gerek ders öğretmenlerini gerekse ders kitabı yazarlarını olumlu yönde etkileyebilir.

- Program geliştirme uzmanlarınca Fen Bilimleri Dersi Öğretim Program'ına STEM uygulamaları düşünülerek dijital okuryazarlık becerisine daha fazla yer verilebilir. Böylelikle mühendislik ve tasarım becerilerinin teknoloji ile bütünleşmesi daha kolay olacaktır. Dijital okuryazarlık becerisi gelişmemiş bir bireyin bilim, teknoloji ve mühendislik ve matematiğin bütünleşik bir şekilde ele alındığı STEM uygulamalarına etkin bir şekilde katılması, STEM uygulamalarından ilham alarak kendi tasarımlarını ortaya koymasımümkün olmayacaktır. Şüphesiz dijital okuryazarlık becerisi, bireylerin teknolojiyi kullanarak mühendislik ve tasarım becerilerini geliştirmesini etkileyecektir.
- Program geliştirme uzmanlarınca öğretim programlarında içeriğin verildiği kazanım boyutunda her sınıf seviyesinde gittikçe genişleyen ve derinleşen bir şekilde dijital okuryazarlık becerisine yer verilebilir. Bu sayede dijital okuryazarlık becerisi eğitiminde sistematik, tutarlı bir yaklaşım sergilenmiş olunacaktır. Bu durum ders kitaplarını da etkileyeceği düşünüldüğünde dijital okuryazarlık beceri eğitiminde daha olumlu sonuçlar elde edileceği söylenebilir.
- Program geliştirme uzmanlarınca Matematik ve Hayat Bilgisi öğretim programlarında eğitim durumları boyutunda dijital okuryazarlık becerisine daha fazla yer verilebilir. Böylece programlar öğretmenlere her iki dersin işlenişinde dijital okuryazarlıkla ilişkiler kurma yönünde yol gösterici olabilir.
- Yazarlar tarafından Matematik ders kitaplarında dijital okuryazarlık becerilerine daha fazla yer verilebilir. Böylelikle öğretim programlarının ders kitaplarına yansımaları da daha uygun biçimde sağlanmış olabilir.
- Yazarlar tarafından ders kitaplarında dijital okuryazarlık becerisi kapsamında yer alan “bilinçli ve güvenli internet kullanımı” içeriğine ve uygulamalarına ders kitaplarında daha geniş yer ayrılabilir.

- Ders kitabı yazarları, ilgili öğretim programında yer alan kazanımları ders kitabına yansıtırken dijital okuryazarlık gibi becerilerle ilgili kazanımları uygulamaya dönük etkinliklerle ele alabilirler. Böylelikle konu, soyut bilgilendirici metinlerle sınırlı kalmamış olacaktır.
- Ders kitabı yazarları ders kitaplarını zenginleştirilmiş dijital içeriklerle destekleyebilir. Böylece dijital dünyaya gözlerini açan Z kuşağı nesli öğrencisinin derse ve ders kitabına olan ilgisi artırılabilir ve dijital okuryazarlık becerisi doğrudan pekiştirilebilir.

6.4.2. Araştırmaya Yönelik Öneriler

- Öğretmen, öğrenci ve velilerin dijital okuryazarlık becerisini ve bu beceriyi geliştiren koşulları betimleyici araştırmalar yapılabilir.
- MEB Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü tarafından düzenlenen öğretmenlere ilişkin hizmetiçi eğitimler dijital okuryazarlık becerisi bağlamında incelenebilir.
- Öğretmen adaylarının eğitim fakültelerinde aldıkları eğitim, dijital okuryazarlık bağlamında incelenebilir.
- Öğretim programları ve ders kitapları kazandırılmak istenen farklı beceriler bakımından incelenebilir.
- Zümre öğretmenleri toplantı kararları dijital okuryazarlık, eğitim teknolojileri bağlamında incelenebilir.
- Öğretmenlerin ve öğrencilerin dijital okuryazarlık bakımından ne durumda oldukları konuyla ilgili yapılacak çalışmalara yön vermesi bakımından önemlidir. Bu doğrultuda öğretmenlerin ve farklı sınıf seviyesindeki öğrencilerin dijital okuryazarlık düzeyi ölçülebilir.
- Dijital okuryazarlık becerisini hedef gruba göre ölçecek özgün, standart ölçekler geliştirilebilir.

- Mühendislik ve tasarım becerileri/STEM uygulamaları ile dijital okuryazarlık becerisinin arasındaki ilişkiyi ortaya çıkaracak, betimleyecek çalışmalar yapılabilir.
- Ortaöğretim seviyesindeki öğretim programları ve ders kitapları dijital okuryazarlık bağlamında incelenebilir.
- Ders kitaplarının öğretim programlarına uygunluğunu, öğretim programını ne derece yansıttığını inceleyen çalışmalar yapılabilir.
- Dijital okuryazarlık becerisini geliştirecek deneysel çalışmalar yapılabilir. Bu deneysel çalışmalar velilere yönelik, öğretmenlere yönelik ve öğrencilere (farklı eğitim kademesine göre) yönelik olmak üzere çeşitlendirilebilir.
- Farklı ülkelerin öğretim programları ve ders kitapları dijital okuryazarlık bağlamında incelenebilir.

KAYNAKLAR

- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (2015). *Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi Yönetmeliği*.https://myk.gov.tr/images/articles/TYC/TYC_Yonetmeliği_v2.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Aileler İçin Güvenli İnternet Rehberi*. (2015). Ankara: Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı.
- Aksaçlıoğlu, A. G. ve Yılmaz, B. (2007). Öğrencilerin televizyon izlemeleri ve bilgisayar kullanmalarının okuma alışkanlıkları üzerine etkisi, *Türk Kütüphaneciliği*, 21(1), 3 – 28.
- Alaçam, H. (2012). *Denizli bölgesi üniversite öğrencilerinde internet bağımlılığının görülme sıklığı ve yetişkin dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu ile ilişkisi*.Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi, Pamukkale Üniversitesi Tıp Fakültesi, Denizli.
- Altunay, A. (2013). *Çağımızın Görsel İletişim Ortamı Olarak Yeni Medya – Hareketli Görüntünün Tarihi*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Anderson, K. J. (2001). Internet use among college students: An exploratory study, *Journal of American College Health*,50, 21 – 26.
- Anklam, P. (2009). Ten years of net work, *The Learning Organization*, 16(6), 415 – 426.
- Arısoy,Ö. (2009). İnternet bağımlılığı ve tedavisi, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar Dergisi*,1(1), 55 – 67.

- Arpa, M. (2017). Gelişen eğitim teknolojilerinin eğitim programlarına etkisi, *Eğitim Ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 6, 3, 128–135.
- Arslan, A. (2015). Eğitim ve öğretimde sosyal medyanın kullanımı, *Sosyalleşen Olgular Sosyal Medya Araştırmaları – 2*, Editörler: Büyükaslan, A. ve Kırık, A. M., Konya: Çizgi.
- Arslan, A., Kırık, A. M., Karaman, M. ve Çetinkaya, A. (2015). Lise ve üniversite öğrencilerinde dijital bağımlılık, *UHIVE: Uluslararası Hakemli İletişim ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 8, Temmuz – Ağustos – Eylül, Yaz Dönemi, 34 – 58.
- Aslan, A. (2016). *Türkiye’de çocukların güvenli internet kullanımında 2010-2015 yılları arasındaki değişimler ve uygulamaların yansımaları*. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Aslan, E. ve Tavşancıl, E. (2001). *İçerik analiz ve uygulama örnekleri*. İstanbul: Epsilon
- Aslan, S. (2016). *İlköğretim sosyal bilgiler öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık davranışlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi (Fırat, Dicle, Siirt, Adıyaman Üniversiteleri örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Ata Özer, A. (2018). *Türkiye 8.sınıf matematik konularına göre Türkiye, Singapur ve ABD matematik ders kitaplarının içerik ve görsellik açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Aviram, A. ve Eshet – Alkalai, Y. (2006). Towards a theory of digital literacy: Three scenarios for the next steps, *European Journal of Open, Distance and E – learning*, Key:2097699, 1 – 35.
- Aydın, K. (2004). Üniversite öğrencilerinin cep telefonu kullanımı ve GSM operatörü tercihleri üzerine bir çalışma, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(1), 149 – 164.

- Aydın, M. (2014). *10. Sınıf Türk Edebiyatı Ders Kitabı'nın işlevselliği ve müfredata uygunluğunun öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi*.Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aydoğdu – Karaaslan, İ. ve Budak, L. (2012). Üniversite öğrencilerinin cep telefonu özelliklerini kullanımlarının ve gündelik iletişimlerine etkisinin araştırılması, *Journal of Yasar University*, 26(7), 4548 – 4525.
- Bacanak, A., Karamustafaoğlu, O. ve Köse, S. (2003). Yeni bir bakış: Eğitimde teknoloji okur – yazarlığı, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14, 191 – 196.
- Bailey, K.D. (1982). *Methods of social research* (2nd ed.). New York: The Free Pres.
- Bakken, I. J., Wenzel, H. G., Götestam, K. G., Johansson, A. ve Øren, A. (2009). Internet addiction among norwegian adults: A stratified probability sample study, *Scandinavian Journal of Psychology*, 50, 121 – 127.
- Balcı, Ş. ve Gülnar, B. (2009). Üniversite öğrencileri arasında internet bağımlılığı ve internet bağımlıların profili, *Selçuk İletişim Dergisi*,6(1), 5 – 22.
- Balta, Ç. Ö. ve Horzum, M. B. (2008). The factors that affect internet addiction of students in a web basal learning environment, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 41(1), 187 – 205.
- Bartholow, B. D., Sestir, M. A. ve Davis, E. B. (2005). Correlates and consequences of exposure to video game violence: Hostile personality, empathy, andaggressive behavior, *Society for Personality and Social Psychology*, 31(11), 1573 – 1586.
- Baskan, G. A. (2001). Öğretmenlik mesleği ve öğretmen yetiştirmede yeniden yapılanma. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 16-25.
- Bates, A. W. (2002). *Managing technological change: Strategies for college an universities*. San Fransisco: CA – Jassey Bass Inc.

- Bayhan, V. (2011). Lise öğrencilerinde internet kullanma alışkanlığı ve internet bağımlılığı (Malatya uygulaması), *Akademik Bilişim'11 – XIII. Akademik Bilişim Konferansı Bildiriler Kitabı: 02 – 04 Şubat 2011*, Malatya: İnönü Üniversitesi.
- Bayraktar, F. (2001). *İnternet kullanımının ergen gelişimindeki rolü*.Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Bayraktaroğlu, A. M. (2010). Tele(Mi)Safirlikten teletembelliğe bağımlılık sürecinde hayatımızın Truva Atı: Televizyon, *Süleyman Demirel Üniversitesi Editörden Güzel Sanatlar Fakültesi Hakemli Dergisi (ART – E)*, 6, 1 – 5.
- Bayraktutan, F. (2005). *Aile içi ilişkiler açısından internet kullanımı*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bayzan, Ş. (2011). *Dünyada İnternetin Güvenli Kullanımına Yönelik Uygulama Örnekleri ve Türkiye'de Bilinçlendirme Faaliyetlerinin İncelenmesi ve Türkiye İçin Öneriler*, Ankara: Bilgi ve İletim Teknolojileri Kurumu.
- Beard, K. W. ve Wolf, E. M. (2001). Modification in the proposed diagnostic criteria for internet addiction, *CyberPsychology ve Behavior*, 3(4), 377 – 380.
- Beyathı,Ö. (2012). *Orta öğretim kademesindeki öğrencilerin internet bağımlılığı düzeylerinin belirlenmesi*.Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yakındoğu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, KKTC.
- Bilgiç, H. G, Duman, D. ve Seferoğlu, S. S. (2011). Dijital yerlilerin özellikleri ve çevrimiçi ortamların tasarlanmasındaki etkileri, *Akademik Bilişim'11 – XIII. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri Kitabı: 02 – 04 Şubat 2011*, Malatya: İnönü Üniversitesi.
- Bölükbaş, K. (2003). *İnternet cafeler ve internet bağımlılığı üzerine sosyolojik bir araştırma: Diyarbakır örneği*.Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, Diyarbakır.

- Burul, C. (2018). *Öğretmenlerin eğitim programı tasarım yaklaşımı tercihlerinin öğretim programına bağlılıklarıyla olan ilişkisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Büyükkaragöz, S. S. & Çivi, C. (1999). *Genel öğretim metotları* (10. Baskı). İstanbul: Beta
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç – Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: PegemA.
- Canbek, G. ve Sağıroğlu, G. (2007). Çocukların ve gençlerin bilgisayar ve internet güvenliği, *Politeknik Dergisi*, 10(1), 33 – 39.
- Cao, F. ve Su, L. (2006). Internet addiction among chinese adolescents, *Child: Care, Health and Development*, 33(3), 275 – 281.
- Caplan, S. E. (2002). Problematic internet use and psychosocial well – being: Development of a theory – based cognitive – behavioral measurement instrument, *Computers in Human Behavior*, 18, 553 – 575.
- Cemiloğlu – Altunay, M. (2010). Gündelik yaşam ve sosyal paylaşım ağları: Twitter ya da – pıt pıt net, *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, 12, 31 – 56.
- Ceyhan, E. (2008). Ergen ruh sağlığı açısından bir risk faktörü: İnternet bağımlılığı, *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 15(2), 109 – 116.
- Chak, K. ve Leung, L. (2004). Shyness and locus of control as predictors of internet addiction and internet use, *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 7, 559 – 570.
- Charlton, J. P. ve Danforth, I. D. W. (2007). Distinguishing addiction and high engagement in the context of online game playing, *Computers in Human Behavior*, 23, 1531 – 1548.
- Chatfield, T. (2013). *Dijital Çağa Nasıl Uyum Sağlarız?* İstanbul: Sel.

- Chen, K., Tarn, M. J. ve Han, B. T. (2004). Internet dependency: Its impact on online behavioral patterns in e – commerce, *Human Systems Management*, 23(1), 49 – 58.
- Çakır – Balta, Ö. ve Horzum, M. B. (2008). Web tabanlı öğretim ortamındaki öğrencilerin internet bağımlılığını etkileyen faktörler, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 41(1), 187 – 205.
- Çakır, V. ve Bozkurt, Ö. (2014). Televizyon izleme alışkanlıkları, motivasyonları ve TRT – 6: Hakkâri örneği, *Global Media Journal: TR Edition*, 4(8), Spring, 61 – 81.
- Çakmak, T., Özel, N. ve Yılmaz, M. (2013). Evaluation of the open course ware initiatives within the scope of digital literacy skills: Turkish open courseware consortium case, *Social and Behavioral Sciences*, 83, 65 – 70.
- Çelen, F. K. ve Seferoğlu, S. S. (2013). Investigation of elementary school students' opinions related to unethical behavior in the use of information and communication technologies, *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 83, 417 – 421.
- Çelen, F. K., Çelik, A. ve Seferoğlu, S. S. (2011). Çocukların internet kullanımları ve onları bekleyen çevrimiçi riskler, *Akademik Bilişim'11 – XIII. Akademik Bilişim Konferansı Bildiriler Kitabı: 02 – 04 Şubat 2011*, Malatya: İnönü Üniversitesi.
- Çepni, O., Oğuz, S. ve Kılcan, B. (2014). İlköğretim öğrencilerinin dijital vatandaşlığa yönelik görüşleri, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 18(3), 251 – 266.
- Çetin, M. ve Özgiden, H. (2013). Dijital kültür sürecinde dijital yerliler ve dijital göçmenlerin twitter kullanım davranışları üzerine bir araştırma, *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (E – GİFDER)*, 2(1), Mart Dönemi, 172 – 189.
- Çevik, B. G. ve Çelikkaleli, Ö. (2010). Ergenlerin arkadaşlık bağımlılığı ve internet bağımlılığının cinsiyet, ebeveyn tutumu ve anne – baba eğitim düzeylerine göre incelenmesi, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(3), 225 – 240.

- Çocuklar İçin Güvenli İnternet*. (2006). Ankara: Türk Psikologlar Derneği.
- Çubukçu, A. ve Bayzan, Ş. (2013). Türkiye’de dijital vatandaşlık algısı ve bu algıyı internetin bilinçli, güvenli ve etkin kullanımı ile artırma yöntemleri, *Middle Eastern ve African Journal of Educational Research*, 5, 148 – 174.
- Dabbagh, N. (2007). The online learner: Characteristics and pedagogical implications, *Contemporary Issues in Technology and Teacher Education*, 7(3), 217 – 226.
- Davis, R. A. (2001). A cognitive – behavioral model of pathological internet use, *Computers in Human Behavior*, 17, 187 – 195.
- Demirel, Ö. (2000). *Kuramdan Uygulamaya Program Geliştirme*. Ankara: Pegem Akademi.
- Demirel, Ö. (2005). *Eğitimde program geliştirme: Kuramdan uygulamaya*. Ankara: Pegem Akademi.
- Demirel, Ö. (2011). *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Pegem Akademi.
- Dijital. (2017). *Türk Dil Kurumu (TDK) Sözlüğü*. Ankara: TDK.
- Dinçer, S., Mavaşoğlu, M. ve Mavaşoğlu, F. (2014). Üniversite öğrencilerinin internet kullanımlarının sosyal yaşam üzerine etkisi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(1), 145 – 157.
- Doğan, H. (1975). Program geliştirmede sistem yaklaşımı. *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(14), 361-385.
- Dolgun, U. (2005). *Enformasyon Toplumundan Gözetim Toplumuna*, Bursa: Ekin.
- Doucet, M. (2007). Library and archives canada: A case study of a national library, archives, and museum merger, *RBM: A Journal of Rare Books, Manuscripts, and Cultural Heritage*, 8, 61 – 66.

- Elçi, C. A. (2015). *Bilişim teknolojileri ve yazılım dersi öğretim programına yönelik öğrenci görüşlerinin dijital vatandaşlık bağlamında incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Erden, M. (1998). *Eğitimde program değerlendirme* (3.baskı). Ankara: Anı.
- Ergin, A. Uzun, S. U. ve Bozkurt, A. İ. (2013). Tıp fakültesi öğrencilerinde internet bağımlılığı sıklığı ve etkileyen etmenler, *Pamukkale Tıp Dergisi*, 6(3), 134 – 142.
- Erişti, B. (2010). Eğitimde dönüşümler, *Bilgi ve İletişim Teknolojileri Işığında Dönüşümler*, Editör: Odabaşı, F., Ankara: Nobel.
- Erjem, Y. ve Çağlayandereli, M. (2006). Televizyon ve gençlik: Yerli dizilerin gençlerin model alma davranışı üzerindeki etkisi, *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 30(1), Mayıs Dönemi, 15 – 30.
- Ertürk, S. (1984). *Eğitimde program geliştirme* (5.baskı). Ankara: Yelkentepe.
- Eryılmaz, S., & ULUYOL, Ç. (2015). 21. yüzyıl becerileri ışığında fatih projesi değerlendirmesi, *GEFAD / GUJGEF* 35(2), 209-229.
- Esen – Kıran, B. (2009). Predicting internet addiction in adolescents by several variables, *E – Journal of New World Sciences Academy*, 4(4), 1331 – 1340.
- Esen, E. ve Siyez, D. (2011). Ergenlerde internet bağımlılığını yordayan psiko – sosyal değişkenlerin incelenmesi, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(36), 127 – 138.
- Esener, E. (2017). Bitcoin (dijital para) nedir? *Startup Hukuku Resmi İnternet Sitesi*, <http://startiphukuku.com/bitcoin-nedir/>, Erişim: 15.01.2017.
- Eser – Akkuş, D. (2017). *Türkiye’deki azınlıkların dijital vatandaşlık pratikleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.

- Eşgi, N. (2013). Dijital yerli çocukların ve dijital göçmen ebeveynlerinin internet bağımlılığına ilişkin algılarının karşılaştırılması, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(3), 181 – 194.
- Farmer, L. (2010). 21. Century standarts for information literacy, *Leadership*, 39(4), 20 – 22.
- Gardner, H., Davis, K. M. (2014). *App Kuşağı* (Ü. Şensoy, Çev.). İstanbul: Opimist.
- Genç, S. Z. Ve Eryaman, M. Y. (2015). *Değişen Değerler ve Yeni Eğitim Paradigması*, Ankara: PegemA.
- Gentile, D. (2009). Pathological video – game use among youth ages 8 to 18: A national study, *Psychological Science*, 20(5), 594 – 602.
- Ghassemzadeh, L. M. A., Shahraray, M. ve Moradi, A. (2008). Prevalence of internet addiction and comparison of internet addicts and non – addicts in Iranian high schools, *Cyberpsychology ve Behavior*, 11(6), 731 – 733.
- Gilster, P. (1997). *Digital Literacy*. New York: Wiley.
- Goulão, F. M. ve Fombona, J. (2012). Digital literacy and adults learners’ perception: The case of a, *Social and Behavioral Sciences*, 46, 350 – 355.
- Gökçe Arslan, Ş. ve Durakoğlu, A. (2014). Ortaokul öğrencilerinin bilgisayar oyunu bağımlılık düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi, *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, 419 – 435.
- Gönül, A. S. (2002). Patolojik internet kullanımı, *Yeni Symposium*, 40(3), 105 – 110.
- Görmez, E. (2017). Öğretmenlerin “dijital vatandaşlık ve alt boyutları” hakkındaki düzeyleri, *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 11(21), 125 – 144.
- Griffiths, M. D. (1999). Internet addiction: fact or fiction?, *The Psychologist*, 12(5), 246 – 250.

- Gül, U. (2018). *Cumhuriyetten günümüze ilkökul eğitim programlarıve inovatif etkisinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Gülınar, B. ve Balcı, Ş. (2011). *Yeni Medya ve Kùltürleşen Toplum*, Konya: Literatùrk.
- Gümüş, İ. ve Örgev, C. (2015). Ön lisans öğrencilerinin akıllı cep telefon kullanmalarının başarı ve harcama düzeylerine olası etkileri üzerine bir çalışma, *Akademik Platform Dergisi*, 1, 310 – 315.
- Güneş, M. (2008). *İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders kazanımları ile ders kitabında önerilen etkinliklerin uygunluk düzeyi (Elazığ İli örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Günüç, S. (2009). *İnternet bağımlılık ölçeğinin geliştirilmesi ve bazı demografik değişkenler ile internet bağımlılığı arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Günüç, S. ve Kayrı, M. (2010). Türkiye’de internet bağımlılık profili ve internet bağımlılık ölçeğinin geliştirilmesi: geçerlik güvenirlik çalışması, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakùltesi Dergisi*,39, 220 – 232.
- Günüç, S., Odabaşı, H. F ve Kuzu, A. (2013). 21. yüzyıl öğrenci özelliklerinin öğretmen adayları tarafından tanımlanması: bir twitter uygulaması, *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 9(4), 436-455.
- Gürcan, A., Özhan, S. ve Uslu, R. (2008). *Dijital Oyunlar ve Çocuklar Üzerindeki Etkileri*,Ankara: T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü.
- Hacıfendioğlu, Ş. (2010). Sosyal paylaşım sitelerinde üye bağılılığı üzerine bir araştırma, *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20, 56 – 71.

- Hall, A. S. ve Parsons, J. (2001). Internet addiction: College students case study using best practices in cognitive behavior therapy, *Journal of Mental Health Counseling*, 23(4), 312 – 327.
- Horzum, M. B. (2011). İlköğretim öğrencilerinin bilgisayar oyunu bağımlılık düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi, *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 36(159), 56 – 68.
- Horzum, M. B., Ayas, T. ve Çakır, Ö. B. (2008). Çocuklar için bilgisayar oyun bağımlılığı, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 30, 76 – 88.
- Irak, D. ve Yazıcıoğlu, O. (2012). *Türkiye ve Sosyal Medya*, İstanbul: Okyanus.
- Işık, U. (2007). *Medya bağımlılığı teorisi doğrultusunda internet kullanımının etkileri ve internet bağımlılığı*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- İbrahim, I. I., Subari, K. A., Kassim, K. M. ve Mohamood, S. K. B. (2013). Antecedent stirring purchase intention of smartphone among adolescents in perlis, *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 3(12), 84 – 97.
- İnan, A. (2010). *İlköğretim II. kademe ve lise öğrencilerinde internet bağımlılığı*.Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- İşman, A., Eskicumalı, A. (2003). *Eğitimde Planlama ve Değerlendirme*. İstanbul: Değişim.
- Jans, K. S., Hwang, S. Y. ve Choi, J. Y. (2008). Internet addiction and psychaitric symptoms among Korean adolescents, *Journal of School Health*, 78(3), 165 – 171.
- Ju – Yu, Y., Chih – Hung, K., Cheng – Fang, Y., Sue – Huei, C., Wei – Lun, C. ve Cheng – Chung, C. (2008). Psychiatric symptoms in adolescents with internet addiction: comparison with substance use, *Psychiatry and Clinical Neurosciences*, 62, 9 – 16.

- Kabakçı, I., Odabaşı, H. F. ve Çoklar, A. N. (2008). Parents' views about internet use of their children, *International Journal of Education and Information Technologies*, 2(4), 248 – 255.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2014). Kültürleşme ve aile ilişkileri, *Türk Psikoloji Yazıları*, 17(34), Aralık Dönemi, 120 – 127.
- Kaltiala – Heino, R., Lintonen, T. ve Rimpela, A. (2004). Internet addiction: potentially problematic use of the internet in a population of 12 – 18 year – old adolescents, *Addiction Research and Theory*, 12(1), 89 – 96.
- Kandell, J. J. (1998). Internet addiction on campus: the vulnerability of college students, *Cyberpsychology and Behavior*, 1, 11 – 17.
- Kaplan, A. ve Haenlein, M. (2010). Users of the world, unite! The challenges and opportunities of social media. *Business Horizons*, 53, 59 – 68.
- Karaaslan, İ. A. ve Budak, L. (2012). Üniversite öğrencilerinin cep telefonu özelliklerini kullanımlarını ve gündelik iletişimlerine etkisinin araştırılması, *Journal of Yasar University*, 26(9), 4548 – 4571.
- Karagülle, A. E. ve Çaycı, B. (2014). Ağ toplumunda sosyalleşme ve yabancılaşma, *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication (TOJDAC)*, 4(1), January, 1 – 9.
- Karahisar, T. (2013). Dijital nesil, dijital iletişim ve dijitalleşen (!) Türkçe, *Online Academic Journal of Information Technology*, 4(12), Summer, 71 – 83.
- Karakuş, M., Çimen – Coşgun, Ü. ve Lal, İ. (2015). Ortaokul bilişim teknolojileri ve yazılım dersi öğretim programının öğretmen görüşleri doğrultusunda incelenmesi, *Journal of Turkish Studies*, 10(11), 461–486.
- Kaya, A. B. (2013). *Çevrimiçi oyun bağımlılığı ölçeğinin geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenirlik çalışması*.Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.

- Kelleci, M., Güler, N., Sezer, H. ve Gölbaşı Z. (2009). Lise öğrencilerinde internet kullanma süresinin cinsiyet ve psikiyatrik belirtiler ile ilişkisi, *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 8(3), 223 – 230.
- Kenan, A. ve Shiri, A. (2009). Sociability and social interaction on social networking websites, *Library Review*, 58(6), 438 – 450.
- Kırık, A. M. (2013). Gelişen web teknolojileri ve sosyal medya bağımlılığı, *Sosyal Medya Araştırmaları – 1*, Editörler. Büyükaslan, A. ve Kırık, A. M., Konya: Çizgi.
- Kızıl, N. (1998). *İletişim Özgürlüğü ve Medyada Oto Kontrol*, İstanbul: Beta.
- Kleiman, G. M. (2004). Myths and realities about technology in K – 12 schools: Five years later, *Contemporary Issues in Technology and Teacher Education*, 4(2), 248 – 253.
- Kocadağ, T. (2012). *Öğretmen adaylarının dijital vatandaşlık düzeylerinin belirlenmesi*.YayımlanmamışYüksek Lisans Tezi,Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Kocaoğlu Er, F.S. (2016). *İlköğretim matematik öğretmenlerinin 5. ve 6. sınıf matematik ders kitaplarına ilişkin görüşleri*.Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Koçak, D. Y., Hotun – Şahin, N. ve Büyükkayacı – Duman, N. (2015). Alkol ve sigara bağımlılığı, kadın sağlığına etkileri ve hemşirelik girişimleri, *Literatür Sempozyum Psikiyatri / Nöroloji / Davranış Bilimleri Dergisi*, 1(5), Ocak – Şubat – Mart Dönemi, 43 – 47.
- Koigisheva, A. (2017). *Türk ve Kazak Hukuku'nda vatandaşlığın asli kazanılması*.YayımlanmamışYüksekLisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Koolstra, C. M., Voort, T. H. A. ve Kamp, L. J. (1997). Television's impact on children's reading comprehension and decoding skills: A 3 – year panel study, *Reading Research Quarterly*, 32, 128 – 152.

- Kozan, M. (2018). *Bilgisayar ve ğretim teknolojileri eğitimi bölümü öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeyleri ve siber zorbalığa ilişkin duyarlılıklarının incelenmesi*.Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Köksal, Y. (2015). İnternet bağımlılığı ile internetten alışveriş ilişkisi üzerine bir incelenme; üniversite öğrencileri uygulaması, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*,12, 117 – 130.
- Koroğlu, G., Öztürk, Ö., Tellioglu, N., Genç, Y., Mırsal, H. ve Beyazyürek, M. (2006). Problemlı internet kullanımıyla başvuran iki uçlu bir hasta nedeniyle psikiyatrik ek tanı tartışması: Olgı sunumu, *Bağımlılık Dergisi*, 7, 150 – 154.
- Kraut, R. ve Paterson, M. (1998). Internet paradox, *American Psychologist*, 53, 1017 – 1031.
- Kurt, A. A. (2010). Okuryazarlıkta dönüşümler, *Bilgi ve İletişim Teknolojileri Işıında Dönüşümler*,Editör: Odabaşı, F.,Ankara: Nobel.
- Kurt, F. (2016). *Dünya bilim ve teknoloji mirasının farklı ülkelerin sosyal bilgiler ders kitaplarına yansıması üzerine karşılaştırmalı bir inceleme*.Yüksek Lisans Tezi,Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adıyaman.
- Lam, L. T., Peng, Z. ve Mai, J. (2009). The association between internet addiction and self – injurious behaviour among adolescents, *Injury Prevention*, 15, 403 – 408.
- Laura, A. N. ve Richard, N. (2004). Development of a psychometrically sound internet addiction scale: a preliminary step, *Psychology of Addictive Behaviors*,18(4), 381 – 384.
- Lay – Yee, K., Kok – Siew, H. ve Yin – Fah, B. C. (2013). Factors affecting smartphone purchase decision among Malaysian generation Y, *International Journal of Asian Social Science*, 3(12), 2426 – 2440.

- Lin, S. S. J. ve Tsai, C. C. (2002). Sensation seeking and internet dependence of Taiwanese high school adolescents, *Computers In Human Behavior*, 18(4), 411 – 426.
- Lundby, K. ve Ronning, H. (2014). Medya – kültür – iletişim: Medya kültürü aracılığıyla modernliğin yorumlanması, *Medya – Kültür – Siyaset*, Derleyen: İrvan, S., İstanbul: Pharmakon.
- Mesch, G. S. (2003). The family and the internet: The Israeli case, *Social Science Quarterly*, 84(4), 1038 – 1050.
- Miles, M, B.,& Huberman, A. M. (1994). Qualitative data analysis: An expanded Sourcebook. (2nd ed). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2018). *Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı*.<http://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspxsayfasından> erişilmiştir.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2018). *Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı*.<http://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspxsayfasından> erişilmiştir.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2018). *Matematik Dersi Öğretim Programı*.<http://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspxsayfasından> erişilmiştir.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2018). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı*.<http://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspxsayfasından> erişilmiştir.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2018). *Türkçe Dersi Öğretim Programı*.<http://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspxsayfasından> erişilmiştir.
- Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği. (2012). *T.C. Resmi Gazete*, 28409, 12 Eylül 2012.
- Morahan, M. J. ve Schumacher, P. (2000). Incidence and correlates of pathological internet use among college students, *Computers in Human Behavior*, 16, 13 – 29.
- Mossbarger, B. (2008). Is internet addiction addressed in the classroom? A survey of psychology textbooks, *Computers in Human Behavior*, 24, 468 – 474.

- Mossberger, K., Tolbert, C. J. ve McNeal, R. (2008). *Digital Citizenship: The Internet, Society, and Participation*, London: The MIT.
- Murali, V. ve George, S. (2007). Lost online: An overview of internet addiction, *Advances in Psychiatric Treatment*, 13, 24 – 30.
- Nalwa, K. ve Anand, A. P. (2003). Internet addiction in students: A cause of concern, *Cyber Psychology ve Behavior*, 6(6), 653 – 656.
- NCTM (2000). Principles and Standards for School Mathematics. Reston, Va. NCTM.
- O'Reilly, M. (1996). Internet addiction: a new disorder enters the medica lexicon, *Canadian Medical Association Journal*, 154, 1882 – 1883.
- Oblinger, D. G. ve Oblinger, J. L. (2005). Educating the net generation, *Educause Resmi İnternet Sitesi*, <https://www.educause.edu/ir/library/pdf/pub7101.pdf>, Erişim: 19.12.2017.
- Ocak, M. A. (2013). *Eğitsel Dijital Oyunlar: Kuram, Tasarım ve Uygulama*, Ankara: PegemA.
- Ocak, M. A. (2013/a). *Aile ve İletişim*, Ankara: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- Ocak, M. A. ve Şahin, S. (2011). Teknoloji destekli sınıflarda öğrenme kazanımları ve değerlendirilmesi, *Eğitimde Teknoloji Entegrasyonu*, Editörler: Perkmen, S. ve Tezci, E., Ankara: PegemA.
- Odabaşıoğlu, G., Öztürk, Ö., Genç, Y. ve Pektaş, Ö. (2007). On olguluk bir seri ile internet bağımlılığı klinik görünümleri, *Bağımlılık Dergisi*, 8(1), 46 – 51.
- Oliva, P. F. (2009). *Developing the curriculum* (seventh edition). USA: Pearson/ Allyn and Bacon.
- Öçal, F. (2017). *İlkokul öğretmenleri ve velilerin kendileri ile velilerin çocuklarına ilişkin dijital okuryazarlık yeterlilik algıları*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Ögel, K. (2012). *İnternet Bağımlılığı: İnternetin Psikolojisini Anlamak ve Bağımlılıkla Başa Çıkmak*, İstanbul: Türkiye İş Bankası.
- Öğrencileri İçin ISTE Standartları. (2017). *ISTE Resmi İnternet Sitesi*,<http://www.iste.org/standards/for-students>,Erişim: 22.12.2017.
- Öğüt, A. (2012). *Bilgi Çağında Yönetim*, Ankara: Nobel.
- Öktem. R. (2005). *Araştırma Modeli*,Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özçınar, Z. (2011). The relationship between internet addiction and communication, educational and physical problems of adolescents in North Cyprus, *Australian Journal of Guidance and Counseling*, 21(1),22 – 32.
- Özdemir, S. M. (2011). Toplumsal değişme ve küreselleşme bağlamında eğitim ve eğitim programları: kavramsal bir çözümleme,*Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1),85 – 110.
- Özdemir, S. M. (2012). Eğitim programı kavramına ilişkin öğretmen adaylarının metaforik algıları. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 5(3), 369-393.
- Özmen, Ş. (2012). *E – Ticaret Ağ Ekonomisinde Yeni Ticaret Yolu*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Öztürk, M. (2015). *Ortaokul öğrencilerinin dijital vatandaşlık düzeyleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi,Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu.
- Palfrey, J.ve Gasser, U. (2008). *Born digital, understanding the first generation of digital natives*,New York:Basic Books.
- Park, S. K., Kim, J. Y. ve Cho, C. B. (2008). Prevalence of internet addiction and correlations with family factors among south korean adolescents, *Adolescence*, 4(172), 895 – 909.

- Parsa, A. ve Aytaş, M. (2014). Yeni gerçeklik: Dijital yerliler ve göçmenlerle 21.yüzyıl okur – yazarlığında birleşmek, *Dijital Panorama Bilgi İletişim Teknolojilerinde Son Gündem*, Editör: Vural, Z. B. A., Ankara: Ütopya.
- Partnership For 21st Century Skills (P21) (2013). *Framework For 21st Century Learning*. <https://www.imls.gov/assets/1/AssetManager/Bishop%20Pre-Con%202.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Pedró, F. (2006). The new millennium learners: Challenging our views on ICT and learning. OECD – CERİ. *OECD Resmi İnternet Sitesi*, <https://www.oecd.org/edu/ceri/38358359.pdf>, Erişim: 19.12.2017.
- Peker – Ünal, D. (2017). Bir öğretim programındaki dijital vatandaşlık öğeleri ve ortaöğretim öğrencilerinin dijital vatandaşlık öğelerine sahip olma durumları *Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5, 180 – 195.
- Perihan, M. (2013). *Tarih öğretmenlerinin ve öğrencilerin tarih müfredat programı ve tarih ders kitabı hakkındaki görüşleri: Van İli örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Pew (2010/a). Neighborsonline reports. Retrieved from, *Pew Resmi İnternet Sitesi*, <http://www.pewinternet.org/Reports/2010/Neighbors-Online.aspx>, Erişim: 19.12.2017.
- Pew (2010/b). The future of social relations. Retrieved from, *Pew Resmi İnternet Sitesi*, <http://www.pewinternet.org/Reports/2010/Thefuture-of-social-relations.aspx>, Erişim: 19.12.2017.
- Pratarelli, M., Browne, B. ve Johnson, K. (1999). The vits and bytes of computer / internet addiction: A factor analytic approach, *Behavior Research Methods, Instruments, and Computers*, 31, 305 – 314.
- Prensky, M (2001/b). Digital natives, digital immigrants Part – 2: Do they really think differently? *On the Horizon*, 9(6), 1 – 6.

- Prensky, M. (2001/a). Digital natives, digital immigrants Part – 1, *On the Horizon*, 9(5), 1 – 6.
- Rahmah, A. (2015). Digital literacy learning system for Indonesian citizen, *Computer Science*, 72, 94 – 101.
- Rajani, M. K. ve Chandio, M. S. (2004). Use of internet and its effects on our society, *Proceedings of National Conference on Emerging Technologies*, 2, 157 – 161.
- Rambousek, V., Štípek, J. ve Vaňková, P. (2016). Contents of digital literacy from the perspective of teachers and pupils, *Social and Behavioral Sciences*, 217, 354 – 362.
- Ribble, M. S. (2006). *Implementing digital citizenship in schools: The research, development and validation of a technology leader's guide*. Unpublishing Doctoral Dissertation, Kansas State University.
- Ribble, M. ve Bailey, G. (2007). *Digital citizenships in schools*, Washington: ISTE.
- Rikhye, R., Cook, S. ve Berge, Z. L. (2009). Digital natives vs. digital immigrants: Myth or reality?, *International Journal of Instructional Technology and Distance Learning*, 6(2), 1 – 5.
- Sak, N. (2017). *Bilişim teknolojileri ve yazılım dersi öğretim programının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi: Bir delphi çalışması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Sakallı, H. (2015). *Sınıf öğretmeni adaylarının dijital vatandaşlık düzeyleri ile siber zorbalık eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Sanders, C. E., Field, T. M., Diego, M. ve Kaplan, M. (2000). The relationship of internet to depression and social isolation among adolescents, *Adolescence*, 35(138), 237 – 242.

- Sarıkoz, A. (2017). *Bilişim teknolojileri ve yazılım dersine ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Scherer, K. (1997). College life on – line: Healthy and unhealthy internet use, *Journal of College Student Development*, 38, 655 – 665.
- Seferoğlu, S. S. ve Yıldız, H. (2013). Dijital çağın çocukları: İlköğretim öğrencilerinin Facebook kullanımları ve internet bağımlılıkları üzerine bir araştırma, *İletişim ve Diplomasi Dergisi*, 2, Çocuk ve Medya Özel Sayısı, 31 – 48.
- Semiz, Ö. (2015). Teknolojik gelişmeler, bilgiye erişim ve telif hakları: Fırsatlar ve tereddütler, *Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi (FMR)*, 1, 63 – 70.
- Shariman, T. N. P. T., Razak, A. N. ve Mohd, F. N. (2012). Digital literacy competence for academic needs: An analysis of Malaysian students in three universities, *Social and Behavioral Sciences*, 69, 1489 – 1496.
- Sırakaya, M. ve Seferoğlu, S. S. (2013). Öğretmen adaylarının problemleri internet kullanımlarının incelenmesi, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(1), 356 – 368.
- Simpson, R. ve Obdaloğlu, A. O. (2014). New technologies in higher education – ICT skills or digital? *Social and Behavioral Sciences*, 154, 104 – 111.
- Sook– Jung, L. M. A. ve Young – Gil, C. M. A. (2007). Children’s internet use in a family context: influence on family relationships and parental mediation, *Cyberpsychology ve Behavior*, 10(5), 640 – 644.
- Soule, L. C., Shell, L. W. ve Kleen, B. A. (2003). Exploring internet addiction: Demographic characteristics and stereotypes of heavy internet addiction, *The Journal of Computer Information Systems*, 44(1), 64 – 73.

- Stephens, M. ve Keqiang, R. X. (2014). Using a framework of 21st century competencies to examine changes between China's 2001 and 2011 Mathematics curriculum standards for basic education, *Journal of Mathematics Education*, 5(2), 9 – 15.
- Subrahmanyam, K., Reich, S. M., Waechter, N. ve Espinoza, G. (2008). Online and offline social networks: Use of social networking sites by emerging adults. *Journal of Applied Develop Mental Psychology*, 29, 420 – 433.
- Sungur, S. (2008). Kültürel emperyalizmin ötesi: Küreselleşme, iletişim ve yeni uluslararası düzen, *Beykent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 1, Bahar Dönemi, 94 – 138.
- Sütçü, C. (2012). *Sosyal Medyaya Girmeden Önce Bilinmesi Gerekenler – Yeni Medya ve*, İstanbul: Anahtar.
- Şahin, C. ve Tuğrul, V. M. (2012). İlköğretim öğrencilerinin bilgisayar oyunu bağımlılık düzeylerinin incelenmesi, *Journal of World of Turks*, 4(3), 115 – 130.
- Şahin, F. (2007). İnternet ve çocuk istismarı, *Sosyal Pediatri Günleri – Basın Yayında Çocuk Sağlığı Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Ankara: Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK).
- Şahin, H. (2006). Eğitim programı geliştirme sürecinde önemli bir aşama: İhtiyaç belirleme. *Tıp Eğitimi Dünyası*, 22(22), 1-9.
- Şahin, M. C. (2009). Yeni bin yılın öğrencilerinin özellikleri, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 155 – 172.
- Şen, S. (2009). *İlköğretim okulu yöneticilerinin ve sınıf öğretmenlerinin bilgisayar tutumları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı, İstanbul.
- Şenormancı, Ö., Konkan, R. ve Sungur, M. Z. (2010). İnternet bağımlılığı ve bilişsel davranışçı terapisi, *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 11, 261 – 268.

- Taba, H. (1962). *Curriculum development: Theory and practice*. New York: Harcourt, Brace and World.
- Tamer, S. L. ve Koç, M. (2010). Bilgisayar laboratuvarlarının fiziksel ergonomik kriterler açısından değerlendirilmesi: Süleyman Demirel Üniversitesi örneği, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(1), 720 – 747.
- Tatar, B. (2010). *Yeni Fizik Öğretim Programı'na göre yazılmış 9. Sınıf Fizik Ders Kitabı'nın beceri kazanımlarını kazandırmasına ait öğretmen görüşleri*.YayımlanmamışYüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Taylan, H. H. ve Işık, M. (2015). Sakarya'da ortaokul ve lise öğrencilerinde internet bağımlılığı, *Turkish Studies – International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*,10(6), Spring, 855 – 874.
- Tekeli, P. (2018). *Dijital hikâye anlatımı atölyesinde yaşlıların dijital okuryazarlık deneyimlerinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tezcan, G. (2018). *Ortaokul fen bilimleri ders kitaplarında yer alan etkinliklerin bilim, teknoloji, mühendislik ve matematik yaklaşımına uygunluğunun incelenmesi ve öğretmen görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.
- The Secretary's Commission on Achieving Necessary Skills, (SCANS). (1991). What work requires of schools: A SCANS report for America 2000. Washington DC: U.S. Department of Labor.
- Thorson, K. S. ve Rodgers, S. (2010). Relationships between blogs as ewom and interactivity, perceived interactivity, and parasocial interaction, *Journal of Interactive Advertising*,6(2), Spring, 34 – 44.

- Tonta, Y. (2009). Dijital yerliler, sosyal ağlar ve kütüphanelerin geleceği, *Türk Kütüphaneciliği*, 23(4), 742 – 768.
- Toprak, A., Yıldırım, A., Aygöl, E. Binark, M., Börekçi, S. ve Çomu, T. (2009). *Toplumsal Paylaşım Ağı Facebook*, İstanbul: Kalkedon.
- Tosun, N. B. (2009). Etkileşim boyutuyla yeni medya, *Değişen İletişim Ortamında Etkileşimli Pazarlama*, Editörler: Baruh, L. ve Yüksel, M., İstanbul: Doğan.
- Tsai, C. C., Lin, S. S. J. ve Tsai, M. J. (2001). Analysis of attitudes toward computer networks and internet addiction of Taiwanese adolescents, *Cyberpsychology ve Behavior*, 4(3), 373 – 376.
- Turan, F. (2015). *Ortaokul 8. Sınıf Fen ve Teknoloji Öğretim Programı çerçevesinde ders kitabının bilimsel süreç becerileri açısından karşılaştırılması ve bilimsel süreç becerilerinin uygulanabilirliğine yönelik öğretmen görüşleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir.
- Turkishtime. (2012). Dijital dünyanın dijital meslekleri. *Turkishtime Dergisi Resmi İnternet Sitesi*, <http://www.turkishtimedergi.com/genel/dijital-dunyanin-dijital-meslekleri/>, Erişim: 21.12.2017.
- TÜİK. (2017). *Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması*, Ankara: TÜİK.
- Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği (2012). *21. Yüzyıl Becerileri ve Eğitimin Niteliği” konulu toplantı dizisinin ilkini gerçekleştirdi*. <https://tusiad.org/tr/tum/item/5700-tusiad-21-yuzyil-becerileri-ve-egitimin-niteligi-konulu-toplanti-dizisinin-ilkini-gerceklestirdisayfasından> erişilmiştir.
- Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği, (TÜSİAD). (2013). *Türkiye’de Öğretmen Eğitimini Yeniden Yapılandırmak İçin Bir Model Önerisi*. <https://tusiad.org/tr/yayinlar/raporlar/item/7344-okulda-universite-turkiyede-ogretmen-egitimini-yeniden-yapilandirmak-icin-bir-model-onerisisayfasından> erişilmiştir.

- Ulu – Kalın, Ö. (2007). *Sosyal Bilgiler Öğretim Programı (2004) ve 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı'nın incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Ulusoy, O. (2008). *Ergenlerde bilişim teknolojileri kullanımı ve saldırganlık ilişkisi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Umay, A. (2004). İlköğretim matematik öğretmenleri ve öğretmen adaylarının öğretimde bilişim teknolojilerinin kullanımına ilişkin görüşleri, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim fakültesi Dergisi* 26, 176-181.
- Ülkü, E. Ç. ve Demir, M. K. (2013). Kitle iletişim araçlarının öğrencilerin sınıf içi davranışlarına etkisi, *Interational Journal of Social Science*, 6(1), 587 – 608.
- Van Rompaey, V., Roe, K. ve Struys, K. (2002). Children and the internet: Adoption in the family context, *Communication ve Society*, 5(2), 189 – 206.
- Varış, F. (1976). Eğitimde Program Geliştirme. Teori ve Teknikler. Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları No: 53.
- Vélez, P. A. ve Zuazua, I. I. (2017). Digital literacy and cyber convivencia in primary education, *Social and Behavioral Siences*, 237, 110 – 117.
- Vélez, P. A., Olivencia, L. J. J. ve Zuazua, I. I. (2017). The role of adults in children digital literacy, *Social and Behavioral Siences*, 237, 887 – 892.
- Voogt, J. ve Roblin, N. P. (2012). A comparative analysis of international frameworks for 21st century competences: Implications for national curriculum policies, *Journal of Curriculum Studies*, 44(3), 299 – 321.
- Vural, A. B. ve Bakır, U. (2007). Distopyan perspektiften bilgi iletişim teknolojileri ve insanlığın geleceği, *Selçuk Üniversitesi Selçuk İletişim Dergisi*, 5(1), 5 – 21.

- Vural, B. A. ve Bat, M. (2010). Yeni bir iletişim ortamı olarak sosyal medya: Ege Üniversitesi iletişim fakültesine yönelik bir araştırma, *Journal of Yaşar University*, 20(5), 3348 – 3382.
- Waycott, J., Bennett, S., Kennedy, G., Dalgarno, B., ve Gray, K. (2010). Digital divides? Student and staff perceptions of information and communication technologies, *Computers ve Education*, 54, 1202 – 1211.
- We Are Social&Hootsuite. (2017). Digital in 2017 global overview, *We Are Social Resmi İnternet Sitesi*, <https://wearesocial.com/special-reports/digital-in-2017-global-overview>, Erişim: 21.12.2017.
- Weston, R. ve Gore, Jr. P. A. (2006). A brief guide to structural equation modeling, *The Counseling Psychologist*, 34(5), 719 – 751.
- Yalçın, N. (2006). İnterneti doğru kullanıyor muyuz? İnternet bağımlısı mıyız? Çocuklarımız ve gençlerimiz risk altında mı? *VIII. Akademik Bilişim Konferansı (AB – 2006) Bildiriler Kitabı: 09 – 11 Şubat 2006*, Denizli: Pamukkale Üniversitesi.
- Yaylagül, L. ve Korkmaz, M. (2006). Bağımlılık kuramları çerçevesinde küreselleşme ve iletişim, *Kitle İletişimin Ekonomi Politikası*, Derleyen: Yaylagül, L., Ankara: Dalbaz.
- Yenilmez, Y. ve Seferoğlu, S. S. (2013). Sanal zorbalık ve öğretmenlerin farkındalık durumlarına bir bakış, *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 38(169), 420 – 432.
- Yeşil, R. ve Korkmaz, Ö. (2008). Öğretmen adaylarının televizyon bağımlılıkları, okuryazarlık düzeyleri ve eğitselliğine ilişkin düşünceleri, *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26, 55 – 72,
- Yeşildal, M. (2018). *Yetişkin bireylerde dijital okuryazarlık ve sağlık okuryazarlığı arasındaki ilişki: konya örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.

- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin
- Yılmaz, E., Şahin, Y. L., Haseski, H. İ. ve Erol, O. (2014). Lise öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi: Balıkesir İli örneği, *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 4(1), Nisan Dönemi, 133 – 144.
- Young, K. S. (1996). Internet addiction: The emergence of a new clinical disorder, *CyberPsychology and Behavior*, 1(3), 237 – 244.
- Young, K. S. (1999). Internet addiction: Evaluation and treatment, *Student British Medical Journal*, 7, 351 – 352.
- Young, K. S. (2004). Internet addiction: A new clinical phenomenon and its consequences, *American Behavioral Scientist*, 48(4), 402 – 415.
- Young, K. S. ve Rogers, R. C. (1998). The relationship between depression and internet addiction, *CyberPsychology ve Behavior*, 1, 3 – 8.
- Zengin, B. (2017). *Ortaokul 5. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'ndaki metinlerde bulunan zıt anlamlı kelimeler ve bu kelimelerin programdaki kazanımlarla uyumu*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Zıllıoğlu, M. (2007). *İletişim Nedir?* İstanbul: Cem.

EKLER

EK-1.Öğretim Programlarında Ölçme ve Değerlendirme Yaklaşımı

ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME YAKLAŞIMI

Hiçbir insan bir başkasının birebir aynısı değildir. Bu sebeple öğretim programlarının ve buna bağlı olarak ölçme ve değerlendirme sürecinin "herkese uygun", "herkes için geçerli ve standart olması" insanın doğasına terstir. Bu sebeple ölçme ve değerlendirme sürecinde azami çeşitlilik ve esneklik anlayışıyla hareket edilmesi şarttır. Öğretim programları bu açıdan bir yol göstericidir. Öğretim programlarından ölçme değerlendirmeye ait bütün unsurları içermesini beklemek gerçekçi bir beklenti olarak değerlendirilemez. Eğitimde çeşitlilik; birey, eğitim düzeyi, ders içeriği, sosyal ortam, okul imkânları vb. iç ve dış dinamiklerden ciddi şekilde etkilendiği için, ölçme ve değerlendirme uygulamalarının etkililiğini sağlamada öncelik öğretim programlarından değil öğretmen ve eğitim uygulayıcılarından beklenir. Bu noktada özgünlük ve yaratıcılık öğretmenlerden temel beklentidir.

Bu bakış açısından hareketle öğretim programlarında ölçme ve değerlendirme uygulamalarına yön veren ilkeleri aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür:

1. Ölçme ve değerlendirme çalışmaları öğretim programının tüm bileşenleri ile azami uyum sağlamalı, kazanım ve açıklamaların sınırları esas alınmalıdır.
2. Öğretim programı, ölçme sürecinde kullanılabilecek ölçme araç ve yöntemleri açısından uygulayıcılara kesin sınırlar çizmez, sadece yol gösterir. Ancak tercih edilen ölçme ve değerlendirme araç ve yönteminde, gereken teknik ve akademik standartlara uyulmalıdır.
3. Eğitimde ölçme ve değerlendirme uygulamaları eğitimin ayrılmaz bir parçasıdır ve eğitim süreci boyunca yapılır. Ölçme sonuçları tek başına değil izlenen süreçlerle birlikte bütünlük içinde ele alınır.
4. Bireysel farklılıklar gerçeğinden dolayı bütün öğrencileri kapsayan, bütün öğrenciler için genel geçer, tek tip bir ölçme ve değerlendirme yönteminden söz etmek uygun değildir. Öğrencinin akademik gelişimi tek bir yöntemle veya tekniikle ölçülüp değerlendirilmez.
5. Eğitim sadece "bilme (düşünce)" için değil, "hissetme (duygu)" ve "yapma (eylem)" için de verilir; dolayısıyla sadece bilişsel ölçümler yeterli kabul edilemez.
6. Çok odaklı ölçme değerlendirme esastır. Ölçme ve değerlendirme uygulamaları öğretmen ve öğrencilerin aktif katılımıyla gerçekleştirilir.
7. Bireylerin ölçme ve değerlendirmeye konu olan ilgi, tutum, değer ve başarı gibi özellikleri zamanla değişebilir. Bu sebeple söz konusu özellikleri tek bir zamanda ölçmek yerine süreç içindeki değişimleri dikkate alan ölçümler kullanmak esastır.

EK-2. Öğretim Programlarında Kazanım Boyutunda Yer Alan Dijital Okuryazarlık Becerileri

Türkçe Dersi Öğretim Programı Kazanımlarında Yer Alan Dijital Okuryazarlık Becerisi

3. Sınıf kazanım ve açıklamaları;

- T.3.3.22Kısa ve basit dijital metinlerdeki mesajı kavrar.

Elektronik posta ve sosyal medya içeriklerine (davet, teşekkür mesajları vb.) yer verilir.

- T.3.3.26Şekil, sembol ve işaretlerin anlamlarını kavrar.

Bilişim teknolojileri (bilgisayar, tablet) ve iletişim araçlarında kullanılan şekil ve semboller üzerinde durulur.

4. Sınıf kazanım ve açıklamaları;

- T.4.3.32Kısa ve basit dijital metinlerdeki mesajı kavrar.

Elektronik posta ve sosyal medya içeriklerine (tebrik, ilan ve duyuru mesajları vb.) yer verilir.

- T.4.3.35Bilgi kaynaklarını etkili bir şekilde kullanır.

Bilgiye erişmek için basılı ve dijital içeriklerdeki içindikiler ve sözlük bölümünden nasıl yararlanılacağına ilişkin bilgi verilir.

5. Sınıf kazanım ve açıklamaları;

- T.5.3.25Medya metinlerini değerlendirir.

İnternet, sinema ve televizyonun verdiği iletileri değerlendirmeleri sağlanır.

- T.5.3.29Bilgi kaynaklarının güvenilirliğini sorgular.

Bilimsel çalışmalarda ağırlıklı olarak “edu” ve “gov” uzantılı sitelerin kullanıldığı vurgulanır.

6. Sınıf kazanım ve açıklamaları;

- T.6.3.32Medya metinlerini değerlendirir.

İnternet, sinema ve televizyonun verdiği iletileri değerlendirmeleri sağlanır.

- T.6.3.34Bilgi kaynaklarının güvenilirliğini sorgular.

İnternet/yazılı (dergi, kitap, broşür, gazete vb.) kaynakların güvenilirliklerinin sorgulanması sağlanır.

Bilimsel çalışmalarda ağırlıklı olarak “edu” ve “gov” uzantılı sitelerin kullanıldığı vurgulanır.

- T.6.4.1 Yazdıklarını paylaşır.

Öğrenciler yazdıklarını sınıf ve okul panosu ile sosyal medyada paylaşmaya teşvik edilir.

7. Sınıf kazanım ve açıklamaları;

- T.7.3.31Medya metinlerini değerlendirir.

İnternet, sinema ve televizyonun verdiği iletileri değerlendirmeleri sağlanır.

- T.7.3.33Bilgi kaynaklarının güvenilirliğini sorgular.

İnternet/yazılı (dergi, kitap, broşür, gazete vb.) kaynakların güvenilirliklerinin sorgulanması sağlanır.

Bilimsel çalışmalarda ağırlıklı olarak “edu” ve “gov” uzantılı sitelerin kullanıldığı vurgulanır.

- T.7.4.17Yazdıklarını paylaşır.

Öğrenciler yazdıklarını sınıf ve okul panosu ile sosyal medya ortamlarında paylaşmaya, şiir ve kompozisyon yarışmalarına katılmaya teşvik edilir.

8. Sınıf kazanım ve açıklamaları;

- T.8.3.31 Bilgi kaynaklarının güvenilirliğini sorgular.

Blog ve şahsi internet sayfalarındaki bilgilerin güvenilirliği konusunda çalışmalar yapılır.

Bilimsel çalışmalarda ağırlıklı olarak “edu” ve “gov” uzantılı sitelerin kullanıldığı vurgulanır.

- T.8.4.17 Yazdıklarını paylaşır.

Öğrenciler yazdıklarını sınıf ve okul panosu ile sosyal medya ortamlarında paylaşmaya, şiir ve kompozisyon yarışmalarına katılmaya teşvik edilir (MEB Türkçe Dersi Öğretim Programı, 2018, s.21-51).

Matematik Dersi Öğretim Programı Kazanımlarında Yer Alan Dijital Okuryazarlık Becerisi

2. Sınıf kazanım ve açıklamaları;

- M.2.2.1.4 Geometrik cisim ve şekillerin yön, konum veya büyüklükleri değiştiğinde biçimsel özelliklerinin değişmediğini fark eder.

Üç boyutlu dinamik geometri yazılımlarından yararlanılabilir.

- M.2.2.1 Yer, yön ve hareket belirtmek için matematiksel dil kullanır.

Uygun bilgi ve iletişim teknolojileri ile yapılacak etkileşimli çalışmalara yer verilebilir.

4. Sınıf kazanım ve açıklamaları;

- M.4.4.1.3 Elde ettiği veriyi sunmak amacıyla farklı gösterimler kullanır.

Bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanılabilir.

5. Sınıf kazanım ve açıklamaları;

- M.5.2.5.2Dikdörtgenler prizmasının yüzey açınımlarını çizer ve verilen farklı açınımların dikdörtgenler prizmasına ait olup olmadığına karar verir.

Uygun bilgi ve iletişim teknolojileri ile yapılacak etkileşimli çalışmalara yer verilebilir. Üç boyutlu dinamik geometri yazılımlarından yararlanılabilir.

- M.5.3.1.2Araştırma sorularına ilişkin verileri toplar, sıklık tablosu ve sütun grafiğiyle gösterir.

Verileri düzenlemek ve grafikte göstermek için gerektiğinde uygun bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanılır.

7. Sınıf kazanım ve açıklamaları;

- M.7.3.4.1Üç boyutlu cisimlerin farklı yönlerden iki boyutlu görünümlerini çizer.

Uygun bilgi ve iletişim teknolojileriyle etkileşimli çalışmalara yer verilebilir.

- M.7.3.4.2Farklı yönlerden görünümlerine ilişkin çizimleri verilen yapıları oluşturur.

Uygun bilgi ve iletişim teknolojileriyle etkileşimli çalışmalara yer verilebilir.

- M.7.4.1.2Bir veri grubuna ait ortalama, ortanca ve tepe değeri bulur ve yorumlar.

Belli bir veri grubu için bu değerlerden hangisinin daha kullanışlı olduğunu anlamaya yönelik çalışmalara yer verilir. Bu doğrultuda gerektiğinde bilgi ve iletişim teknolojilerine yer verilir.

- M.7.4.1.3Bir veri grubuna ilişkin daire grafiğini oluşturur ve yorumlar.

Daire grafiği oluşturulurken gerektiğinde etkileşimli bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanılır.

8. Sınıf kazanım ve açıklamaları;

- M.8.2.2.6Doğrunun eğimini modellerle açıklar, doğrusal denklemleri ve grafiklerini eğimle ilişkilendirir.

Gerektiğinde uygun bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanılır.

- M.8.3.1.2 Üçgenin iki kenar uzunluğunun toplamı veya farkı ile üçüncü kenarının uzunluğunu ilişkilendirir.

Uygun bilgisayar yazılımları ile üçgen eşitsizliğini anlamaya yönelik çalışmalara yer verilebilir.

- M.8.3.1.4 Yeterli sayıda elemanın ölçüleri verilen bir üçgeni çizer.

Dinamik geometri yazılımları ile yapılacak çalışmalara yer verilebilir.

- M.8.3.2.1 Nokta, doğru parçası ve diğer şekillerin öteleme sonucundaki görüntülerini çizer.

Dinamik geometri yazılımları ile yapılacak çalışmalara da yer verilebilir.

- M.8.3.3.2 Benzer çokgenlerin benzerlik oranını belirler, bir çokgene eş ve benzer çokgenler oluşturur.

Gerektiğinde uygun bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanılır.

- M.8.3.4.1 Dik prizmaları tanırlar, temel elemanlarını belirler, inşa eder ve açınımını çizer.

Bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanılabilir.

- M.8.3.4.2 Dik dairesel silindirin temel elemanlarını belirler, inşa eder ve açınımını çizer.

Bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanılabilir.

- M.8.3.4.3 Dik dairesel silindirin yüzey alanı bağıntısını oluşturur, ilgili problemleri çözer.

Bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanılabilir.

- M.8.3.4.4 Dik dairesel silindirin hacim bağıntısını oluşturur; ilgili problemleri çözer.

Bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanılabilir (MEB Matematik Dersi Öğretim Programı, 2018, s. 26-75).

Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı Kazanımlarında Yer Alan Dijital Okuryazarlık Becerisi

7. Sınıf kazanım ve açıklamaları;

- F.7.1.1.1Uzay teknolojilerini açıklar.

Yapay uydulara değinilir.

Türkiye'nin uzaya gönderdiği uydulara ve görevlerine değinilir” (MEB Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı, 2018, s. 39).

8. Sınıf kazanım ve açıklamaları;

- F.8.6.3.3Küresel iklim değışikliklerinin nedenlerini ve olası sonuçlarını tartışır.

Öğrencilerin ekolojik ayak izini hesaplaması (uzantısı edu, org ve mil gibi güvenli sitelerden yararlanılabilir)sağlanır (MEB Fen Bilimleri Dersi Öğretim Programı, 2018, s. 54).

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Kazanımlarında Yer Alan Dijital Okuryazarlık Becerisi

4. Sınıf kazanım ve açıklamaları;

- SB.4.3.1 Çevresindeki herhangi bir yerin konumu ile ilgili çıkarımlarda bulunur.

Yönler ile doğal ve beşerî unsurlara yakınlık, uzaklık açısından konum analizi yapılır. Doğal ve teknolojik yön bulma yöntemlerine ve araçlarına değinilir.

5. Sınıf kazanım ve açıklamaları;

- SB.5.4.1 Teknoloji kullanımının sosyalleşme ve toplumsal ilişkiler üzerindeki etkisini tartışır.

- SB.5.4.2 Sanal ortamda ulaştığı bilgilerin doğruluk ve güvenilirliğini sorgular.

Medya okuryazarlığızerinde durulur.

- SB.5.4.3 Sanal ortamı kullanırken güvenlik kurallarına uyar.

Mesafeli alışveriş, güvenli internet kullanımı, kimlik hırsızlığı gibi konular ele alınır.

Teknolojik rnler için hazırlanan kullanım kılavuzlarına dikkat çekilir.

- SB.5.6.1Bireysel ve toplumsal ihtiyaçlar ile bu ihtiyaçların karşılanması için hizmet veren kurumları ilişkilendirir.

Kazanım kapsamında e-devlet portalı ve bu portal üzerinden sağlanan hizmetlere değinilir.

7. Sınıf kazanım ve açıklamaları;

- SB.7.1.3Medyanın sosyal değişim ve etkileşimdeki rolünü tartışır.

Seçilen bir iletişim kanalının (TV, İnternet, akıllı telefonlar vb.) bireyler arasındaki iletişimi ve toplumsalolarak da kültürü nasıl değiştirdiği ele alınır.

- SB.7.1.4Dijital teknolojilerin üretim, dağıtım ve tüketim ağında meydana getirdiği değişimleri analiz eder.

E-ticaret (gerçek ürünler kadar bilgisayar oyunları gibi sanal/dijital ürünler) zerinde durulur (MEB Sosyal Bilgiler Dersi ğretim Programı, 2018, s. 14-25).

Hayat Bilgisi Dersi ğretim Programı Kazanımlarında Yer Alan Dijital Okuryazarlık Becerisi

1.Sınıf kazanım ve açıklamaları;

- HB.1.3.7Kitle iletişim araçlarını kullanırken beden sağlığını korumaya zen gösterir.

Televizyon, telefon ve bilgisayar gibi kitle iletişim araçlarını bilinçli kullanmanın önemi üzerinde durulur. Kitle iletişim araçları kullanılırken dikkat edilmesi gereken

noktalar ile bu araçları yanlış kullanmanın insan sağlığı üzerindeki olumsuz etkileri vurgulanır.

- HB.1.4.6Teknolojik araç ve gereçleri güvenli bir şekilde kullanır.

Bilgisayar, televizyon, cep telefonu, tablet, oyun konsolu ve elektrikli ev aletleri gibi elektronik araç ve gereçlerin güvenli kullanımı üzerinde durulur. İnternet ve bilgisayar oyunları gibi teknoloji bağımlılığına neden olabilecek durumlar karşısında dikkatli olunması gerektiği vurgulanır.

2. Sınıf kazanım ve açıklamaları;

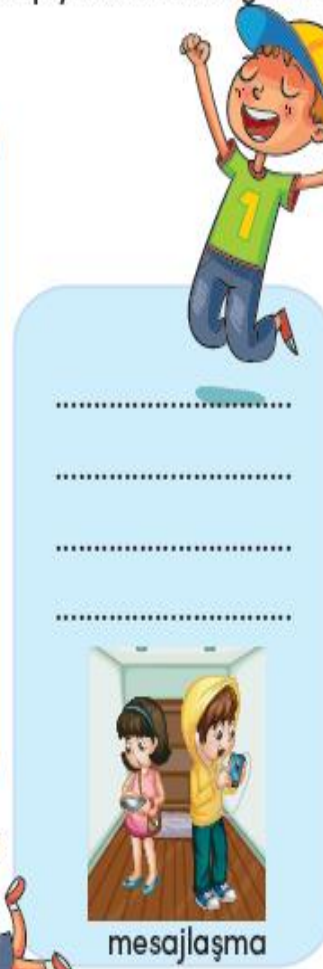
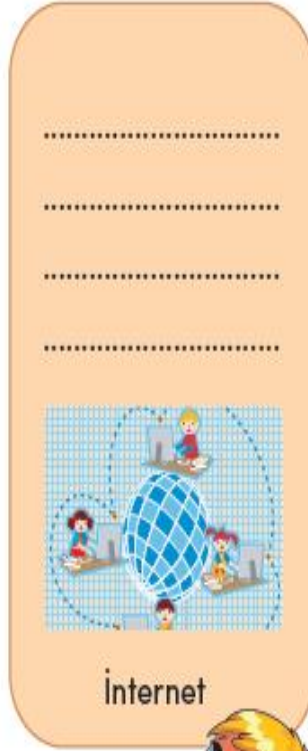
- HB.2.4.5Teknolojik araç ve gereçlerin güvenli bir şekilde kullanımı konusunda duyarlı olur.

Teknolojik ürünlerin güvenli bir şekilde kullanımı konusunda çevresindekileri gerekli durumlarda nezaket kuralları çerçevesinde uyarması üzerinde durulur.

3. Sınıf kazanım ve açıklamaları;

- HB.3.2.5Evde kullanılan alet ve teknolojik ürünlerin hayatımıza olan katkılarına örnekler verir (MEB Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı, 2018, s.12-24).

1. ETKİNLİK: Kelimelerin anlamlarını tahmin edip yazınız. Yeni öğrendiğiniz kelimeleri sözlük defterinize ekleyiniz.

EK-4. Türkçe 3 Ders Kitabı Etkinliği 2

2. ETKİNLİK: Soruları metne göre cevaplayınız.

1) Günümüzde hangi iletişim araçlarını kullanıyoruz?

.....

2) İletişim araçları ile neler yapabiliriz?

.....

3) Elektronik postayı ne için kullanırız?

.....

4) İnternette sizinle iletişim kurmak isteyen tanımadığınız kişilere karşı nelere dikkat etmelisiniz?

.....

EK-5. Türkçe 6 Ders Kitabı Etkinliği 1

Geri Kazanılabilen Atıklar Nelerdir?

Kâğıt Karton: her türlü kâğıt atıkları, gazete, dergi...

Plastik: deterjan ve şampuan ambalajları, bazı sağlık ve kozmetik ürünlerinin ambalajları, margarin kapları, su, ayran vb. ürün ambalajları.

Metal: her türlü içecek kutuları, yağ tenekeleri, alüminyum ambalajlar.

Cam: her türlü cam şişe ve kavanozlar.

Atıklardan Neler Üretilir?

Kâğıt Atıklardan: kâğıt, ambalaj...

Plastik Atıklardan: deterjan şişeleri, çöp kutuları, kirli su boruları, otomobil yedek parçaları...

Metal Atıklardan: metal malzemeler, pencere çerçevesi, spreyl kutusu...

Cam Atıklardan: cam şişe, kavanoz...

* Çevre ve geri dönüşüm ile ilgili daha ayrıntılı bilgiye Çevre ve Şehircilik Bakanlığının <http://www.csb.gov.tr/turkce/index.php> internet adresinden ulaşabilirsiniz. İnternette en güvenilir bilgilere “gov” ve “edu” uzantılı internet adreslerinden ulaşabileceğinizi unutmayınız!

EK-6. Türkçe 6 Ders Kitabı Etkinliği 2

7. Etkinlik: Aşağıdaki metni okuyunuz. Metinde boş bırakılan yerleri metnin akışına ve anlam bütünlüğüne uygun şekilde doldurunuz.

Hamza: Hafta sonu tiyatroya geliyor musun?

Hatice: Tabii ki geliyorum. Biletimi aldım bile.

Hamza: Ben de birkaç internet sitesine baktım ama hangi siteden bilet alacağıma karar veremedim.

Hatice: Bunun için düşünmene hiç gerek yok. "Devlet Tiyatroları"nın kendi sitesi olan www.devtiyatro.gov.tr adresinden biletini güvenle alabilirsin.

Hamza:

Hatice: Tabii ki güvenlidir. Zaten "gov" veya "edu" uzantılı siteler tamamen güvenlidir.

Hamza: Bunu öğrendiğim iyi oldu. Bundan sonra

Hatice: Ben zaten güvenli internet konusunda buna hep dikkat ederim.

Hamza: Teşekkür ederim Hatice. Ben de biletimi alıp tiyatroya geleyim o zaman.

* GELECEK DERSE HAZIRLIK
'İyilik' konulu bir haber metni araştırınız.

EK-7.Türkçe 7 Ders Kitabı Etkinliği 1

10. ETKİNLİK: Turistik bir gezi esnasında tabelalardaki yabancı kelimeleri gören bir turistin ülkemiz ile ilgili düşünceleri ne olurdu? Düşüncelerinizi sosyal medya mesajı olarak arkadaşınızla paylaşınız.

Gönder

GELECEK DERSE HAZIRLIK

1. Severek okuduğunuz bir kitabı tanıtmak için görsellerle desteklenmiş bir sunum hazırlayınız. Sunum öncesi prova yapınız.

187

EK-8.Türkçe 7 Ders Kitabı Etkinliği 2

7. ETKİNLİK: Aşağıdaki İnternet sitesinde verilen blog metnini ve yorumlarını inceleyiniz. Ardından yönergeleri uygulayınız.

Atık ürünlerin doğada yok olma süreleri

Cam Şişe	4000 yıl	Pet şişe	400 yıl
Plastik	1000 yıl	Deterjan	400 yıl
Telefon kartı	1000 yıl	Alüminyum	100 yıl
Plastik tabak	500 yıl	Çakmak	100 yıl

Etiketler: atık, doğa, geri dönüşüm, pil, plastik, çöp

Çöpe atılan kâğıtların hem ormanların yok olmasına hem de dünyanın oksijen kaynaklarının tükenmesine neden olduğunu hiç düşündünüz mü?

Kullan at ürünü bir plastik tabağın doğadan 1000 yılda yok olduğunu, toprağa karışan deterjanın 400 yıl boyunca yediğimiz bitkilere karıştığını, uygun atk hâle getirilmemiş bir pilin 300 yıl boyunca toprağı zehirlediğini biliyor musunuz?

Dünyamızın kaynaklarının sınırsız olmadığını fark edip geç olmadan önlem alalım.

a) Siz olsaydınız bloga nasıl bir başlık verirdiniz?

EK-9.Türkçe 7 Ders Kitabı Etkinliği 3

4. ETKİNLİK: Okul dergisinde yayımlamak üzere "Türk Köyü Moena" ile ilgili yazı hazırlamanız gerekiyor. İnternet üzerinden yaptığınız araştırmalarda karşınıza aşağıdaki gibi bir Türkçe dersi paylaşım grubu çıktı. Grupta yer alan metni okuyunuz. Ardından yönergelere göre etkinliği yapınız.

09 ŞUBAT 2018 CUMA

Defne

Selam, sunum ödevim için Türk Köyü Moena'yı araştırıyorum. Pek çok internet sitesinde de kaynak bilgisi yok. Güvenilir bilgiye nasıl ulaşabilirim? Acil yardım eder misiniz?

Cengiz

Merhaba Defne, bulunduğun şehrin İl Kültür ve Turizm Müdürlüğüne gidersen sana bu konuda faydalı olacak dokümanları temin edebilirsin.

Defne

Mesai saatinin bitimine çok az kaldı, yetişmem imkânsız. Yarı sunumum hazır olmalı.

Canan

Selam Defne bu konuda arkadaşlarına doğru bilgiyi aktarmana yardımcı olacak internette güvenilir bilgi kaynakları "gov, edu" uzantılı sitelerdir. Ödevlerini hazırlarken kaynak güvenilirliğine dikkat etmelisin. Sunum ödevi için en sağlam bilgi kaynağı "<http://aregem.kulturturizm.gov.tr>" adresi veya "edu" uzantılı makalelerden derleme yapabilirsin.

gönder

a) Defne'nin ödevine yardımcı olmak amacıyla, okuduğunuz metinden edindiğiniz bilgileri kendi ifadelerinizle boş bırakılan yere yazınız.

148

EK-10.Türkçe 7 Ders Kitabı Etkinliği 4

b) "gov" ve "edu" uzantılı siteler dışındaki internet uzantıları neden güvenilir bilgiler içermiyor olabilir?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

c) Okuduğunuz veya duyuduğunuz haberlere hemen inanıyor musunuz? Yoksa gerçekliğini sorguluyor, doğruya ulaşmak için çaba sarf ediyor musunuz? Kısaca anlatınız.

EK-11.Fen Bilimleri 7 Ders Kitabı Etkinliği

Uzay teknolojisi sayesinde gezegenlerin çok önemli görüntülerini çeken uzay sondası, haberleşme amaçlı kullanılan yapay uydular ve uzayda araştırma yapmak için uzay istasyonları yapılmıştır. Ayrıca uzay seyahatleri ve uyduları yörüngelere oturtmak için uzay mekikleri ve uzayda giyinmek için özel tasarlanmış giysiler de yapılmıştır.

Uzay çalışmaları sonucunda teknolojiye yeni buluşlar yapılmıştır. "Derse Hazırlık" bölümündeki diş teli, alüminyum folyo, streç film, dijital saatler ve teflon gibi günlük yaşamımızda kullandığımız ürünler de uzay teknoloji ürünüdür.

Teknoloji ise uzay çalışmalarını ilerletmiştir. Teknoloji ürünü olan insansız uzay araçları gibi birçok ürün bunu sağlamıştır.

İnsanlar tarafından belli bir amaç için tasarlanan ve bir gezegenin yörüngesine oturtulan araçlara yapay uydular denir.

Yerden yapılan uzay gözlemlerinde yer atmosferinden kaynaklanan bazı olumsuzluklar mevcuttur. Yer atmosferi, yıldızlardan gelen ışığın bir kısmını soğurmakta, yıldız ışığının titreşim yapıyor gibi gözükmesine neden olmaktadır. Bunu, buğulu cam arkasından uzaya bakılıyormuş gibi bir duruma benzetebiliriz.

Yer atmosferinin dışına çıkılarak bu etkiler yok edilebilir ve daha sağlıklı gözlemler yapılabilir. Bu işlem için yapay uydular kullanılmaktadır.

EK-12. Sosyal Bilgiler 5 Ders Kitabı Etkinliği 1

Teknoloji, insanların kendilerini ilgilendiren konular hakkında kısa sürede bilgi edinebilmesini sağlamaktadır. Bu nedenle insanlar hayatlarını etkileyen konular hakkında görüşlerini rahatça ifade edebilmekte, haklarını savunabilmektedir. İnsanlar yaşadıkları sıkıntıları ve dertleri yetkili mercilere teknoloji sayesinde daha rahat iletebilmektedir. Teknolojik gelişmeler sayesinde insanlar kamu hizmetlerinden daha rahat ve hızlı bir şekilde yararlanmaya başlamıştır. e-devlet, e-okul gibi uygulamalar vatandaşların işlerini kolaylaştırmıştır. İnsanlar artık vergi dairelerine gitmeden vergisini ödeyebilmekte, veliler okula gitmeden öğrenci notları hakkında bilgi sahibi olabilmektedir. Önceden hastanede tedavi olmak için sabahın erken saatlerinde sıra almak için hastaneye gidilirdi. Günümüzde <https://www.mhrs.gov.tr/Vatandas/> Genel Ağ adresine bağlanarak veya ALO 182'yi arayarak tedavi için randevu alınabilmektedir.

Teknolojinin bilinçsiz kullanımı, kişiler arasındaki iletişimin azalmasına neden olmuştur. İnsanlar misafirliğe gittikleri evlerde bile sosyal medya hesaplarını kontrol etmekte, cep telefonlarıyla oyun oynamakta, videolar izlemektedir. Aynı evde yaşayan insanlar dahi teknolojinin bilinçsiz kullanımından dolayı birbirleriyle yeterince vakit geçirememektedir. Sosyal medya hesaplarını sık sık kontrol eden bir öğrencinin ders çalışma, bir yetişkinin ise iş yapma verimi azalmaktadır. Günlük olaylarla ilgili sosyal medya hesapları üzerinden yapılan bilinçsiz yorumlar insanlar arasında huzursuzluk çıkarmakta hatta sanal ortamda tartışmalara ve hukuki sonuçlara neden olmaktadır.

MHRS üzerinden randevu alarak sağlık kuruluşlarında muayene olabiliriz.

EK-13.Sosyal Bilgiler 5 Ders Kitabı Etkinliği 2

Düşünelim Tartışalım

Teknoloji kullanımının, toplumun devletle ilişkisi bakımından önemi nedir? Düşüncelerinizi sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Günümüzde teknolojiden uzak durmak neredeyse imkânsız hâle gelmiştir. Bu nedenle teknoloji kullanımında mümkün olduğunca dikkatli olunmalıdır. Hem sosyalleşme hem de teknolojiden vazgeçmek mümkün değildir. Bu ikisi arasındaki dengeyi iyi kurabilirsek teknolojinin yaşamımız üzerindeki olumsuz etkilerinden korunabiliriz.

Sıra Sizde

Aşağıda verilen soruların cevaplarını kutucuklara yazınız.

Teknoloji kullanımının sosyalleşme ve toplumsal ilişkiler üzerindeki olumlu etkileri nelerdir?

Teknoloji kullanımının sosyalleşme ve toplumsal ilişkiler üzerindeki olumsuz etkileri nelerdir?

SANAL ORTAMDA GÜVENLİK

Hazırlık Çalışması

Sanal ortamı kullanırken dikkat edilmesi gereken güvenlik kuralları hakkında neler biliyorsunuz? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

İnsanlar yüzyıllar boyunca hayatlarını kolaylaştırmak için çeşitli buluşlar yapmışlar ve bunları zamanla geliştirmişlerdir. Son yıllarda hayatımıza giren en önemli buluşlardan biri bilgisayar diğeri de akıllı telefonlardır. Genel Ağ teknolojisinin de devreye girmesiyle bilgisayarlar daha işlevsel hâle gelmiştir. İnsanlar artık Genel Ağ bağlantılı bilgisayarları ve akıllı telefonları kullanarak bilgi edinmekte, mal ve hizmet satın almaktadır.

Sanal ortamı iyi niyetli insanlar kullanabildiği gibi kötü niyetli insanlar da kullanmaktadır. Bu nedenle sanal ortamda kullandığımız kişisel bilgileri korumak zorunluluk hâline gelmiştir. Ünitimizin bu bölümünde sanal ortamı güvenli bir şekilde kullanmak için yapılması gerekenleri öğreneceğiz.

Mesafeli Alışveriş

Genel Ağ üzerinden alışveriş yapmak **mesafeli alışveriş** olarak adlandırılır. Dünyada her geçen yıl mesafeli alışveriş miktarı artmaktadır. Günümüzde insanlar fiziki olarak ürünlere dokunup satın almak yerine Genel Ağ üzerinden alışveriş sitelerine girerek istedikleri ürünü sipariş etme olanağına sahiptir. Sanal ortamda alışveriş yaparken kredi kartı, havale ve EFT gibi ödeme sistemleri kullanılır. Alışveriş yaptığımız sitelere ödeme esnasında aktardığımız kişisel bilgilerin kötü niyetli kişilerin eline geçmemesi gerekir. Az bilinen alışveriş sitelerinden ziyade herkesin sıklıkla kullandığı, bilinen sitelerden mesafeli alışveriş yapmak daha güvenlidir. Bu tür siteler kendi güvenlik sistemlerini oluşturdukları için kişisel bilgilerimiz daha güvende olacaktır. Kredi kartınızı mesafeli alışverişte kullanırken sizden aşağıdaki görsellerde verilen bilgiler istenecektir. Bu bilgileri gizli tutmanız güvenliğiniz açısından önemlidir. Kredi kartlarında yazılı olan bu bilgileri başkalarının görmemesi gerekir. Kredi kartı ile yapılan mesafeli alışverişlerde kullanıcı bilgileri güvenlik amacıyla bankaların sistemleri tarafından doğrulanır.

EK-16. Sosyal Bilgiler 5 Ders Kitabı Etkinliği 5

Kimlik Hırsızlığı

Genel Ağ'ın yaygınlaşmasıyla birlikte dikkat edilmesi gereken önemli konulardan biri de siber suçlardır. Siber suçların başında kimlik hırsızlığı ve dolandırıcılık gelmektedir. Genel Ağ'ı yanlış amaçlarla kullanan kişiler; insanların kredi kartı veya kimlik bilgilerine ulaşmakta, bu bilgilerle sanal ortamda çeşitli işlemler yapmaktadır. Kişisel bilgilerinizi ele geçiren bu kişiler, adınıza sahte kredi kartları çıkarabilir ve bu kredi kartlarıyla alışveriş yapabilirler. Böyle durumlarla karşılaşmamak için tanımadığımız kişilerden gelen e-postaları açmamalı ve sosyal medya hesaplarında kişisel bilgilerimizi ayrıntılı bir şekilde paylaşmamalıyız.

Sanal ortamda kimlik hırsızlığı ve dolandırıcılıkla karşılaşmamak için almamız gereken tedbirlerden bazıları aşağıda verilmiştir:

- Sanal ortamda kullanılan şifrelerin tümünün birbirinin aynısı olmamasına özen gösterilmelidir.
- Şifrelerin kolay tahmin edilemeyen büyük ve küçük harf, rakam, noktalama işaretleri içermesine dikkat edilmelidir. Ardışık harf ve sayılardan oluşan ifadeler (abcd,1234 gibi), doğum tarihi (2003 gibi) ve önemli olayların gerçekleştiği yılların tarihleri (1453, 1923 gibi) şifre olarak kullanılmamalıdır.

EK-17. Sosyal Bilgiler 5 Ders Kitabı Etkinliği 6

- Kredi kartını kaybeden bir kişi, hemen bankasının müşteri hizmetlerini aramalı ve kredi kartını iptal ettirmelidir.
- Sanal ortamda telefon numarası, aile bireylerinin adı, doğum yeri gibi kişisel bilgiler paylaşılmamalıdır.
- Telefonla arayan kişilere kendilerini nasıl tanıtırarsa tanıtınsınlar kimlik ve kredi kartı bilgileri verilmemelidir. Değerli ürünlerin sanal ortamda bedava teklif edilmesine aldanılmamalıdır. Bu kişiler size bu ürünleri göndermek vaadiyle kişisel bilgilerinizi isteyebilir. Bu ve benzeri davranışları yapan kişiler hukuki yaptırımlarla karşılaşır.

Güvenli Genel Ağ Kullanımı

Sanal ortama bağlanacağımız teknolojik aletlerde güvenlik önlemleri bulunmaktadır. Ancak Genel Ağ bağlantılı teknolojik aletleri kullanırken ek güvenlik önlemleri alınması gerekir. Çünkü Genel Ağ'a bağlanmak tüm dünyadaki Genel Ağ bağlantılı teknolojik aletlerle iletişim hâlinde olmak demektir. Bu esnada virüsler, Genel Ağ bağlantılı teknolojik aletlerimiz için önemli bir tehdit oluşturur. Virüsler, Genel Ağ bağlantılı teknolojik aletlerin olağan dışı çalışmasına, programlarının bozulmasına ve veri kaybına neden olabilen yazılımlardır. Bu yazılımlar, sanal ortamı kötü amaçlı kullanan kişiler tarafından Genel Ağ bağlantılı teknolojik aletlerimize

EK-18. Sosyal Bilgiler 5 Ders Kitabı Etkinliği 7

genellikle e-posta ile gönderilir. Bu durumların önüne geçebilmek amacıyla anti-virüs programları geliştirilmiştir. Lisanslı anti-virüs programları yükleyerek Genel Ağ bağlantılı teknolojik aletlerimizi daha güvenli hâle getirebiliriz.

- Teknolojik aletlerimizi, ekranında özel bilgilerimiz varken açık bırakmamalıyız.
- Teknolojik aletlerimizde kullandığımız yazılımların güncel olmasına özen göstermeliyiz.
- Virüsler taşınabilir USB bellekler tarafından teknolojik aletlere bulaşabilmektedir. Bu nedenle USB bellekleri kullanmadan önce virüs taramasından geçirmeliyiz.
- Bilgisayarımızdaki önemli verileri mutlaka yedeklemeli ve bunları güvenli bir ortamda saklamalıyız.

Günümüzde birçok Genel Ağ sitesi, bağlantı adreslerinde **https://** şifreleme sistemini kullanmaktadır. Bu şifreleme sistemi sayesinde Genel Ağ adreslerinde yaptığımız işlemlerin ve kişisel bilgilerimizin başkalarının eline geçmesi önlenir. Bağlantı adreslerinde **http://** olan Genel Ağ adreslerinin bilgi aktarım sisteminde herhangi bir şifreleme söz konusu değildir. Bu nedenle işlem yaptığımız sitelerin bağlantı adresinde "**https://**" ibaresinin bulunup bulunmadığının kontrol edilmesi gerekir. Eğer bağlantı adreslerinde yalnızca **http://** yazıyorsa bu sayfalar risk içermektedir. Aşağıda verilen görseli inceleyiniz.

EK-19. Sosyal Bilgiler 7 Ders Kitabı Etkinliği

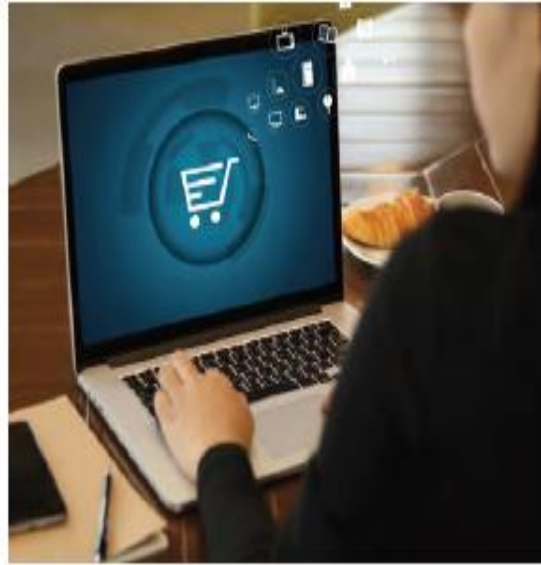

Görsel 1.19: Eğitim Bilişim Ağı (EBA)

Günümüzde iletişim aracı olarak kullanılan Genel Ağ, bilgiye ve habere ulaşmamızda kolaylık sağlamaktadır. Bu durum Genel Ağ üzerinden eğitim (e-eğitim) anlayışını ortaya çıkarmıştır. E-eğitim ilköğretimden yükseköğretime kadar eğitimin bütün kademelerinde fırsat eşitliğine katkı sağlamıştır.

Günümüzde Genel Ağ, haberi ve bilgiyi pek çok kaynaktan alabilme imkânı sunmaktadır. Bu da bireylerin kişisel gelişimlerine olumlu katkı sağlamıştır.

Genel Ağ üzerinden ticaret imkânı, bireylerin alışveriş yapma alışkanlıklarını da değiştirmektedir. Sanal market veya e-market alışveriş, yeni bir ekonomik kültür anlayışı ortaya çıkarmıştır.

Görsel 1.20: E-market alışverişı

Kitle iletişim araçlarındaki gelişmeler aynı zamanda devlet hizmetlerine de yansımıştır. Devlet ile birey arasındaki ilişki yavaş yavaş elektronik ortama taşınmaktadır. Artık pek çok sınav başvurusu, yazışma ya da devlet kurumlarıyla ilgili işlemler Genel Ağ ortamında yapılabilmektedir.

Çalışmalarına hız verilen e-devlet projesi ile vatandaşlara daha hızlı hizmet ve-

Tekno Ailesini Tanıyoruz

Evinizde kullandığınız teknolojik ürünlere ve aletlere örnekler veriniz.

Merhaba, biz teknoloji ailesiyiz. Evinizin gizli kahramanlarıyız. Çamaşır makinesi, fırın, bilgisayar, ütü, elektrik süpürgesi vb. geniş ailemizin üyelerindendir. Hepimizin ayrı ayrı, çok önemli görevleri var. Bir de küçük ama önemli görevleri olan arkadaşlarımız var. Tornavida, çekiç, pense, makas bunlardan bazılarıdır. Evinizin bakım ve onarımındaki küçük işlerde size yardımcı olurlar.

Gördüğünüz gibi hepimizin farklı farklı görevleri olsa da sizin için ortak bir amacımız var. O da hayatınızı kolaylaştırmak. Bizim sayemizde ev işlerinize daha az vakit ayırarak keyifli zaman geçirirsiniz. Ayrıca elektrik, su gibi kaynaklardan tasarruf sağlarsınız.

Bizi kullanmadan önce kullanma kılavuzumuzu mutlaka okumalı ve kullanırken de güvenlik önlemlerine dikkat etmelisiniz.

EK-21. Analiz Birimi Kelimeler

1. ADLS	24. Dijital Medya	45. Sanal Ortam
2. Akıllı Tahta	25. Dijital Okuryazarlık	46. Siber
3. Akıllı Telefon	26. Dijital Para	47. Siber Kurban
4. Arayüz	27. Dijital	48. Siber Suçlar
5. Arama Motoru	Platformlar/Ortam	49. Siber Zorba
6. Bilişim	28. Dijital Vatandaş	50. Sosyal Medya /
7. Bilişim Teknolojileri	29. Donanım	Sosyal Ağ
8. Bilişim Suçları	30. EBA	51. Sosyal Paylaşım
9. Bilgi Çağı	31. E-Devlet	Siteleri
10. Bilgi Toplumu	32. E-Okul	52. Tablet
11. Bilgisayar	33. E-Öğrenme	53. Tarayıcı
12. Bilgisayar Oyunları	34. E-Posta	54. Yazılım
13. Bilgi-İletişim	35. E-Ticaret/Mesafeli	55. Web-İnternet Sitesi/
Teknolojileri	Alışveriş	Sayfası/ Adresi
14. Bilinçli İnternet	36. Eğitim Teknolojileri	
15. Blog	37. Güvenli İnternet	
16. BTK (Bilgi	38. Öğretim	
Teknolojileri Ve	Teknolojileri	
İletişim Kurumu)	39. İnternet/ Genel Ağ	
17. CİMER	40. İnternet	
18. Çevrimiçi/ Online	Haberi/Genel Ağ	
19. Çevrimdışı/ Offline	Haberi	
20. Dijital	41. Kodlama	
21. Dijital Bankacılık	42. Link	
22. Dijital Cihazlar	43. Mobil Uygulamalar	
23. Dijital İçerik/Kitap	44. Mobil Teknolojiler	

EK-22.Ders Kitapları

- Aktaş, E., Bayram, B. (Ed.). (2018). *Ortaokul Türkçe Ders Kitabı 5*. Ankara: MEB.
- Ayan, H., Arslan, Ü., Kul, S. & Yılmaz, N. (2018). *İlkokul Türkçe Ders Kitabı 4*. Ankara: MEB.
- Aytaç, A., Türker, S., Bozkaya, T. & Üçüncü, Z. (2018). *Ortaokul Fen Bilimleri Ders Kitabı 8*. Ankara: Tutku.
- Batur, Z., Ceylan, S. (Ed.). (2018). *Ortaokul Türkçe Ders Kitabı 6*. Ankara: MEB.
- Demir, E. (2018). *İlkokul Hayat Bilgisi Ders Kitabı 1*. Ankara: Kök-e.
- Demirer, N. (Ed.). (2018). *Ortaokul Türkçe Ders Kitabı 7*. Ankara: MEB.
- Durmuş, S. ve İpek, A. S. (Ed.). (2018). *Ortaokul Matematik Ders Kitabı 5*. Ankara: MEB.
- Elçi, A. N. (Ed.). (2018). *İlkokul Matematik Ders Kitabı 2*. Ankara: MEB.
- Gezer, İ. (2018). *Ortaokul Fen Bilimleri Ders Kitabı 7*. Ankara: Aydın
- Gürel, F. (Ed.). (2018). *İlkokul Hayat Bilgisi Ders Kitabı 3*. Ankara: MEB.
- Kuşkaya, Ç. (2018). *İlkokul Hayat Bilgisi Ders Kitabı 2*. Ankara: İpekyolu.
- Özçelik, U. (2018). *İlkokul Matematik Ders Kitabı 4*, Ankara: Ata.
- Peker, M. (Ed.). (2018). *Ortaokul Matematik Ders Kitabı 8*. Ankara: MEB
- Şahin, E. (2018). *Ortaokul Sosyal Bilgiler Ders Kitabı 5*. Ankara: Anadol.
- Tüysüz, S. (2018). *İlkokul Sosyal Bilgiler Ders Kitabı 4*. Ankara: Tuna.
- Yılmaz, O. (Ed.). (2018). *İlkokul Türkçe Ders Kitabı 3*. Ankara: MEB.
- Yüksel, E., Kapar, M. A. & Akpınar, M. (Ed.). (2018). *Ortaokul Sosyal Bilgiler Ders Kitabı 6*. Ankara: MEB.
- Yüksel, E., Kapar, M. A. & Akpınar, M. (Ed.). (2018). *Ortaokul Sosyal Bilgiler Ders Kitabı 7*. Ankara: MEB.

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..